

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»
Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської
сільської ради Одеського району Одеської області
Одеський приватний заклад освіти «Тіква–Ор Самеах»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

Одеса – 2025

УДК 371

ББК 74

Рекомендовано до друку Вченою Радою Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д. Ушинського»

Протокол № 11 від 27 лютого 2025 року

Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти:
збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Одеса, Україна, 20-21 лютого 2025 року). Редколегія: І.А.Княжева,
Т.І.Койчева, Т.Ю. Осипова, О. А. Галіцан, І. О. Бартенєва,
О.П.Ноздрова, І.С.Артемєєва, П.П.Кинєва. Одеса: Університет
Ушинського, 2025. 225 с.

Рецензенти:

Доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» Ірина Анатоліївна
Княжева

Кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри мовної
підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ
Євгенія Василівна Тягнирядно

Відповідальні редактори: кандидати педагогічних наук,
доценти, доценти кафедри педагогіки Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського» Оксана Павлівна Ноздрова, Ірина Олександрівна
Бартенєва

Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів.
Відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

© Кафедра педагогіки Університету Ушинського, 2025

© Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської
ради Одеського району Одеської області, 2025

© Одеський приватний заклад освіти «Тіква—Ор Sameax», 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: КОМПЛЕКСНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НЕРУБАЙСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ЛІЦЕЮ № 1 – РЕАЛІЗАЦІЯ УСПІШНИХ ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ

1. С.П.Зубрицька Інноваційна проєктна діяльність на засадах компетентнісно-орієнтованого підходу, парадигми діалогу культур та педагогіки толерантності – стратегія розвитку Нерубайського академічного ліцею №1	6
2. Т.М.Вівсюк Успішна реалізація освітніх проєктів в рамках Стратегії розвитку Нерубайського академічного ліцею №1	21
3. Л.А.Дунєва Розвиток творчих здібностей дітей з особливими освітніми потребами у Нерубайському академічному ліцеї №1	26
4. О.І. Долібожко Реалізація освітнього проєкту «Ми – майбутнє держави» у Нерубайському академічному ліцеї №1 – виховання громадянської свідомості, патріотизму учнів	35
5. Л.О.Войтенко Освітня проєктна діяльність як засіб формування громадянської та соціальної компетентностей учнів у Нерубайському академічному ліцеї №1	42
6. Т.В.Лєвінцева Реалізація освітнього проєкту «Партнерство з батьками заради майбутнього дітей» у Нерубайському академічному ліцеї №1	48
7. Є.В. Майструк Реалізація інклюзивної практики на уроках англійської мови в Нерубайському академічному ліцеї №1	54
8. Л.В. Маруняк Реалізація освітнього проєкту «Сучасний освітній простір: ефективна профільна освіта» у Нерубайському академічному ліцеї №1	60
9. Н.І.Маруняк Творчість – інструмент інклюзивного навчання на уроках географії у Нерубайському академічному ліцеї №1	68

10. Т.В. Прокопенко Реалізація Стратегії збереження здоров'я підлітків в рамках проєкту «Психічне здоров'я - запорука гармонійного розвитку» в Нерубайському академічному ліцеї №1	74
11. Г.В.Рудоманенко Реалізація освітнього проєкту «Наші діти - майбутнє нашої держави» у початковій школі.....	84
12. Я.О. Ніколаєва Інноваційна діяльність педагога на уроках іноземної мови в умовах інклюзивного освітнього середовища.....	93

СЕКЦІЯ: РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

13. І.А. Княжева, Ю.Є.Крижановська Діяльнісний підхід до формування у дітей дошкільного віку ціннісного ставлення до явищ суспільного життя.....	101
14.І.С.Артемьєва Професійна готовність майбутніх педагогів до здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії: сутність феномену.....	107
15. О.П. Ноздрова, К.В.Ноздрова Правова пропаганда як основна сучасна форма правового виховання в умовах інформаційного розвитку українського суспільства.....	113
16. О.П.Ноздрова, Б.Ю.Шевченко Креативність як драйвер особистісної і професійної успішності майбутнього педагога.....	122
17. О.П.Ноздрова, О.В.Олещук Інновації у сучасній освіті – використання кейс-методів на уроках англійської мови.....	127
18. О.П. Ноздрова, В.В. Александрова Використання інтерактивних методів навчання на уроках англійської мови.....	133
19 О.П.Ноздрова, В.П.Бойко Застосування ігрових технологій навчання для розвитку зв'язного мовлення учнів початкової школи з мовленнєвим порушенням.....	138
20. Г.С. Прокопенко Інноваційні технології на уроках англійської мови як засіб оптимізації навчального	

процесу та активізації пізнавальної діяльності учнів.....	144
21. Л.В. Саєнко Інноваційні освітні технології: новий підхід до процесу навчання у закладах вищої освіти.....	148
22. Є.В.Тягнирядно Комуникативна компетентність майбутніх правоохоронців: основні ознаки й умови формування.....	155
23. О.П.Ноздрова, С.О.Клименко Діяльність педагога на уроках іноземної мови в умовах інклюзивного освітнього середовища.....	158
24.Т.Ю. Осипова Формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів під час професійної підготовки.....	164
25.І.О. Бартенєва Роль педагогічної культури в професійній діяльності сучасного вчителя.....	173

СЕКЦІЯ: ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

26. Л.О. Калінчук Розвиток емоційного інтелекту як основи формування позитивного ставлення учнів до навчання.....	182
27.В.В.Махсма Використання ChatGPT на уроках англійської мови: переваги, виклики та перспективи	191
28. В.В.Чуренова Впровадження ігрових технологій на уроках української мови та літератури.....	200
29. Г.В. Безклубенко Формування предметної та ключових компетентностей учнів у процесі вивчення фізики.....	211

**СЕКЦІЯ: КОМПЛЕКСНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ
НЕРУБАЙСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ЛІЦЕЮ №1 –
РЕАЛІЗАЦІЯ УСПІШНИХ ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ**

Зубрицька Світлана Петрівна,
*директорка Нерубайського академічного ліцею №1
Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської
області*

**ІННОВАЦІЙНА ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА
ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО
ПІДХОДУ, ПАРАДИГМИ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР ТА
ПЕДАГОГІКИ ТОЛЕРАНТНОСТІ – СТРАТЕГІЯ
РОЗВИТКУ НЕРУБАЙСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО
ЛІЦЕЮ № 1**

Вступ. В умовах сьогодення в Україні спостерігається розвиток науки, управління освітніми закладами й оновлення традиційної школознавчої науки шляхом адаптації її до сучасних вимог. Оновлюється зміст освіти, навчально-виховні й управлінські технології, форми, методи, засоби навчання, виховання, оцінювання знань тощо.

Відбувається активний інноваційний процес, зумовлений суспільно-політичним станом держави, економічними змінами та загальноосвітніми тенденціями.

Метою інноваційної управлінської діяльності керівника Нерубайського академічного ліцею №1 є визначення головних перспективних напрямів розвитку закладу освіти, накопичення ресурсу та інноваційного потенціалу, розробка і впровадження нового змісту, форм освітнього процесу, створення умов для розвитку нового педагогічного мислення. Якщо ми хочемо створити середовище особистісного зростання кожного учасника освітнього процесу, то без

сформованого інноваційного середовища в ліцеї нам не обійтися.

Новизна і перетворення – дві найважливіші характеристики творчості. Ми намагаємося бути інноваційними менеджерами в освітньому процесі нашого Нерубайського академічного ліцею №1. Намагаємося бути конкурентоспроможними, такими, що відповідають стратегії розвитку системи освіти України у XXI столітті.

Інноваційна суть управління у Нерубайському академічному ліцеї №1 виявляється в процесі реалізації принципів демократизації, гуманізації, принципу креативності, орієнтації на інноваційні процеси, на формування творчої особистості, а також принципів справедливості, ініціативи, стабільності педагогічного колективу. Інновації в нашому закладі – це не тільки ідеї, а й елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивні засади виникнення, розвитку й втілення в практику ефективних нововведень.

Виклад основного матеріалу. Нерубайський академічний ліцей №1 є реальним експериментальним майданчиком із відпрацювання інноваційних технологій й нового змісту освіти, що викликає зацікавленість у керівників галузі освіти Одеси та Одеської області, зарубіжних експертів швейцарсько-українського проєкту DICIIDE тощо.

Інноваційний пошук закладу освіти науково обґрунтований у локальних нормативних документах, які представляють систему концептуальних завдань, ідей, принципів, і постійно висвітлюється на сайті нашого ліцею.

Досвід нашого закладу освіти з упровадження інновацій науково обґрунтований, узагальнений та представлений у збірниках матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти» (2024 р.), II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти»(2025 р.), щорічних збірниках

наукових праць (починаючи з 2014 року), які імплементують Концепцію «Нової української школи» у нашому освітньому закладі.

У наукових працях представлено досвід функціонування інноваційних закладів освіти, педагогічних колективів Нерубайського академічного ліцею №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, Одеського приватного закладу освіти «Тіква - Ор Самеах», фахівців-освітян Державного закладу «Південноукраїнському національному педагогічному університету імені К.Д. Ушинського», які працюють на засадах компетентнісно-орієнтованого підходу, парадигми діалогу культур та педагогіки толерантності. У наукових методичних розробках педагогів та провідних фахівців-освітян Університету Ушинського окреслено шляхи удосконалення освітнього процесу Нової української школи; зазначено місію цієї концепції – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти, можливості кожної дитини на основі партнерства між вчителем, учнями, батьками.

В основу Стратегії розвитку Нерубайського академічного ліцею №1 покладена ідея через реалізацію освітніх проєктів (заплановано 9 проєктів, реалізовано на сьогодні – 8 проєктів), які створюють умови для діагностики, формування та реалізацію творчих здібностей учнів, педагогів та адміністрації.

Стратегія розвитку нашого освітнього закладу – концепція, яка визначає цілеспрямовану спільну діяльність адміністрації закладу освіти, педагогічного, учнівського та батьківського колективу, спрямована на підвищення якості освіти.

Мета стратегії розвитку Нерубайського академічного ліцею №1 – визначити перспективи розвитку закладу, що забезпечать якісну сучасну освіту шляхом творчого навчання відповідно до суспільних потреб, зумовлених новітнім розвитком української держави.

Проекти, які були розроблені в рамках впровадження Стратегії, були розмежовані за тематичними розділами: «Освітнє середовище», «Освітній процес», «Педагогічна діяльність», «Управлінська діяльність». Хочеться зазначити про проекти, які ми реалізували протягом 2023-2024 н.р.: «Творчість – інструмент інклюзивного навчання», «Ми – майбутнє нашої держави!», «Професійна ідентифікація та професійний розвиток вчителя», «Партнерство з батьками заради майбутнього дітей», «Сучасний освітній простір - ефективна профільна освіта», «Оновлення освітнього середовища. Клас безпеки».

Акцентуємо увагу на проєктах, реалізація яких запланована на 2023-2025 н.р.: «Сучасний стадіон «ЛІДЕР», «Психічне здоров'я – запорука гармонійного розвитку особистості», «Сучасний освітній простір. Ресурсна кімната».

Наприклад, проєкт, який реалізований у стінах ліцею **«Оновлення освітнього середовища. Клас безпеки»**. Клас безпеки – це ключовий елемент всенародного проєкту в Україні, спрямований на вивчення правил пожежної, мінної безпеки та цивільного захисту в освітніх закладах у складних умовах дії воєнного стану. Метою «Класу безпеки» було формування в учасників освітнього процесу навичок надання домедичної допомоги та вивчення алгоритму дій у надзвичайних ситуаціях, що є важливим елементом освітнього процесу. Використання облаштованого приміщення сприяло систематичній підготовці учнів з питань цивільного захисту, особистої безпеки, здорового способу життя та формування навичок самозахисту і реагування в умовах надзвичайних ситуацій. Партнерами у реалізації проєкту були: Нерубайська сільська рада, громадські організації.

Другий освітній проєкт «Сучасний освітній простір. Ресурсна кімната».

Ресурсна кімната – це окрема, спеціально облаштована кімната для дітей з особливими освітніми потребами, де відбувається навчання за індивідуальним планом розвитку у супроводі корекційного педагога та психологічна, фізична адаптація дітей з інвалідністю. Мета: створити безпечне та конкурентоспроможне освітнє середовище; удосконалити роботу психологічної служби закладу освіти. Партнерами у реалізації проєкту були: Управління освіти молоді, спорту та туризму Нерубайської сільської ради.

Результати:
створена та облаштована ресурсна кімната сприяла подоланню бар'єру соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, дала змогу кожній дитині реалізувати своє право на освіту, максимально розкрити освітній і особистісний потенціал.

Наступний освітній проєкт - **«Психічне здоров'я – запорука гармонійного розвитку особистості»**, адже на сучасному етапі розвитку освіти особливо актуальним є принцип гармонійного розвитку особистості, що забезпечує психічне благополуччя та добробут як окремої особистості так і суспільства в цілому. Хочемо запропонувати план роботи психологічної служби в нашому закладі освіти в умовах сьогодення: **діагностично-корекційна робота** (психодіагностика стресостійкості та емоційного стану; індивідуальна та групова корекційна робота; психологічний супровід дітей із особливими потребами); **консультаційна робота** (індивідуальні та групові консультації для учнів, консультаційна підтримка для батьків, консультаційна

підтримка педагогів); **профілактична робота** (профілактика стресових розладів та емоційного вигорання, програми профілактики боулінгу та конфліктів); **освітньо-просвітницька робота** (організація тренінгів і семінарів, інформаційна підтримка); **робота в кризових ситуаціях** (надання кризової підтримки, організація антикризової команди); **адміністративно-методична робота** (планування та аналіз роботи, професійний розвиток)

Мета: створити безпечне та конкурентоспроможне освітнє середовище, удосконалити роботу психологічної служби закладу освіти.

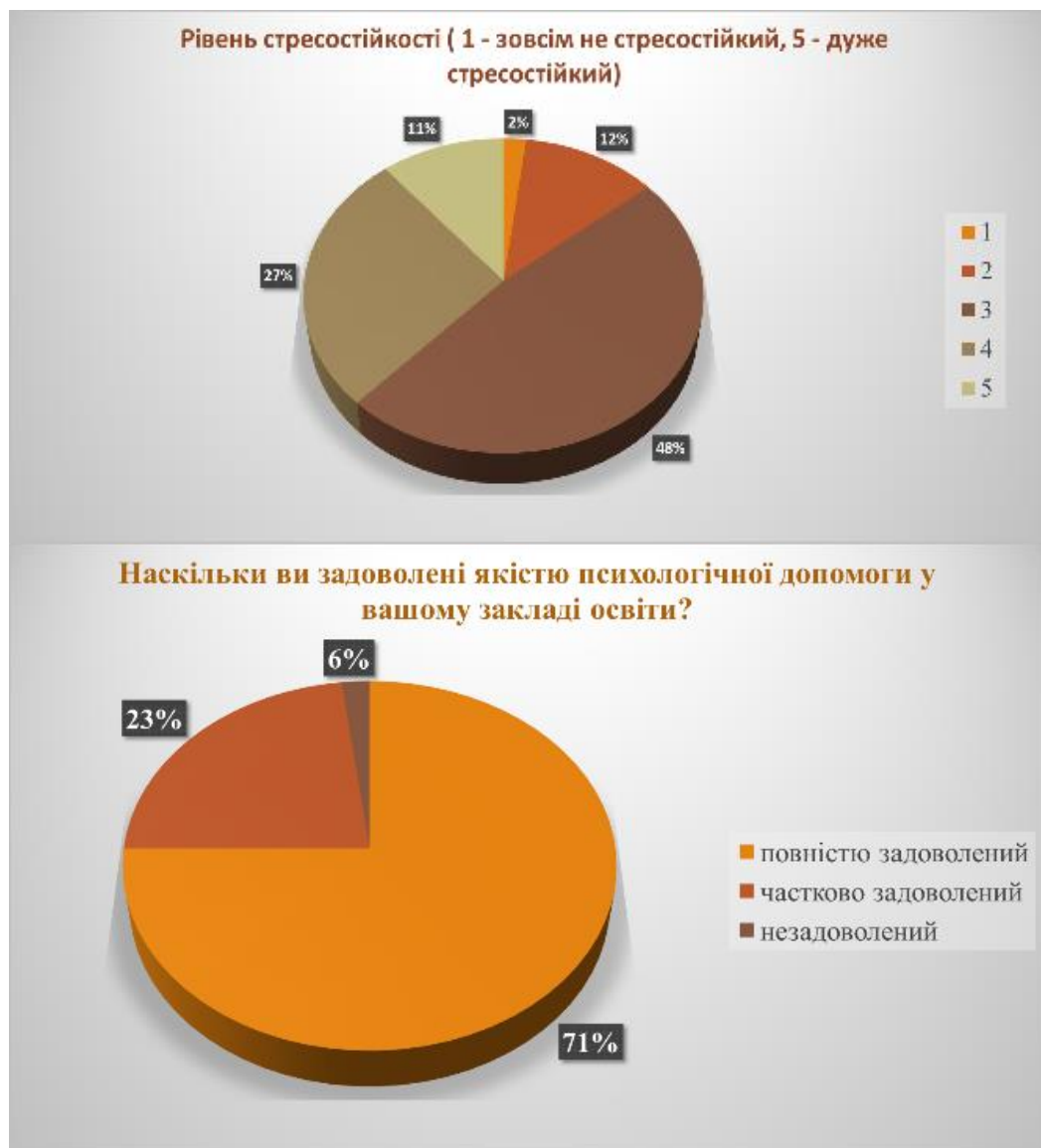
Цільова група проєкту: здобувачі освіти, педагогічний колектив, батьки.

Партнерами у реалізації проєкту були: Нерубайська сільська рада, громадські організації, соціальні служби, міжнародні організації.

Результати: удосконалена робота психологічної служби ліцею шляхом впровадження інтерактивних методів та використання сучасних технологій. Створено умови для самостійної, творчої, соціально-значимої діяльності всіх учасників освітнього процесу; покращено умови для гармонійного розвитку особистості.

Індивідуальні та групові заняття з розвитку емоційної грамотності

Інноваційний проєкт «Творчість – інструмент інклюзивного навчання».

Хочемо зазначити, що інклюзивна освіта – це створення в спільному просторі особливого підходу до навчання дитини з особливими освітніми потребами. Цей підхід передбачає додаткові елементи навчального процесу – індивідуальний план розвитку дитини, спеціально облаштоване місце та належні умови для неї.

Стратегічна ціль: випускники ліцею – це соціально відповідальні особистості з активною громадською позицією. Ми створили сприятливі умови у закладі освіти для реалізації особистісного потенціалу здобувачів освіти.

Цільовою групою проєкту були: здобувачі освіти, педагогічний колектив, батьки.

Партнерами у реалізації проєкту були: Нерубайська сільська рада, громадські організації, соціальні служби, міжнародні організації.

Результати: розроблено та реалізовано систему заходів щодо удосконалення роботи з обдарованими учнями та дітьми з ООП. Збільшено ефективність корекційно-розвиткової та реабілітаційної роботи з дітьми, що мають особливості психофізичного розвитку шляхом використання культурних та мистецьких заходів. Організовано роботу творчих майстерень, студій, гуртків, лялькових театрів із залученням більшої кількості здобувачів освіти. Проведено роботу з популяризації дитячих робіт, шляхом проведення творчих виставок, аукціонів.

Проєкт "Творчість - інструмент інклюзивного навчання для розвитку обдарованості та пізнавальної сфери у дітей з особливими освітніми потребами"

У школі організовано роботу творчих майстерень, гуртків, студій.
Задіяні діти з ООП та учні початкових класів.

«Ми – майбутнє нашої держави» - наступний освітній проєкт.

Патріотичне виховання належить до пріоритетних напрямів національної системи виховання і передбачає формування патріотичних почуттів, любові до свого народу, глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності відстоювати державні інтереси Батьківщини. До засобів патріотичного виховання належать рідна мова, вітчизняна історія, українська література, рідна природа, українська культурно-духовна спадщина.

У ліцеї проводяться різноманітні заходи, щоб показати головне, що ми об'єдналися у спільному прагненні проявити свою громадянську позицію та любов до України.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді - це комплексна системна й цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління активної громадянської позиції, сприяти формуванню особистості патріота України, гідного громадянина.

Завдання ліцею — ми побудували виховну діяльність так, щоб саме приклади авторитетних наставників-учителів, шкільне середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності.

Цільовою групою проєкту були: здобувачі освіти, педагогічний колектив, батьки.

Партнерами у реалізації проєкту були: Нерубайська сільська рада, громадські організації.

Результати: створено умови для формування особистості патріота України, гідного громадянина, який усвідомлює свою належність до сучасної Європейської цивілізації. Учні брали активну участь у соціальних заходах ТГ.

Учніське самоврядування

DECIDE
ДІЯЛЬНІСТЬ
ОСВІТИ І КУЛЬТУРИ
ІНІЦІАТИВНИЙ РОЗВИТОК І
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ

DOCCU
ГОМЕДІЯ
ГОМЕДІЯ

PH
ZH

Учніське самоврядування відносно співпрацює з громадськими організаціями щодо покращення життя місцевої громади

Реалізація освітнього проєкту **«Партнерство з батьками заради майбутнього дітей»** мало мету: забезпечити умови для запровадження нових форм, технологій, методів та прийомів роботи зі здобувачами освіти.

Цільовою групою проєкту були: учні, батьки.

Основні завдання проєкту: створити сприятливі умови для взаємодії вчителів, батьків і школярів з метою подальшого співробітництва; пошуку нових ефективних шляхів залучення батьківської громадськості до участі в освітньо - виховному процесі школи; включити батьків в освітній процес як активних суб'єктів; розробити програму спільних дій батьків, учнів і вчителів (традиційні заходи, акції, свята, змагання тощо); створити належні умови навчання та виховання для кожного учня школи через тісний зв'язок з родиною; поглибити психолого-педагогічну компетенцію батьків; допомогти батькам у формуванні їхньої педагогічної позиції щодо своєї дитини; пропаганда здорового способу життя серед членів сім'ї; надавати благодійну допомогу сім'ям, в яких виховуються діти-сироти, діти, які позбавлені батьківського піклування, а також багатодітним та кризовим сім'ям.

У Нерубайському академічному ліцеї №1 була розроблена програма спільної діяльності педагогів і батьків. Основні орієнтири цієї програми:

1. Підтримка фізичного здоров'я учнів.
2. Спілкування й формування особистісних орієнтацій учнів: інтерес до життя, інтерес до людини, інтерес до культури, що сприяють розумінню загальнолюдських цінностей.
3. Пізнавальна сфера життя учнів (робота з учителями-предметниками) з урахуванням індивідуальних особливостей учнів; підхід до кожної дитини «з оптимістичної позиції».

Партнерами у реалізації проєкту були : батьки, соціальні служби.

Результати: підвищено рівень батьківської компетентності, сформовано партнерські відносини із батьками, налагоджено співробітництво педагогічних працівників і батьків у вихованні дітей; активна залученість батьків до участі в житті навчального закладу та дітей.

Наступний освітній проєкт – **«Сучасний освітній простір. Ефективна профільна освіта»**

Профіль навчання — спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно-зорієнтоване вивчення циклу споріднених

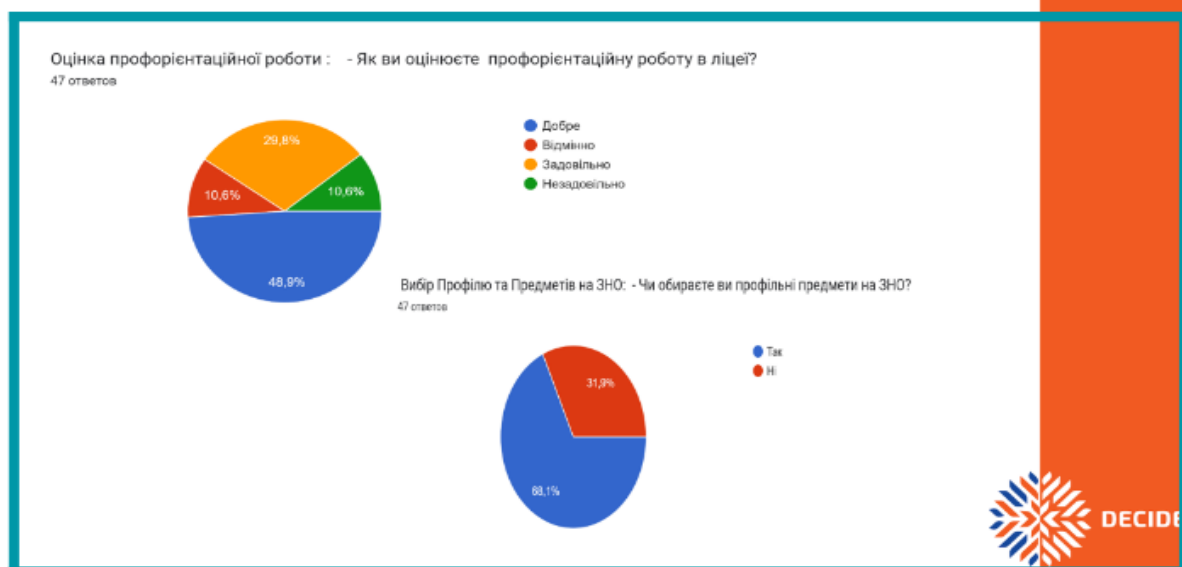
предметів, тому метою цього проєкту було: забезпечити умови для здійснення ефективної міжпредметної інтеграції та профільного навчання.

Цільовою групою проєкту були : учні нашого закладу.

Партнерами у реалізації проєкту були: Управління освіти молоді, спорту та туризму Нерубайської сільської ради, Одеський обласний центр зайнятості.

Результати: створено комфортні умови для всебічного розвитку здобувачів освіти; розроблено анкетування для учнів з метою визначення професійних інтересів, нахилів, здібностей; організовано ефективну профільну освіту у ліцеї: обладнано предметні кабінети, поповнено бібліотечні фонди навчально-методичною літературою відповідно до змістового наповнення компонента Державного стандарту освіти на профільному рівні. Випускники ліцею компетентні, адаптовані до соціуму.

Це наш проєкт і це наш SMARTрезультат!

Освітній проєкт «Професійна ідентифікація та професійний розвиток вчителів» засновано на Положенні реформи МОН «Нова українська школа», Закону України «Про освіту», де визначено ключові пріоритети до компетентностей вчителя як агента змін, серед яких: інноваційність; здатність імпровізувати та експериментувати; готовність до професійної та академічної свободи; забезпечення наукового характеру

освіти, академічної доброчесності, розвитку інклюзивного освітнього середовища, особистісних якостей (лідерські вміння, толерантність тощо). Професійне зростання спрямоване на реалізацію педагогом себе як особистості - прагнення до самовдосконалення, самоосвіти, що забезпечує розширення його творчих можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності.

Ми акцентуємо увагу, що саме творче включення у інноваційну діяльність значно впливає на особистісно-професійне становлення, якщо:

- реалізується забезпечення інформованості про суть та механізми інновацій, про особистісно-професійний саморозвиток й оволодіння особистісно-значущими засобами цього саморозвитку;
- здійснюється підтримка самостійного включення вчителя у активну та творчу діяльність з перетворення педагогічної дійсності й самого себе;
- реалізується ідея орієнтації внутрішньошкільного врядування та особистісно-професійний саморозвиток вчителя.

Мета: інноваційний освітній процес, який створений у нашому ліцеї забезпечує умови для запровадження нових форм, технологій, методів та прийомів роботи зі здобувачами освіти.

Цільовою групою проєкту був педагогічний колектив нашого закладу.

Партнерами у реалізації проєкту були: КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», освітні платформи, громадські організації, міжнародні організації, Нерубайська сільська рада.

Результати: розроблено та реалізовано систему заходів щодо покращення умов для підвищення кваліфікації та саморозвитку педагогічних працівників, готовність

педагогічного колективу до реалізації освітньої політики шляхом опанування новітніх практик, технологій, методик.

Перемога в обласному етапі конкурсу «Вчитель року -2024 р.»

Учитель української мови та
літератури Черноморець
Людмила Вікторівна

III місце в обласному турі
Всеукраїнського конкурсу
«Учитель року – 2024»

Висновки. Таким чином, оволодіння керівником закладу освіти педагогічною інноватикою дає можливість підвищити результативність власної управлінської діяльності, а також привести Нерубайський академічний ліцей №1 до більш якісного функціонування, спрямованого на стабільний розвиток.

Хочемо сказати, що реалізовані проєкти – це яскраві, сильні емоції. Тому прохаємо всю освітню спільноту пережити ці емоції разом з нами та нашими дітьми – тут радість нових здобутків і очікування нових звершень. От саме за ці емоції – величезна вдячність і від колективу ліцею, і від батьків, і від дітей.

Інноваційна проєктна діяльність Нерубайського академічного ліцею № 1 спрямована на формування творчої особистості учня на основі зростання професіоналізму вчителя у контексті застосування інноваційних технологій навчання. Конкретні шляхи -налагодження контактів з міжнародними організаціями, проведення спільних міжнародних заходів та проєктів з проблеми формування професійно-педагогічної компетентності. Девіз нашого освітнього закладу як і всієї

країни: «Підтримуємо наших Захисників! Слава ЗСУ! Разом до перемоги!».

Література

1. Освіта України в умовах воєнного стану (інформаційно-аналітичний збірник). Київ. 2022 р. 358 с.

2. Як організувати викладання навчальних предметів в умовах воєнного стану: рекомендації Державної служби якості освіти – URL: <https://sqe.gov.ua/yak-organizuvati-vikladannya-navchaln/>

3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академічне видавництво. 2004. 352 с.

4. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя. Київ : Либідь. 1991. 120 с.

Вівсюк Тамара Миколаївна,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Нерубайського академічного ліцею №1

Нерубайської сільської ради,

Одеського району Одеської області

УСПІШНА РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ В РАМКАХ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НЕРУБАЙСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ЛІЦЕЮ №1

У сучасних умовах реформування освітньої галузі, коли закладам освіти надається все більша автономія, одним із визначальних чинників успішного функціонування нашого академічного ліцею є грамотно розроблена й послідовно реалізована Стратегія його розвитку. Саме цілісне бачення майбутнього навчального закладу, узгоджене з потребами учнів, батьків, педагогічного колективу й громади, стає тим компасом, що веде до якісних змін. Одним із найбільш дієвих механізмів

перетворення візії та ідей Стратегії розвитку нашого закладу на реальність є реалізація освітніх проєктів різного масштабу й тематики.

Стратегія розвитку академічного ліцею сформульована у вигляді загальних напрямків. Освітні проєкти дозволяють «розкласти» ці напрямки на чіткі цілі й завдання, що сприяє більш зрозумілому й відчутному результату.

Ми у дослідженні хочемо зазначити, що проєктна діяльність дає змогу планувати матеріальні, фінансові та людські ресурси таким чином, щоб вони були використані з максимальною ефективністю. Це особливо важливо, коли бюджет ліцею обмежений і необхідно розставляти пріоритети.

Наголосимо на тому, що основними етапами успішного освітнього проєкту є: аналіз потреб (важливо виявити найбільш актуальні напрями для вдосконалення: чи це підвищення якості навчання, чи розширення виховної роботи, чи розвиток інклюзивного середовища, чи зміцнення психічного здоров'я учасників освітнього процесу тощо); формулювання мети й завдань

(вони мають бути чіткими, вимірюваними й реалістичними: досягнення конкретних цілей сприяє підвищенню мотивації учасників і спрощує контроль виконання); планування ресурсів і строків реалізації (на цьому етапі визначаються необхідні матеріально-технічні, фінансові й людські ресурси, а також терміни роботи над освітнім проєктом); впровадження та моніторинг

(координатором зазвичай виступає завуч (заступник директора), який організовує зустрічі, здійснює контроль над завданнями й налагоджує комунікацію між учасниками); оцінка результатів і поширення досвіду (над освітніми проєктами в ліцеї зазвичай працювали педагогічні працівники, учні, батьки та запрошені фахівці).

Така взаємодія розвивала командний дух, сприяла згуртуванню колективу навколо спільної мети й формувала позитивний клімат у ліцеї. Коли кожен учень і вчитель бачили

реальні зміни, що відбувалися в ліцеї завдяки конкретним освітнім проєктам, зростав рівень зацікавленості та мотивації до навчання й професійного розвитку.

Проектний підхід спонукав педагогів до творчості, а учнів — до дослідницької діяльності й формування лідерських навичок.

Перед тим як розпочинати роботу над освітнім проєктом, було проведено комплексний аналіз потреб ліцею: враховувались результати моніторингу освітнього процесу, проаналізована успішність учнів, оцінено стан матеріально-технічної бази. На основі цього було окреслено пріоритетні напрями дій, які максимально відповідали Стратегії розвитку нашого розвитку.

Мета кожного освітнього проєкту була конкретною, досяжною та пов'язаною з одним або кількома напрямками стратегічного розвитку нашого освітнього закладу (підвищення якості освіти, зміцнення виховного потенціалу, розвиток інклюзивного середовища, цифровізація тощо). Завдання розроблялись таким чином, аби можна було чітко відстежити прогрес і результат; було сплановано ресурси та строки реалізації.

Матеріальними ресурсами були: приміщення, обладнання, навчальні матеріали.

Фінансовими ресурсами були: бюджетні кошти, спонсорська допомога, гранти, надходження від громадських організацій.

Людськими ресурсами були : кваліфіковані педагоги, соціальні педагоги, психологи, волонтери, представники громади, батьківський комітет.

Обов'язково визначено було терміни реалізації освітнього проєкту та проміжні контрольні точки, коли буде перевірятися відповідність фактичних результатів запланованим.

На етапі реалізації було забезпечено чітку координацію дій усіх учасників, прозору комунікацію та систематичний моніторинг ходу виконання завдань. Заступник директора з навчально-виховної роботи Ганєва Алла Іванівна була

координатором та своєрідним «комунікатором» між адміністрацією, педагогічним колективом і громадою.

Після завершення освітнього проєкту здійснювалось порівняння досягнутих результатів із запланованими, було проаналізовано здобутки й виявлені «слабкі місця». Проаналізовано було досягнуті показники, визначились сильні й слабкі сторони, а здобутки стали поштовхом до планування нових проєктів.

Наприклад, реалізація успішного освітнього проєкту: «Інклюзивна освіта: рівні можливості»(метою якого було забезпечення доступу до якісної освіти всім учням, незалежно від стану здоров'я та особливостей розвитку),підвищила кваліфікацію педагогів у галузі інклюзивної освіти.

Це було створення ресурсної кімнати й адаптованих програм у нашому освітньому закладі із залученням фахівців (дефектологів, логопедів, психологів) та співпраця з батьками.

Результат: підвищення соціальної адаптації дітей, формування толерантного ставлення та взаємоповаги в учнівському колективі, позитивний вплив на психологічний клімат у закладі.

Хочемо зазначити про педагогічну робота з дітьми з особливими освітніми потребами у ресурсній кімнаті нашого ліцею, яка передбачала низку педагогічних вимог до роботи педагога: 1) індивідуальний підхід до кожної дитини; 2) запобігання втомі, для чого потрібно було використовувати різноманітні засоби (чергування розумової та практичної діяльності, викладання матеріалу невеликими дозами, використання цікавого й яскравого дидактичного матеріалу, наочності; 3) використання методів, що активізували пізнавальну діяльність учнів з особливими потребами, розвиваючи їхнє усне та письмове мовлення й формуючи необхідні навички; 4) терпіння та дотримання педагогічного такту, постійне заохочення за найменші успіхи, своєчасна й тактична допомога кожній дитині, розвиток у дитині віри у власні сили та можливості[3].

Наші педагоги використовували методичні рекомендації щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, до них належали: використання вказівок як в усній, так і в письмовій формі; поетапне пояснення завдань; послідовне виконання завдань; повторення школярами інструкції щодо виконання завдання; забезпечення аудіовізуальними технічними засобами навчання; бути поряд із учнем під час пояснення завдання; акцентування уваги на позитивних оцінках і на успіхах; розподіл учнів по парах для виконання проєктів; складання індивідуальних планів, що враховують навички, уміння дитини; ігнорування незначних поведінкових порушень, розроблення заходів втручання в разі неприпустимої ненавмисної поведінки.

У дослідженні хочемо акцентувати увагу на умовах, що сприяли успіху:

1.Професійне зростання педагогів. Безперервний професійний розвиток учителів – запорука якісної реалізації освітніх проєктів і сталого оновлення педагогічної майстерності.

2.Співпраця з громадою та місцевою владою. Підтримка з боку громади, залучення батьківського комітету, співпраця з бізнесом і благодійними організаціями сприяла залученню додаткових ресурсів, формуванню позитивного іміджу ліцею на місцевому рівні.

3.Чітка система комунікації. Відкритий діалог між адміністрацією, педагогами, учнями та батьками мінімізував конфлікти й непорозуміння та сприяв синергійному ефекту в реалізації освітніх проєктів.

4.Моніторинг і прозора звітність. Регулярний аналіз проміжних результатів, коригування планів і публічна презентація досягнень зробили освітню проєктну діяльність більш цілеспрямованою, зрозумілою та ефективною.

Висновки. Отже, успішна реалізація освітніх проєктів у рамках Стратегії розвитку нашого ліцею ґрунтується на системному підході, чіткому плануванні та залученні всіх зацікавлених сторін. Уміння бачити перспективу, мотивувати педагогів і учнів до активної роботи, розумно розпоряджатися

ресурсами та своєчасно оцінювати результати – ці чинники роблять ліцей конкурентоспроможним та інноваційним освітнім осередком. Завдяки успішним освітнім проєктам стає можливою реалізація найсміливіших ідей, що змінюють освітній простір і відкривають перед учнями широкі горизонти для навчання та розвитку. Важливо поширювати успішні практики серед колег, інших навчальних закладів, місцевих органів влади та громадськості, щоб посилювати позитивний імідж ліцею й створювати умови для сталого розвитку.

Література

1. Дубасенюк О.А. Інноваційні основні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2019. С.14-47.

2. Євтух М. Б. Забезпечення якості вищої освіти - важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства. Педагогіка і психологія. 2008. № 1 (58). С. 70-74.

3. Кічук Н.В. Ігрове проєктування як інтерактивна дидактична технологія // Наука і освіта. 2005. №3-4. С.61-65.

Дунєва Лариса Анатоліївна,
*заступник директора з навчально-виховної роботи
Нерубайського академічного ліцею № 1 Нерубайської
сільської ради,
Одеського району Одеської області*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У НЕРУБАЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ №1

Вступ. Розвиток творчих здібностей школярів набув у даний час велике соціальне значення. Доведено, діти з особливими освітніми потребами розвиваються по тим же

самим закономірностям, що і їх нормальні однолітки. Це відноситься як до закономірностей пізнавальної діяльності, так і до розвитку дитини в цілому. Саме шкільний вік – сенситивний період розвитку творчості. Творчість є однією з найзмістовніших форм психічної активності, яку розглядають як універсальну здібність, що може забезпечити успішність багатоманітної діяльності молодших школярів. Це природна здібність, яку можна розвивати.

Збройна агресія Російської Федерації проти України і тимчасова окупація частини її території спричинила поглиблення уже існуючої демографічної кризи в Україні. Погіршення ситуації полягає в значному зниженні народжуваності, підвищенні смертності і серед військових, і серед цивільного населення, включно із дітьми, у багатомільйонному тимчасовому внутрішньому переміщенні мешканців з небезпечних територій, у понад 6-мільйонній вимушеній еміграції переважно жінок і дітей. З огляду на перелічені демографічні виклики та загрози розвитку України, наша держава і суспільство не можуть дозволити собі ігнорувати розвиток і освіту дітей з особливими освітніми потребами, мають докладати всіх зусиль до їх повної інтеграції в освітній процес і суспільне життя, до подальшої всебічної соціальної адаптації. Так само мають докладатися зусилля до усунення причин і наслідків дискримінації, нерівності та виключення.

Тому неперервний пошук ефективних способів покращення освітніх методів і підходів, з урахування питання багатоманітності, є вимогою часу. Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів. Це і є головне завдання інклюзії. Зрештою, мета освіти і полягає в тому, щоб допомогти учням долучитися до навчання для самовдосконалення протягом усього життя та створення позитивного впливу на суспільство.

Кожна дитина має унікальний і неймовірний потенціал для творчості та самовираження. Однак для дітей з особливими

освітніми потребами шлях до виявлення та виховання цих талантів може бути більш складним. Творчість, як потужна форма самовираження, являє собою чудовий інструмент, який допомагає дітям з особливими освітніми потребами долати перешкоди, виховувати впевненість і покращувати їх загальний добробут [2].

Мистецтво, у всіх його різноманітних формах, може забезпечити цим дітям безпечне та сприятливе середовище для дослідження, спілкування та зростання. За допомогою живопису, малювання, ліплення та інших видів творчої діяльності діти можуть невербально висловлювати свої думки, почуття та переживання. Це може бути особливо корисним для дітей із аутичним спектром, які часто відчують труднощі з усним спілкуванням, але можуть досягти успіху в візуальному мисленні та вираженні.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні хочемо зазначити, що творчість — це потужна сила, яка долає кордони та обмеження. Для дітей з особливими освітніми потребами використання їх творчого потенціалу може відкрити двері до нових форм самовираження та індивідуального зростання [1].

За допомогою творчих методів діти можуть розкрити свою уяву та досліджувати світ унікальним способом. Мистецтво також покращує навички вирішення проблем, критичне мислення та здатність до адаптації — якості, необхідні для подолання викликів, з якими часто стикаються діти з особливими освітніми потребами. Крім того, участь у творчій діяльності може бути високою мотивацією для дітей з особливими освітніми потребами. Вона дає їм відчуття досягнення успіху та гордості, підвищує їхню самооцінку та заохочує продовжувати досліджувати свої творчі таланти.

У нашому навчальному закладі в рамках реалізації Стратегії розвитку ліцею педагогічним колективом було розроблено та впроваджено освітній проєкт «Творчість — інструмент інклюзивного навчання». Цей проєкт дав змогу дітям з особливими освітніми потребами проявити себе в

театральному мистецтві. Участь у театральній діяльності, на нашу думку, допомагає учням покращити навички спілкування, а також сприяє розвитку мови. Вона спонукає учнів думати, діяти та реагувати творчо. А також допомагає їм розвинути впевненість у собі, так як театр створює безпечне середовище для самовираження, а оплески і схвалення глядачів можуть підвищити їх самооцінку. Участь у театральній постановці заохочує учнів працювати разом, розвивати соціальні навички та створювати міцні зв'язки та дружбу. Драматичне мистецтво може допомогти учню покращити пам'ять, концентрацію, навички слухання і відповідні реакції на почуте, що позитивно вплине на навчання в майбутньому.

Участь у освітньому проєкті – необхідність впровадження в освітній процес нашого ліцею виховних заходів. Це дало можливість не тільки чути про « рівні можливості», а й втілити ці слова в життя.

Під час підготовки заходу «Казки для мами» між дітками з ООП та учнями класу склалися довірливі стосунки, діти допомагали один одному. Діти з ООП відчували себе такими як усі, тому що діти з ООП в першу чергу - діти. Вони також люблять співати, танцювати, виступати, але ці діти невпевнені в собі, деякі бояться, забувають слова, але завдяки спільній підтримці вони впорались із завданнями: навчилися танцювати, співати, разом хвилювалися.

Науковці (Н.Бібік, В.Бондарь тощо) зазначають, що творчість розвиває нахили дитини до свободи і відкриттів, до пригод і оригінального вираження особистості - є результатом всього способу життя дитини з ООП, результатом спілкування та взаємної діяльності з дорослими, наслідок його особистої активності та творчих дій.

Для розвитку творчих здібностей важливу роль відіграє розвиток психічних процесів таких як, пам'ять, увага, уява, швидка реакція, абстрактність мислення. Специфічність творчості дітей з ООП полягає в тому, що вона з'являється у

співдружності з творчістю дорослих, і вона має бути мотивована.

Формування творчості в учнів з особливими потребами слід поєднувати з планомірним подоланням властивим їм недоліків трудової діяльності. Щоб виявити творчі здібності треба спостерігати, проводити бесіди, аналізувати дитячі роботи.

Педагог за учнівськими виробами можна з'ясувати існування систематичності, послідовності їхніх дій на заняттях; рівень психічного й інтелектуального розвитку школярів; навчальні досягнення або їх брак. Розвиток творчих здібностей потребує також і впровадження нових дидактично-методичних засобів, що допомагають моделювати навчально-виховний процес, виходячи із поставленої мети. Тому доцільно організовувати роботу за такими напрямками: створення позитивної атмосфери на уроці; оптимізація пам'яті, мислення, уваги, творчості; індивідуалізація та диференціація процесу навчання.

Вчасно помітити творчу дитину, створити умови для реалізації її інтелектуального і творчого потенціалу завжди буває непросто. Дітям, які потребують додаткової уваги та специфічного підходу у навчанні, творчість може стати ефективним інструментом для самовираження, соціалізації та формування впевненості у власних силах. Гра та позакласні виховні заходи роблять дитяче шкільне життя цікавим, радісним, емоційним, плідним.

Творчість є потужним і трансформуючим інструментом для дітей з особливими освітніми потребами. Вона пропонує шлях до самопізнання, емоційного благополуччя та покращених навичок спілкування. Через розвиток творчих здібностей ці діти можуть руйнувати бар'єри, зміцнювати впевненість і розкривати свій неймовірний потенціал. Кожен штрих пензля, кожен рух на сцені та кожна скульптура, яку вони створюють, є кроком до яскравішого та більш повноцінного майбутнього. Мистецтво, зокрема театр, не тільки допомагає дітям з

особливими освітніми потребами, він дає їм можливість процвітати.

Результатом творчості на уроках трудового навчання є вміння зрозуміти та вербалізувати, тобто словесно відтворити своє бачення.

Велика увага приділяється оцінюванню: позитивна оцінка запалює дитину, надихає її. Оцінювання проводиться в формі бесіди, обговорення.

Формують творчі здібності й під час виконання навчально-практичних трудових завдань, тому що основою творчої діяльності є пізнавальна діяльність на рівнях уяви, мислення, фантазії, мови й мовлення.

У дослідженні хочемо зазначити, що практична діяльність учнів з особливими освітніми потребами є вирішальним фактором їхнього творчого розвитку й саме їй належить провідна роль у розвитку творчості учнів, так як вона включає і пізнавальні компоненти.

У початковій школі провідною діяльністю дітей є, звичайно, гра. Використання ігор та інтерактиву дає змогу зосередитися на завданні та розвивати навички, не відчуючи напруження.

Акцентуємо увагу на тому, що однією з основних переваг такого підходу є здатність залучити увагу учнів та підтримувати їхню цікавість протягом уроку. Граючись, діти можуть відчувати задоволення від процесу навчання, а це стимулює їх активну участь. Крім того, ігри дають змогу створювати ситуації, де діти можуть застосовувати свої знання та навички на практиці. Учні розвивають логічне та критичне мислення, співпрацю та креативність.

Інтерактивні завдання, які ми проводили на заняттях, дали змогу дітям активно залучатися в освоєння матеріалу. Це було: виконання завдань на комп'ютері, вирішення онлайн-головоломок, спільна робота над проєктами у віртуальних середовищах.

Інтерактивні завдання стимулювали учнів до активності та самостійності, а також сприяли розвитку творчості. Ігрова діяльність – креативний засіб отримання знань, розвитку особистості конкретної дитини, спрямований на розвиток всіх психологічних процесів, сенсорної орієнтації, кмітливості і винахідливості.

Великий естетичний потенціал мали уроки мистецтва.

Це зумовлено як самою природою сприйняття образотворчого мистецтва, так і тим, що образотворча діяльність є однією з найдоступніших форм творчості для учнів з інтелектуальними порушеннями. Заняття з мистецтва дали можливість розвивати в учнів почуття прекрасного, формувати уявлення про візуальне мистецтво, знайомити з його роллю в житті людей, з образною мовою різних видів і жанрів мистецтв.

Дитина з ООП, діючи в дивовижному світі мистецтва, демонструвала позитивні зміни у своєму розвитку. На час спілкування з мистецтвом учні йшли від хвилювань, почуття самотності, страхів і тривожності або від конфліктних міжособистісних і сімейних стосунків. Наші діти стали іншими – заспокоєними, з позитивними змінами в емоційній, пізнавальній сферах.

Змалку діти намагаються висловити свої враження від навколишнього світу через мистецтво. Для цього їм не потрібні фарби, пензлики, ручки. Вони малюють пальцями чи долонями на запітнілому вікні, паличкою на піску, розливою водою на столі, іноді маминою помадою чи зубною пастою на склі тощо. Природне бажання малювати проявляється змалку, тому діти освоюють нові техніки відображення навколишньої дійсності в особистому мистецтві. Тому так важливо знайомити дітей з особливими потребами з різними техніками образотворчого мистецтва, у тому числі нетрадиційними.

Діти люблять малювати все навколо і вражені тим, що бачать, чують і відчують. Дослідження показують, що кожен є творцем. Але зазвичай їх творчі здібності знаходяться в прихованому стані і реалізуються лише за сприятливих умов. А найкращий час, щоб розпізнати чиїсь вроджені таланти – це дошкільний та молодший шкільний вік. Таким чином, залучаючи дітей до малювання, можна «пробудити» вроджені таланти та розвинути творчі здібності.

На уроках малювання незвичайним матеріалом допомогло нам зняти втому, зберегти увагу, дало дитині з ООП високий

ступінь свободи. Нетрадиційні техніки малювання – маленька гра для дитини. Використання цих прийомів дозволило дітям відчувати себе більш розслабленими, сміливими та безпосередніми. Нетрадиційне малювання розвило уяву та творчі здібності, подарувало дітям з ООП багато позитивних емоцій, розкрило можливість використання знайомих предметів як художніх матеріалів, здивувало своєю непередбачуваністю.

Ми намагаємося тренувати пам'ять, запам'ятовуючи невеличкі скоромовки та вірші. Використовуємо інтерактивні вправи на розвиток пам'яті – «Логік ленд» (гра «Знайди відмінності»). Граємо в гру «Що пропало? Що з'явилося?», «Назви три... (кольори, овоча, фрукта, тварини).

Для розвитку уяви робимо вправу «Незакінчені фігури». На аркуші паперу малюються фігури - квадрат, коло, трикутник. Дитина повинна домалювати до фігури усе що завгодно, щоб вийшло предметне зображення. А потім разом відгадуємо хто або що намальовано.

Можна скласти історію. Це ефективний метод впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери і називається сторітелінг. Можна складати історії з використанням трьох слів, наприклад: дівчинка, дерево, птах; ключі, капелюх човен; ліжка, дорога, дощ. Велику увагу приділяємо урокам мистецтва. Малюємо на задану тему традиційним способом і ще використовуємо нетрадиційні техніки малювання, наприклад : вушними паличками, монотипія – це малювання красками на одній стороні аркуша і складаємо аркуш.

Зміна настрою дитини і бажання працювати є проблемою під час навчання. Коли дитина втомлюється, то перемикаємо увагу, наприклад на небо - спостерігаємо за хмарами, на дерева, на птахів і можемо теж створити історію, а потім і намальовати.

Дуже корисно для дитини малювати під прослуховування класичної музики. Також малюємо настрої (це чи смайлик, чи просто кольорові кульки). Велике задоволення дитина отримує від уроків технології і дизайну, коли треба виконати поробки.

Дуже корисним методом розвитку творчих здібностей є ліплення з пластиліну, бо розвиває уяву, кисті рук, дрібну моторику.

Висновки. Розкривати творчі здібності, таланти, обдарування дитини з ООП треба шляхом залучення до участі у науковій, технічній, художній творчості. Треба робити наголос на розвитку талантів дитини з ООП, а не на її фізичних і розумових вадах. Вивчення творчих здібностей дитини з ООП становить важливу проблему для педагогів та батьків у нашому ліцеї, яку ми успішно можемо подолати, використовуючи інноваційні технології навчання та виховання.

Література

1. Брусенська І.М. Програма з корекційно-розвивальної роботи для підготовчих (1-4 класи) спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із порушенням опорно-рухового апарату. Міністерство освіти і науки України, Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, Київ, 2015. 34 с.
2. Данько Н. П. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. №4. С. 1–2.

Долібожко Ольга Іллівна,
вчитель початкових класів

*Нерубайського академічного ліцею №1
Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської
області*

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЄКТУ «МИ – МАЙБУТНЄ ДЕРЖАВИ» У НЕРУБАЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ №1 –ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ, ПАТРІОТИЗМУ УЧНІВ

Від нас, від нашого вміння, від нашої майстерності, від нашого мистецтва та мудрості залежить життя, здоров'я, розум,

воля, інтелектуальне обличчя, місце та роль у житті, щастя підростаючого покоління.

В. О. Сухомлинський

Вступ. Перед сучасною школою постає завдання виховати особистість, здатну до життєтворчої діяльності. Така особистість зуміє правильно обрати свій шлях у житті, зважаючи на власні можливості, буде ставити перед собою завдання самовдосконалення і саморозвитку, що стане запорукою успіху в різних сферах діяльності.

Усім відома істина - діти початкових класів люблять вчитися (хоча реалії нашого життя - короновірус, війна) ослабило сприйняття навчання, мотивацію. Але дорослі часто забувають про те, що діти люблять вчитися ДОБРЕ. І тому, головне завдання вчителя - створити умови, що забезпечать дитині успіх у навчанні, відчуття радості від того, що «я знаю», «я вмію». І роль початкової освіти полягає не лише у передачі знань, а й у вихованні активних, творчих і відповідальних громадян [1].

Виклад основного матеріалу. Проєкт «Ми - майбутнє держави», який був реалізовано у Нерубайському академічному ліцеї №1, був спрямований на виховання громадянської свідомості, патріотизму, соціальної активності, формування лідерських навичок у підростаючого покоління.

Приймаючи участь у цьому освітньому проєкті, ми з керівництвом ставили завдання для сучасної початкової школи. Це не просто давати знання, а формувати особистість, яка вміє та хоче вчитися, не боїться висловлювати власну думку, розвиває критичне мислення, навчається бути відповідальним громадянином, займає позицію активного суб'єкта діяльності.

Нашим завданням для педагогів, батьків, громадськості під час реалізації цього освітнього проєкту було: підготувати нову генерацію українців, яка зможе будувати сильну, незалежну державу.

Освіта – це основа майбутнього. Хочеться у дослідженні зазначити, що учні нашого класу приймають участь в

предметних олімпіадах, конкурсах читців віршів Шевченка, в міжнародному конкурсі української мови ім. Яцика.

Наприклад, на уроках «Я досліджую світ» вивчаємо й створюємо проєкти про рідний край, досліджуємо значення державних символів, створюємо лепбуки, малюємо майбутнє України, пишемо твори «Моя Україна», «Мої сучасні герої». А надихають нас історії наших захисників.

Важливо розвивати в дітях почуття патріотизму, поваги до історичної спадщини та розуміння своєї ролі у суспільстві. Кожного дня о 9 годині ранку проводимо хвилину мовчання. Це об'єднує нас з народом країни, адже це причастність до історії країни, до нашого сьогодення.

Часто відвідуємо Музей партизанської Слави села Нерубайське, музей «Українська хата», який розташований на території нашого освітнього закладу. Через вивчення історії, літератури та мистецтва діти вчаться цінувати культурну різноманітність України та усвідомлюють свою приналежність до єдиного народу.

В школі ми не просто вчимося, але й вчимо розрізняти добро та зло, поважати ближнього, любити рідну мову, цінувати культуру. Проводили «День синички», відвідали притулок для безхатніх собак.

Майбутнє України залежить не лише від економічного розвитку, а й від моральних цінностей, які пануватимуть у суспільстві. Виховання в дітях чесності, справедливості, толерантності та поваги до інших є однією з ключових задач сучасної освіти. Учні початкової школи повинні розуміти, що їхні дії впливають на оточуючих і, що кожен із них може зробити свій внесок у покращення життя спільноти.

Хочемо звернути увагу, що останнім часом до школи приходять діти, які потребують особливої уваги та індивідуального підходу, що вимагає від вчителя використання нових сучасних технологій навчання. Наведемо зразки технологій, які використовуємо на уроках з учнями початкової ланки освіти:

1. Здоров'язберігаючі технології навчання (фізкультхвилинки, ігри, арт-терапія, казкотерапія, хвилинки спостереження за природою, пальчикова гімнастика, звукова гімнастика, дихальна гімнастика).

2. Проєктна технологія.

Це технологія формування творчої особистості (урок-подорож, творча майстерня тощо).

3. Технологія особистісно-орієнтованого уроку (заохочення, створення яскравих наочно-образних уявлень, навчально-пізнавальна гра, створення ситуації успіху, створення проблемних ситуацій, виконання творчих завдань)

А ще, діти потребують уваги, спілкування. І в цьому допомагають ранкові зустрічі, разом проведений час в музеї, святкування дня народження, а також дискусії, бесіди.

На жаль, наші діти – це діти війни.

Тому в школі проводяться екскурсії в кабінеті безпеки, зустрічі з фахівцями з мінної безпеки, проводяться бесіди про правила поведінки під час тривоги, поведінка у сховищі.

Висновки. Виховуючи в дітях любов до знань, повагу до суспільства та бажання навчатися, ми забезпечуємо її стабільний розвиток. І робота вчителів початкової школи, формуючи особистість, яка здатна досягти висот і вносити свій внесок у розбудову держави, відіграє ключову роль у цьому процесі. Тому наша мета - не лише навчати, а й надихати, адже саме від сьогоднішніх учнів залежить, якою буде Україна завтра.

Література

1. Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки: практичний посібник / За ред. Г. М. Бевз, С. Л. Кравчук. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 162 с.
2. Педагогічне проєктування в сучасній освіті: дидактичний і виховний аспект: кол. моногр. / За заг ред. Пушкарьової Т.О. Київ: ТОВ НВП «Росток А. В.Т.», 2021. 124 с.
3. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч.

посібник / кол. авторів. За ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

Войтенко Людмила Олександрівна,
*вчитель історії вищої категорії,
старший вчитель Нерубайського академічного ліцею №1
Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської
області*

ОСВІТНЯ ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ У НЕРУБАЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ №1

Те, що я чую, я забуваю.
Те, що я бачу і чую, я трохи пам'ятаю.
Те, що я чую, бачу й обговорюю,
я починаю розуміти.
Коли я чую, бачу й обговорюю і роблю,
я набуваю знань і навичок.

Конфуцій

Вступ. Хочеться у дослідженні зазначити, що ці слова, які сказані видатним китайським філософом понад 2400 років тому, актуальні й сьогодні. Вони підтверджують важливу роль практичної діяльності людини в пізнанні світу, обґрунтовують необхідність використання активних методів навчання та виховання підростаючого покоління. Невипадково сучасна освіта орієнтується на пошукову, дослідницьку діяльність учнів. Майбутнє – за активними, дієвими методами навчання та виховання, серед яких проєктна діяльність, бо сприяє формуванню в учнів життєвих компетенцій.

Стратегія розвитку Нерубайського академічного ліцею №1 стала інструментом створення Школи дієвої демократії, оскільки вона дала можливість залучити учнів до прийняття рішень, справжньої участі в найважливіших питаннях їх освіти,

повсякденного шкільного життя, виховувала у них відповідальність.

Однією із стратегічних цілей нашого навчального закладу є виховання випускника ліцею як соціально відповідальної особистості з активною громадянською позицією [3].

Акцентуємо увагу на тому, що активна участь молоді у громадському житті є одним із чинників розвитку демократичного врядування. Заклади освіти приділяють особливу увагу розвитку спроможності молодого покоління до такої активності. В нашому ліцеї в рамках впровадження українсько-швейцарського проєкту DECIDE «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» з 2021-2022 н. р. для учнів 8 класів викладається курс «Навчаємося жити в громаді», який відкриває нам додаткові можливості для розвитку спроможності молоді до активної участі. Даний курс спрямований на ознайомлення учнів із ключовими аспектами життєдіяльності територіальної громади, підвищення обізнаності зі структурою й механізмом здійснення самоврядування та надання практичного досвіду демократичної участі у житті школи та громади. Курс спрямований на формування ключових компетентностей учнів, які сьогодні дуже необхідні сучасній людині для успішної життєдіяльності. Основна увага курсу зосереджена на формуванні та розвитку громадянської та соціальної компетентностей, тобто спроможності діяти як відповідальні громадяни, брати участь у громадському та суспільному житті класу, закладу освіти, громади.

Виклад основного матеріалу. Хочемо наголосити у дослідженні про велике значення проєктної діяльності у формуванні всіх необхідних життєвих компетенцій особистості. Найбільш сучасні сфери життя людської діяльності базуються на проєктуванні. Участь у проєктній діяльності ставить дітей і дорослих у позицію господаря життя [2].

Одним із методів виховання та навчання учнів, який використовує наш ліцей, є освітня проєктна діяльність. Учні

ліцею організовують і реалізують проекти різних напрямків. Програма курсу «Навчаємося жити в громаді» передбачає розробку та реалізацію наскрізного соціального проекту «Активна молодь – успішна громада» та наскрізного дослідницького проекту «Це ми і це наша територіальна громада» [1].

Реалізація соціального проекту дає можливість організації розумного дозвілля (культура, творчість, спорт, неформальна освіта); вирішення місцевих екологічних проблем та благоустрою; облаштування дитячого та молодіжного простору у громаді; надання волонтерської допомоги вразливим категоріям населення тощо.

В ході пошуку ідей для соціального проекту на уроках курсу «Навчаємося жити в громаді», серед запропонованих учнями ідей була ідея паркування велосипедів. Учні нашого ліцею звернули увагу на необхідність облаштування місця для паркування велосипедів на території навчального закладу. Адже деякі учні, особливо ті, що відвідують шкільні гуртки в позаурочний час і приїжджають до ліцею на велосипедах,

припарковують їх де прийдеться. В ході роботи над проектом «Паркуємо велосипеди зручно та безпечно» учні створили проектну команду, визначили проблему, зміст проекту, сформулювали мету і завдання, розробили план, карту проекту, визначили ресурси проекту та розподілили бюджет.

Результатом реалізації соціального проекту є облаштування велопаркування на території нашого закладу. Це успіх в першу чергу дітей. Успіх в тому, що досягли поставленої мети, не боялися викликів, усвідомили користь від своєї

діяльності та це надихнуло їх на нові ідеї, нові проєкти. Успіх вчителів в тому, що нам вдається виховувати відповідальних, небайдужих до проблем учнів.

В рамках курсу «Навчаємося жити в громаді» у закладі освіти був реалізований соціальний проєкт «Милосердя». Ініціаторами проєкту стали учні восьмих класів. Восьмикласники організували благодійний ярмарок. Вони приготували смаколики: тістечка, печиво, пиріжки. Запропонували м'які іграшки, які самі виготовили. Кошти, які отримали ініціатори благодійного ярмарку від продажу своїх виробів були перераховані на лікування хворої дитини – учениці нашого закладу. Милосердя, доброчинність є найвищим проявом духовності людини. Участь у освітньому проєкті дала можливість учням бачити й вирішувати проблеми, приймати рішення й погоджувати з ними свої дії, уявити себе на місці іншої людини, прагнути допомагати іншим.

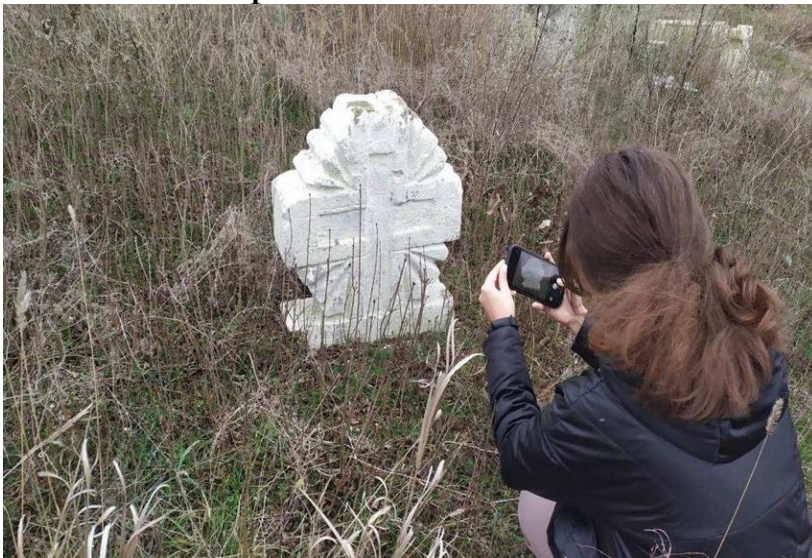

Отже, благодійна освітня проєктна діяльність у нашому ліцеї сприяє формуванню у підростаючого покоління гуманістичних, громадянських, моральних і духовних цінностей, визначенню мети та змісту життя, дотримання життєвих позицій і переконань, які є основою людського самовизначення у світі.

Наприклад, розробка дослідницького проєкту «Це ми і це наша громада» дала можливість дослідити наступні ключові

змістові аспекти: історичні, національно-культурні особливості, територію та населення територіальної громади, природно-ресурсний та фінансовий потенціал громади (виробництво, сільське господарство, туризм та ін.), охорону здоров'я, освіту, культуру, соціальні послуги територіальної громади, видатних людей та визначні місця громади, символіку територіальної громади.

Один з аспектів, який досліджували учні – історичний. З метою збереження пам'яті про наших героїчних предків – козаків, засновників села Нерубайського, збереження народної спадщини – кам'яних могильних пам'ятників, восьмикласники розробили дослідницький проєкт «Козацькі цвинтарі – пам'ятки історії». Працюючи над проєктом, юні дослідники глибоко занурилися в історію рідного краю: опрацювали літературу по темі проєкту, здійснили експедицію до Нерубайських козацьких цвинтарів (фотозйомка, заміри). Успіх проєкту в тому, що учні поглибили свої знання з історії рідного краю, усвідомили необхідність збереження пам'яток історії. Напрацювання учнів, отримані під час дослідницької роботи використовуються на уроках історії, зокрема, при вивченні регіональної історії.

Учні ліцею долучилися до роботи над проєктом «Нація нескорених». Сьогодні, коли наша Батьківщина потребує захисту від агресії росії, нащадки славних, волелюбних предків стали на захист рідної землі. Не залишились осторонь і

виконують священний обов'язок захисту Вітчизни жителі Нерубайської територіальної громади. Серед них є рідні та близькі наших учнів, вчителів.

Учасники проєкту зустрічалися з нашими захисниками, їх рідними, брали в них інтерв'ю. Відвідали могили на старовинних козацьких кладовищах Нерубайської сільської ради, де поховані справжні сини українського народу, справжні герої.

Робота над дослідницьким проєктом виховувала в наших учнів почуття патріотизму й активної громадянської позиції. Юні дослідники зберігають пам'ять про наших Героїв та їхні звичаї. Адже пам'ять про їхні подвиги – це наш обов'язок, а їхня мужність – це приклад для наслідування.

Висновки. Отож, освітня проєктна методика на сьогодні є ефективною виховною технологією формування громадянських якостей, компетентностей, активної громадянської позиції учнівської молоді. За допомогою проєктної діяльності учні вчать самостійно, критично мислити; роздумувати, спираючись на знання фактів; робити обґрунтовані висновки; працювати в команді, виконуючи різні соціальні ролі; приймати самостійні рішення; діяти, досягаючи успіху. Завдяки проєктам, які реалізуються у нашому ліцеї, ми отримуємо успішний результат – впевненість учнів у собі, бажання бути корисними у громаді, суспільстві; вміння правильно ставити мету, обирати шляхи її реалізації, досягати поставлених цілей.

Література

1. Гриньова М., Дятленко С. Навчаємося жити в громаді. Програма курсу за вибором для учнів 8(9) класів закладів загальної середньої освіти. 2022. 24 с.

2. Петровська О. О. Проєктна діяльність як інноваційна технологія в освіті: теорія і практика. Київ: Літера ЛТД, 2019. 345 с.

3. Стратегія розвитку Нерубайського академічного ліцею №1 [Електронний ресурс]: <https://bilnerubnvyk.odessaedu.net>

Лєвінцова Тетяна Володимирівна,
*вчитель початкових класів Нерубайського академічного
ліцею № 1
Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської
області*

**РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЄКТУ
«ПАРТНЕРСТВО З БАТКАМИ ЗАРАДИ ДІТЕЙ» У
НЕРУБАЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ №1**

Діти повинні жити у
світі краси, гри, казки,
музики, малюнка,
фантазії, творчості.

Василь Сухомлинський.

Вступ. Діти – неоціненний скарб, її надія та перспектива кожного народу. Саме в їхніх руках – ключ до майбутнього країни, адже кожна дитина може стати тим, хто змінить світ на краще. Ми, освітяни, повинні забезпечити гідні умови щодо розвитку молодого покоління.

Діти – творці майбутнього, адже у кожній дитині закладено потенціал для великих звершень та від того, яким буде їхнє виховання, залежить, яким шляхом розвиватиметься наша держава. Любов до рідної культури, патріотизм, цінність чесності та праці – основи, на яких має зростати молоде покоління. Освіта – головний пріоритет. Сучасний світ вимагає знань та інновацій, тому якісна освіта є необхідною умовою для успішного розвитку дітей. Школа,

гуртки, доступ до сучасних технологій і підтримка талантів допомагають молоді реалізувати свій потенціал [1].

Ми, педагоги ліцею, маємо турбуватися про здоров'я та добробут дітей, адже здорові діти – це сильна нація. Доступ до медичних послуг, фізична активність та правильне харчування мають бути пріоритетом для суспільства. Крім того, важливо створювати безпечне середовище, де кожна дитина почуватиметься захищеною.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні хочемо зазначити, що підтримка творчості та ініціативності дітей має стати пріоритетним у вихованні. Дитяча фантазія не має меж, їхні ідеї сьогодні можуть стати основою для технологій, мистецьких творів чи соціальних змін у майбутньому. Завдання дорослих – помічати ці здібності й сприяти їхньому розвитку.

Акцентуємо увагу на тому, що роль сім'ї у вихованні та розвитку особистості важко переоцінити. Адже освітні заклади ніколи не зможуть узяти на себе всю справу виховання і замінити повністю сім'ю. Потрібно постійно визначати пріоритетні напрямки підвищення культури батьків, урізноманітнювати форми батьківської освіти, вивчати рівень соціальних умов та виховних можливостей, застосовувати нетрадиційні форми і нестандартні методи у роботі з батьками.

Саме в родині дитина набуває досвіду громадянської поведінки. Джерело громадянськості дітей міститься у поведінці батьків — їхньому патріотизмі, вболіванні за біди й невдачі, гордості за успіхи Батьківщини, готовності стати на захист, примножувати її матеріальну і духовну культуру. Родина — золотий осередок суспільства, міць якого зумовлюють силу народу і держави.

Через війну наші діти мають дорослі очі, але ми, дорослі, маємо зігріти любов'ю кожне дитяче серце. Саме заради майбутнього найменших українців наші Захисники та Захисниці боронять країну від ворожої агресії, щодня

рятуючи життя і спокій кожного із нас [2].

Наше сьогоднішнє спонукає нас не забувати про те, що дітям потрібні межі. Адже ми знаємо, як їх відсутність впливає на доросле життя. Багато батьків бояться травмувати дитину суворими правилами, але варто зрозуміти межі поведінки дитини. Це не про покарання чи контроль, а про турботу, стабільність і любов. Відсутність меж може вплинути на майбутнє вашої дитини, залишивши значні наслідки у її дорослому житті.

Психологи (О.Мартинчук, Р.Шумада) зазначають про негативні наслідки, якщо меж поведінки дитини не буде:

- складнощі із дисципліною: без правил дитина не навчиться доводити справи до кінця (наприклад, якщо їй дозволять не прибирати за собою чи уникати обов'язків, вона може мати проблеми з організацією часу виконання роботи або прийняттям важливих рішень);

- нерозуміння чужих меж: якщо дитині не пояснювати що її дії можуть порушувати комфорт або права інших, вона виростає з думкою що їй усе дозволено; це може призвести до конфліктів у відносинах як особистих, так і професійних;

- залежність від зовнішнього контролю: не розуміючи чітких меж, дитина не розвиває внутрішню дисципліну у дорослому віці; такі люди часто потребують жорстоких рамок з боку соціальних структур, бо самотійно вони не можуть тримати себе в тонусі;

- проблема з прийняттям «ні»: коли дитині завжди дозволяють те, що вона хоче, відмова стає для неї великим потрясінням у дорослому житті; такі люди важко переносять будь-які обмеження, невдачі чи критику;

- підвищена тривожність: межі створюють відчуття безпеки дитини; вона розуміє що світ не хаотичний, а передбачуваний (якщо правил немає - це породжує відчуття нестабільності, яке може супроводжувати людину усе життя);

- складнощі у стосунках: люди, які не стикалися з

межами, нав'язують свою волю іншим або повністю підлаштовуються під чужі бажання (це шкодить здоровим відносинам у яких важливі повага та баланс) [3].

Ми у дослідженні хочемо акцентувати увагу на встановленні меж поведінки дитини батьками правильно:

- будьте послідовними: якщо межа встановлена, дотримуйтесь її (в іншому випадку дитина перестане сприймати правила всерйоз);

- пояснюйте причини: дітям важливо зрозуміти чому існують певні обмеження (наприклад, ми не дивимося мультфільми під час їжі тому, що це шкодить травленню);

- давайте вибір у межах правила: наприклад, хочеш послухати казку чи почитати сам перед сном;

- прислухайтесь до емоцій дитини: якщо вона засмучена через правило - це нормально (поясніть, що ви розумієте, що їй хочеться ще пограти, але зараз час відпочинку, пограємо завтра);

- будьте прикладом: якщо ви самі не дотримуетесь меж, наприклад, вимагаєте ввічливості, але поводитесь грубо, дитина навряд чи засвоїть ваші уроки). Межі поведінки дитини та любов, чіткі правила допомагають особистості зростати впевненою, емоційною, стабільною і самодостатньою. Не бійтесь засмутити дитину, Нехай вона навчиться поважати себе і світ навколо [1].

Для покращення фізичного, емоційного, психологічного стану учнів 3-го класу, ми під час реалізації освітнього проєкту **«Партнерство з батьками заради майбутнього дітей»** використовували рефлексію на уроках. Вона мала бути простою, емоційно-комфортною та захопливою.

Ось ідеї для організації рефлексії:

гра «Ланцюжок підтримки»

Мета: Розвивати в учнів вміння підтримувати одне одного, формувати довіру та позитивний клімат у класі.

Вік: 10+ років. Кількість учасників: від 8 до 30.

Усі учні сідали у коло. Ведучий (учитель або учень) пояснював, що кожен буде передавати «ланцюжок підтримки» далі, висловлюючи щось приємне, що стосується іншого.

Хід гри:

Перший учасник брав символічний предмет (м'яч, стрічку або інший предмет) і звертався до будь-якого іншого учасника: казав його ім'я, додавав фразу підтримки, похвали чи подяки (наприклад: «Катю, ти завжди допомагаєш з домашніми завданнями, це дуже цінно!»), передавав предмет тому, кого назвав. Той, хто отримав предмет, робив те саме для іншого учасника. Гра продовжувалася, доки всі учні не отримали «ланцюжок підтримки». Наприкінці учитель запитував:

- Як ви себе почували, отримуючи слова підтримки?
- Що ви відчували, підтримуючи інших?
- Чи було це складно?

Модифікацією цієї гри було завдання, якщо колектив великий, то учасники могли ділитися на групи та додавали творчий елемент: попросити учнів на маленьких аркушах написати слова підтримки однокласникам і потім зачитати їх.

Результати гри: покращення атмосфери в класі; виявлення сильних сторін і позитивних якостей кожного учасника; формування звички підтримувати одне одного не лише під час гри, а й у повсякденному житті.

Гра «Карта підтримки»

1. Просте обговорення

Запитання для дітей:

- Кого ви намалювали у своїй карті підтримки? (мама, тато, друзі, вчителі тощо)
- Як ці люди допомагають вам? (наприклад: "Мама мене обіймає, коли я засмучений", "Друзі допомагають грати на перерві").
- Чи хочеться вам подякувати цим людям? Як ви це

зробите?

- Кому ще ви хотіли б дати свою підтримку?

2. "Сонечко підтримки"

Намалюйте велике сонце на дошці. У центрі сонця напишіть "Підтримка".

Діти по черзі додавали промінчики, називаючи людину, яка їх підтримує, та як саме (наприклад, "Бабуся готує для мене улюблені страви").

3. Гра "Клубочок підтримки".

Діти сідали у коло. Один тримав клубок ниток і казав, від кого він отримує підтримку. Потім кидав клубок іншому, тримаючи нитку в руках.

У результаті утворилася "мережа підтримки", яка візуалізувала зв'язки між дітьми та людьми в їхньому житті.

4. Малюнок "Моє серце підтримки"

Діти малювали на аркуші велике серце. Усередині записували або малювали тих, хто їм допомагав та підтримував.

Обговоріть: "Як ви можете подякувати цим людям? Що вам найбільше подобається в їхній підтримці?"

5. Закінчіть рефлексію мотивацією.

Запропонуйте дітям сказати слова подяки своїм близьким після уроку.

Скажіть їм: "Коли ви допомагаєте іншим, то стаєте їхнім сонечком підтримки!"

Ці методичні підходи зробили рефлексію цікавою і доступною для дітей цього віку.

Висновки. Діти – це наша найбільша відповідальність і водночас шанс побудувати щасливе майбутнє. Давайте разом виховувати мудре, сильне та щасливе покоління, яке зможе змінити Україну на краще! Бережіть найдорожчих!

Література

1.Карабін О. Й. Гейміфікація в освітньому процесі як засіб розвитку молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: збірник наукових праць. Запоріжжя, 2019. № 67. Т.1 С.44-47.

2.Лозова В. І. Пізнавальна активність школярів: навчальний посібник для педагогічних інститутів. Харків: Освіта,1990. 88 с.

3. Освітні технології: навчально-методичний посібник / за ред. О. М. Пехоти. Київ: АСК, 2002. 255 с.

Майстрок Євгенія Володимирівна,
вчитель англійської мови

*Нерубайського академічного ліцею № 1
Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської
області*

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПРАКТИКИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НЕРУБАЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ №1

Вступ. Сьогодні одним із пріоритетним напрямком політики в Україні є створення інклюзивного освітнього

простору для дітей з особливими освітніми потребами. Потреба створення безбар'єрного середовища в освітніх установах представлена основними вимогами щодо професійної підготовки фахівців до інклюзії, що передбачає оволодіння ними педагогічними знаннями, розвитку творчої активності, здатності породжувати нові ідеї, здійснення гуманістичної позиції через причетність, розуміння й прийняття дитини з особливими освітніми потребами [2].

Підготовка фахівців до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього простору є актуальною як для сучасної практики інклюзивної освіти, так і для впровадження спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами з дітьми з нормотиповим рівнем розвитку [4].

Для всіх учасників інклюзивного освітнього простору повинні бути створені умови, що дозволяють їм повноцінно брати участь у житті колективу освітньої установи, досягати високих результатів, усвідомлювати значущість спільного перебування в колективі.

Виклад основного матеріалу. Ми у дослідженні хочемо зазначити, що для ефективної організації інклюзивного освітнього простору необхідно дотримуватися таких умов: кадрове забезпечення, яке передбачає підготовку фахівців різного профілю до роботи з «особливими» дітьми (соціальних педагогів, психологів, дефектологів, логопедів, тьюторів тощо); організація умов для перебування дитини з особливостями розвитку в освітній установі; розробка й реалізація індивідуальних програм супроводу дитини з особливими освітніми потребами; створення центрів консультацій і підтримки сімей, які виховують дітей з особливостями в розвитку.

Під час вивчення англійської мови для учнів з особливими освітніми можливостями ефективними були такі інтерактивні технології навчання, як робота в парах, трійках, змінювані трійки, «Карусель», «Акваріум», «Велике коло»,

«Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», аналіз проблеми, «Мозаїка», коло ідей, розігрування ситуації у ролях (рольова гра, імітація), дискусія, ток-шоу тощо.

Інтерактивні види роботи дали учням з особливими потребами можливість переносити набуті раніше знання, сформовані вміння й навички на нові види діяльності та ситуації мовленнєвої взаємодії, що сприяло вдосконаленню комунікативного досвіду [2].

Під час застосування різних форм інтерактивної діяльності учні з особливими освітніми потребами працювали у групі однолітків, де вони могли досить вільно висловити свої думки, мобілізувати знання, проявити творчий, організаторський та лідерський потенціал. До роботи залучалася ще й подвійна мотивація: мотив прояву особистості та самоствердження у групі та мотив досягнення колективної мети. Отже, більш продуктивно відбувався процес саморозвитку особистості учнів з особливими освітніми потребами.

Наприклад, наведемо зразки видів роботи в кооперативних групах, які ми практикувати зі старшими учнями на уроках англійської мови.

«Графіті» – метод, який полегшував процес мислення. Кожній групі (2-3 учня) надавалася частина фліп-чарту та різнокольорові фломастери. Перед кожною групою ставилося певне запитання (тема, висловлювання), на які вони давали коментарі. Упродовж певного часу кожна група робила власне «графіті» (слова, фрази, піктограми). Потім вони передавали свої аркуші іншій групі. Процес повторювався знову, але тепер кожна група працювала над новою темою, яку почали інші. Потім усією групою учні читали коментарі інших груп, обговорювали та робили висновки.

«Ажурна пилка» – учні працювали як у звичайних «домашніх», так і в експертних групах. Звичайні («домашні») – це групи, в які учні були розподілені на короткий проміжок часу для спільного навчання, а «експертні» групи

організовувалися одноразово для виконання певного завдання на матеріалі уроку. Завдання для опрацювання могли варіюватися за рівнем складності.

«Ситуативне моделювання» (теми для обговорення: морально-етичні, соціальні, відповідно до віку учнів) – клас ділився на групи з умовними ролями для кожної. Кожна з груп мала вирішити певну проблему з позицій обраної ролі.

Після «програвання» ситуації та «виходу з ролі» учні відповідали на запитання:

- Як ви почувалися в цій ролі?
- Що подобалося під час гри, що ні?
- Чи бували ви самі в подібній ситуації?
- Чи була вирішена проблема? Чому? Як?
- Яким чином можна було б вчинити інакше?

Яким чином цей досвід може вплинути на ваше життя?

«Твоя позиція» – після опрацювання літературного твору учні, займаючи певну позицію (одного з персонажів чи героїв твору), утворювали групи. Кілька хвилини обговорювали свій вибір у групах.

Представники від кожної групи обґрунтовували свою думку, цитуючи твір. У процесі обговорення допускалося перехід до іншої групи. Наприкінці уроку більшість учнів могли об'єднатися у спільній думці чи залишитися в групах з різними позиціями.

«Кути» – метод, який давав змогу учням вибирати та обговорювати окремі аспекти теми. Щоб полегшити діяльність, різні аспекти теми розташовували у визначених кутах кімнати. Потім кожен учень обирав окремий аспект відповіді на запитання вчителя та прямував у відповідний кут.

Описані види інтерактивної навчальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами у процесі оволодіння ними англійською мовою за своїм змістом і формами виконання сприяли удосконаленню не лише іншомовного комунікативного досвіду, а й успішній соціалізації [2].

Наприклад, педагоги (О.Гончарова, А. Глушко) [1], досліджуючи питання навчання англійської мови дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху та зору, зазначали, що навчання словесного мовлення не лише рідної мови, а й англійської починається не з літер, а зі слів у системі зв'язного змістового контексту. Уявлення про букву в дитини формується після практичного оволодіння мовою, коли дитина засвоїть кілька десятків англійських слів, які позначають конкретні предмети, її знайомлять із англійським алфавітом.

Науковцями (С.Тимофєєва, А.Глушко) [3] цілком слушно було визначено особливості навчання англійської мови дітей із порушеннями слуху, зору, розладами уваги й мовлення. Так, дітям із порушенням слуху, з розладом уваги й мовлення краще вводити новий матеріал, використовуючи наочність: різноманітні кольорові малюнки, презентації, електронні завдання, невеликі схеми, опорні таблиці, тексти у вигляді коміксів. Для закріплення нової лексики можна використовувати різноманітні вправи: скласти слова з літер, вставити пропущені літери в слова, слова – у речення. Домашнім завданням доцільно давати картки зі словами та презентації для повторення вивченої на уроці лексики.

Великий успіх був досягнутий під час проведення різноманітних відеоуроків, адже використовували інтерактивні презентації у Power Point, які дозволяли яскраво й наочно презентувати всі навчальні теми, навіть ті, які, на перший погляд, були нудними для вивчення учнями. Також це давало змогу розвинути й проконтролювати навички аудіювання, читання з різними стратегіями; відпрацювати, закріпити й удосконалити лексико-граматичний матеріал; перевірити себе самостійно й виправити помилки, що є важливим для дітей, які писали повільно й нерозбірливо.

На уроках англійської мови дітям із порушеннями зору вводили новий матеріал на слух, необхідно було промовляти фрази декілька разів. Це була робота хором (разом з

учителем), а потім повторення за вчителем. Під час роботи з такими дітьми використовували аудіотексти, пісні, лічилки та римівки англійською мовою.

Висновки. Що стосується вчителів іноземних мов, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, ми вважаємо, що їх треба навчати того, як ефективно застосовувати специфічні форми, методи та прийоми навчання іноземної мови дітей з особливими освітніми потребами, серед яких арттерапія та її різновиди, зокрема казкотерапія, музикотерапія, використання образотворчої діяльності, техніка квілінг, логопедична ритміка, робота з інтерактивною книгою, білінгвістичний метод навчання.

Крім того, варто не забувати про використання нових інформаційних технологій у навчанні, невербальних засобів спілкування, використання наочних, словесних та практичних методів навчання іноземної мови, різних видів дидактичних ігор (зокрема мовленнєвих), проведення нетрадиційних уроків тощо. Зазначимо, що навчання, виховання та розвиток цієї категорії учнів необхідно здійснювати на основі складання індивідуальних планів та програм.

Література

1. Колупаєва А.А., Данілавічуте С.В., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ: Видавнича група «АСК», 2012. 182 с.

2. Левицька Д.Г. Розвиток інклюзивної компетентності в закладі вищої освіти: збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2019. №17. С.74-77.

3. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи. Інформаційні технології і засоби навчання. 2009. №5 (13). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/176>.

4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.

5. П'яткова Т. Розвиток інклюзивної компетентності вчителя: швейцарський досвід. Порівняльно-педагогічні студії. 2012. №1 (11). С.93-98.

6. Теоретико-методологічні засади впровадження інклюзії в закладах освіти: монографія / Наук ред. М.Є.Чайковський. Київ: Університет «Україна», 2019. 460 с.

Маруняк Лариса Василівна,
вчитель трудового навчання та технологій
Нерубайського академічного ліцею №1 Нерубайської сільської
ради,
Одеського району Одеської області

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЄКТУ «СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР: ЕФЕКТИВНА ПРОФІЛЬНА ОСВІТА» У НЕРУБАЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ №1

Освіта – це не підготовка до життя, це саме життя.
Джон Дьюї

Вступ. Сучасний освітній простір зазнає суттєвих змін, що пов'язано з глобалізацією, цифровізацією та зростанням ролі технологій у всіх сферах життя. Профільна освіта стає важливим інструментом підготовки учнів до майбутньої професійної діяльності.

Науковець В.Ю. Бикова зазначає, що сучасний освітній простір повинен бути інтерактивним, орієнтованим на учня та забезпечувати умови для реалізації особистісного потенціалу. Також важливим аспектом є інтеграція різних дисциплін у процесі навчання, що сприяє практичному застосуванню знань [1].

Дослідниця акцентує увагу на тому, що сучасний освітній простір характеризується:

1. Інноваційними технологіями навчання. Використання таких засобів, як інтерактивні дошки, 3D-принтери та симулятори, дозволяє зробити навчальний процес цікавим і ефективним.

2. Гнучкими методиками. Використання проєктного підходу, групових завдань та інтегрованих уроків допомагає адаптувати освіту до потреб учнів.

3. Індивідуалізацією. Зосередження на особистих інтересах та здібностях учнів сприяє кращому засвоєнню матеріалу [2].

Виклад основного матеріалу. Реалізація освітнього проєкту «Сучасний освітній простір: ефективна профільна освіта» у Нерубайському академічному ліцеї №1 показала, що профільне навчання спрямоване на формування єдиної життєвої, світоглядної, наукової, культурної та професійної компетентності учнів, що забезпечить їх подальше самовдосконалення та самореалізацію.

Науковці наголошують на тому, що на концептуальному рівні профільне навчання визначається як один зі шляхів забезпечення рівного доступу до якісної освіти; інноваційний характер сучасної профільної освіти характеризують ідеї, які потребують розробки та реалізації на всіх рівнях, а це:

- наскрізна профільна освіта, що означає моделювання загальнопредметної та профільної освіти на кожному етапі загальної середньої освіти (початкової, основної, старшої) з позиції характеристики змісту освіти, пріоритетів, цінностей, ключових особливостей, ступеня, критеріїв оцінки підсумкових результатів;

- соціально обумовлені принципи відбору змісту освіти - інформаційної ємності та соціальної ефективності;

- реалізація змісту освіти на підставі проєктно-технологічного підходу, що інтегрує всі види діяльності людини - від появи творчого задуму до реалізації готового продукту;

- елективний шлях профілізації, суть його полягає в тому, що учням за рахунок варіативної складової навчального плану пропонуються елективні курси;
- зміна пріоритетних форм організації навчально-виховного процесу;
- формування компетентності професійної спрямованості випускника профільного класу;
- наявність інноваційних рішень щодо визначення змісту профільної освіти та навчальних результатів [2].

Науковцями доведено, що зміст сучасної шкільної освіти недостатньо адаптований до майбутніх потреб учнів. Проблему змісту профільної освіти необхідно вирішувати на державному рівні із залученням широкого кола науковців і практиків. Таку роботу започаткував Нерубайський академічний ліцей №1, який відпрацьовує зміст профільної освіти різного напрямку.

Предметом постійної уваги в напрямі впровадження профільного навчання є створення інформаційного простору та забезпечення його освітньою інформацією.

Уважаємо за необхідне визначити такі пріоритети у впровадженні профільного навчання у нашому ліцеї:

- підготовка таких категорій педагогічних працівників до запровадження профільного навчання, як психологів, учителів різних категорій, керівників гуртків позашкільних закладів освіти, профконсультантів;
- розробка навчально-методичних комплексів спецкурсів за вибором із метою поглиблення та розширення змісту профільних предметів;
- створення інноваційного банку даних щодо «методичних знахідок» профільного навчання;
- поширення досвідної роботи, що пов'язана з моделюванням загальнопредметної та профільної освіти на кожному етапі загальної середньої освіти;
- проведення моніторингу ефективності профільного навчання.

Ми у дослідженні хочемо навести приклади уроків з технологій у профільній освіті у старшій школі, які дозволили розвивати критичне та технічне мислення, креативність та професійні компетенції учнів. Окрім того, вони інтегрували знання з інших дисциплін, таких як математика, фізика чи біологія.

Наведемо приклади практичних вправ на уроках із технологій для учнів старших класів:

1. Розробка простих механізмів.

Завдання: створити макет механізму (наприклад, шестеренчастої передачі) із доступних матеріалів.

Мета: розвиток розуміння механіки та вміння працювати з кресленнями.

Використані матеріали: папір, картон, пластик.

Методика: учні працюють в командах, створюючи модель за наданими кресленнями.

2. Виготовлення екологічних продуктів.

Завдання: створити екологічний пакет із тканини чи перероблених матеріалів.

Мета: навчити учнів працювати з різними матеріалами, а також звернути увагу на екологічну проблематику.

Використані матеріали: тканина, клей, нитки.

3. Програмування автоматизованих систем.

Завдання: запрограмувати мікроконтролер для роботи світлодіодного освітлення.

Мета: ознайомити учнів із основами програмування і логіки.

Використані засоби: Arduino, датчики, світлодіоди.

4. Проєктування енергоефективного будинку.

Завдання: створити макет будинку з використанням матеріалів, які імітують енергозберігаючі технології (сонячні батареї, утеплення).

Мета: вивчення принципів енергоефективності та формування практичних навичок планування.

Використані матеріали: картон, фольга, маленькі сонячні панелі.

Наприклад, з теми «Українська народна вишивка» для учнів старшої школи було підібрано цікаві завдання на розвиток критичного мислення, адже практичною роботою було виконання творчого завдання.

Творче завдання. Розробити композицію для вишивання виробу з використанням символів-мотивів.

- *1 група:* Маючи шаблон птаха, складіть візерунок для вишивання подарункового рушника чотирма різними швами;

- *2 група:* Стіни кухні прикрашені геометричними фігурами червоного та білого кольору. Розробіть, користуючись шаблонами, візерунок для оздоблення прихватки вишивкою, виконаною рушниковими швами.

- *3 група:* Ваш добрий знайомий кілька разів висловлював бажання мати вишиту краватку. Який орнамент доцільніший для цього: рослинний, геометричний, зооморфний? Які кольори і скільки їх може бути у вишитій краватці?

- *4 група:* Маючи сухі листки різних дерев, поєднайте їх між собою, складіть «фантастичний» візерунок для вишивання кута прямокутної серветки. Заповніть візерунок рушниковими швами, вкажіть можливі кольори тканини та відповідно до них колір ниток для вишивання-

А ось під час повторення матеріалу, учні працювали в парах.

Робота в парах. Кожна пара отримувала зразок зі швом і клаптик тканини.

1. Учні повинні були дати характеристику шву:

- однобічний - двобічний;
- вільний - лічильний;
- глухий - ажурний (наскрізний);
- з'єднувальний;
- оздоблювальний;

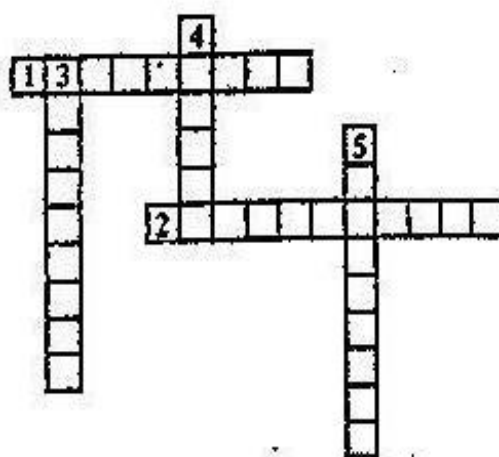
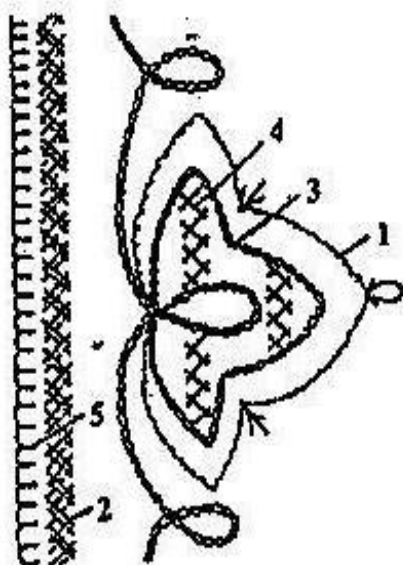
- крайовий.

2. Запропонувати способи перенесення малюнка на подану тканину.

3. Розв'язати кросворд

IV. Кросворди

За візерунком для вишивання визначте назву швів та впишіть їх у сітку кросворда.

1

Під час закріплення матеріалу були такі завдання:

1. На дошці записані назви швів: *стебловий, тамбурний, голка вперед, голка назад, змійка, хрестик*.

Розподілити їх у таблиці.

2. Установити відповідність між назвою шва та його графічним зображенням.

«Кожному своє місце»

За способом вишивання	
вільні	лічильні

ШВИ:

стебловий, тамбурний, голка
вперед, голка назад, змійка,
хрестик

«Знайди пару»

1. Штапівка	Ⓐ	
2. Стебловий	Ⓑ	
3. «Козлик»	Ⓑ	
4. Косий хрест	Ⓒ	
5. Прямий хрест	Ⓓ	
6. Петельний шов	Ⓔ	
7. Тамбурний шов	Ⓔ	
8. Ретязь	Ⓙ	

Третє тестове завдання:

1) Чи правильне твердження? Відзначте правильне знаком «+», а неправильне знаком «-».

- Всі шви народного вишивання використовуються у шитті.
- Шви, які використовують для шиття виробів, називають ручними.
- Строчка - ручний шов
- Для виконання ручних швів необхідно мати лише голку.

5. Ручні шви, якими вишивають по тканині полотняного переплетення, називають лічильними.

6. Шви, які виконуються на тканині будь-якого переплетення називають вільними.

7. Лічильними називають шви, під час вишивання яких рахують кількість ниток.

8. У ліву колонку запишіть лічильні шви, а у праву - вільні: «хрестик», «ретязь», «вперед голку», «ланцюжок», «змійка», «півхрестик», «тамбурний», «мережка», «качалочка», «козлик», «оксамитовий», «стебловий», «насіпка», «просо», «назад голку».

2) Розв'яжіть задачу:

- Визначити довжину нитки, потрібну для вишивання шва довжиною 10 см «вперед голкою».

- У візерунку швом «вперед голку» треба вишити два ряди довжиною по 7 см кожний. Чи вистачить для цього нитки довжиною 19 см?

Висновки. Отже, у дослідженні ми розглянули особливості сучасного освітнього простору в Нерубайському академічному ліцеї №1 в контексті ефективної профільної освіти. Підкреслили роль технологічної освіти як ключового інструменту підготовки учнів до викликів 21-го століття, проаналізували сучасні методики організації уроків із технологій, які сприяли формуванню практичних навичок і професійних компетенцій у школярів.

Література

1. Биков В.Ю. Сучасні інформаційні технології та засоби навчання. Київ: НАН України, 2020. 450 с.

2. Дьюї Дж. Як ми думаємо. Харків: Ранок, 2018. 230 с.

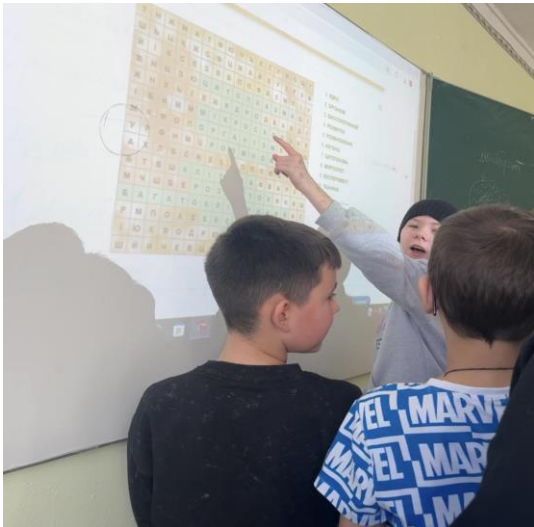
3. Сиротенко Г. О. Сучасний урок : інтерактивні технології навчання. Харків : Видав. гр. «Основа», 2003. 80 с.

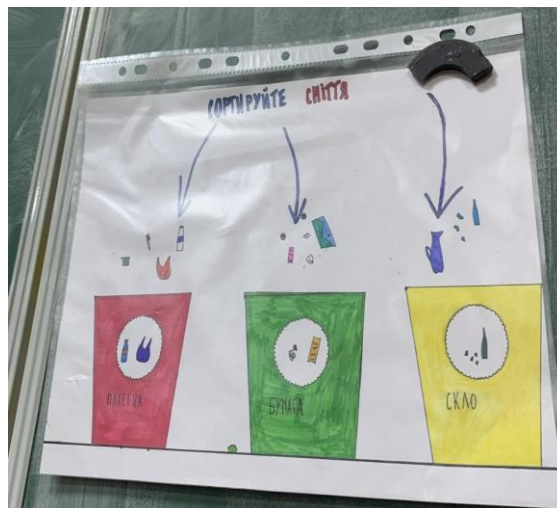
4.Скрипник М. Технології використання різних методів інтерактивного навчання. Ігри дорослих. *Інтерактивні методи навчання*. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.

Маруняк Наталія Ігорівна,
вчитель географії
Нерубайського академічного ліцею №1
Нерубайської сільської ради
Одеського району Одеської області

ТВОРЧІСТЬ – ІНСТРУМЕНТ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ В НЕРУБАЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ №1

Кожна дитина – це художник.
Проблема в тому, щоб залишатися художником, коли ти
виростаєш.
Пабло Пікассо

Вступ. Інклюзивне навчання сьогодні є невід'ємною складовою сучасної освіти. Його мета – забезпечити рівний доступ до навчання для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних чи емоційних особливостей. У цьому контексті творчість відіграє ключову роль, адже саме вона дозволяє залучити кожного учня до активної участі в навчальному процесі.

На уроках географії творчий підхід сприяє інтеграції учнів із різними можливостями, допомагаючи їм краще зрозуміти природні явища, соціальні процеси та особливості різних регіонів світу. Як зазначає В.О. Сухомлинський: « Кожна дитина має унікальний потенціал, і завдання вчителя – створити умови для його розкриття» [1].

Виклад основного матеріалу. Творчість допомагає долати бар'єри, які виникають у процесі навчання. Це можуть бути:

- когнітивні бар'єри (розуміння складного матеріалу);
- емоційні бар'єри (страх помилок, невпевненість);
- соціальні бар'єри (комунікація у групі).

Наприклад, у процесі роботи з дітьми з особливими освітніми потребами творчі вправи сприяють розвитку впевненості у власних силах, покращують комунікацію та допомагають учням краще адаптуватися до освітнього середовища [2].

Завдяки творчості можна досягти:

- покращення засвоєння знань через використання інтерактивних методів;
- розвитку емпатії та соціальних навичок у всіх учнів;
- підвищення мотивації до навчання.

У сучасних закладах загальної середньої освіти все більше дітей з особливими освітніми потребами, що вимагає адаптації навчальних методів та підходів навчання та виховання. Викладання географії для таких учнів вимагає інтеграції інноваційних методів, які б допомагали покращити сприйняття матеріалу, підвищити рівень залученості дітей до навчального процесу та сприяли їхньому соціальному розвитку. Оскільки географія охоплює візуальні, аудіальні та практичні аспекти, це відкриває можливості для використання різних форм подачі інформації, що допомагає дітям з особливими потребами краще зрозуміти та засвоїти матеріал.

Одним із ключових аспектів є адаптація форм та методів навчання, що дозволяє кожному учню засвоювати навчальний матеріал, враховуючи його індивідуальні можливості та особливості.

Наприклад, для учнів із порушеннями слуху або зору важливим є використання зорових або тактильних матеріалів. Візуальні засоби – карти, схеми, малюнки та інфографіка – допомагають учням із порушеннями слуху краще розуміти матеріал, а рельєфні карти та тактильні моделі підходять для дітей із порушеннями зору.

Робота з дітьми з особливими потребами на уроках географії також вимагає варіативності методів. Групові та парні форми роботи дозволяють таким учням взаємодіяти з однолітками, формуючи комунікативні навички та соціальну адаптацію. Крім того, активні методи, такі як рольові ігри та моделювання ситуацій, сприяють засвоєнню матеріалу через практичні дії. Наприклад, під час вивчення теми про різні кліматичні зони вчитель може створити ігровий сценарій, де учні «подорожують» континентами, дізнаючись про особливості різних природних середовищ [1].

Індивідуалізація навчання є ще одним важливим аспектом, адже вона дозволяє підібрати відповідний темп і рівень складності для кожного учня. На уроках географії можуть використовуватися адаптивні тести та завдання різного рівня, які враховують особисті можливості дітей.

Інноваційні технології стають дієвим інструментом у навчанні дітей з особливими освітніми потребами на уроках географії. Інтерактивні карти, додатки з віртуальною реальністю, відео- та аудіоматеріали дозволяють учням залучатися до навчання через різні сенсорні канали. Наприклад, використання інтерактивних географічних платформ дозволяє учням досліджувати країни та континенти, перебуваючи у віртуальному просторі, що значно полегшує процес сприйняття інформації для дітей із когнітивними труднощами або розладами аутистичного спектру [2].

Викладання географії для учнів з особливими освітніми потребами потребує інтеграції спеціальних методів, що враховують їх індивідуальні особливості, здатність до сприйняття та засвоєння інформації. Важливим аспектом є використання моделювання природних явищ та експериментальних моделей, які дозволяють учням не лише візуалізувати складні географічні процеси, а й безпосередньо взаємодіяти з ними, що сприяє кращому розумінню та засвоєнню матеріалу. Це допомагає розвивати в учнів когнітивні навички, зокрема, логічне мислення та просторову уяву, що є важливим етапом їхнього навчання та розвитку [3].

Прикладом моделювання природних явищ і використання експериментальних моделей у навчанні географії для дітей з особливими освітніми потребами може бути створення експериментальної моделі кругообігу води в природі. Використовуючи прості матеріали, такі як прозорий контейнер, вода, тепло, учитель може продемонструвати процес випаровування, конденсації та опадів. Створюється "погода" в класі, де в умовах лабораторного експерименту учні можуть побачити, як вода перетворюється на пару, потім конденсується

на стінках контейнера у вигляді крапель води, що утворюють "опади". Це дозволяє учням з особливими освітніми потребами зрозуміти цей складний природний процес на практиці, а не тільки в теоретичному викладі.

Ще одним прикладом є моделювання вулканічного виверження, де учні можуть самостійно спостерігати за процесом за допомогою простої хімічної реакції між содою та оцтом. Створюється модель вулкана з картону, заповнюється він сумішшю соди та оцту, і при додаванні води відбувається "виверження". Це допомагає учням візуалізувати фізичні процеси, пов'язані з виверженням вулканів, та краще розуміти географічні концепції, як-от рух земної кори, утворення ландшафтів тощо. Такі моделі дозволяють дітям не лише бачити, але й відчувати, як працюють природні процеси, роблячи уроки більш інтерактивними і зрозумілими для учнів з особливими освітніми потребами [1].

Моделювання природних явищ і використання експериментальних моделей надають можливість учням краще розуміти складні географічні процеси через практичний досвід, що значно підвищує рівень їхнього залучення в навчальний процес. Це дозволяє створювати інклюзивне середовище, де кожен учень, зважаючи на свої індивідуальні потреби, може досягати високих результатів у навчанні.

Уроки географії були чудовою платформою для реалізації творчих підходів в інклюзивному навчанні. Серед ефективних методів ми виділити:

1. Ігрові завдання. Наприклад, під час вивчення кліматичних зон учні можуть створювати моделі різних типів клімату з підручних матеріалів.

2. Проєктна діяльність. Завдання на створення "географічного атласу своєї місцевості" дозволяють кожному учню вкласти свою частку у спільний проєкт.

3. Рольові ігри. Учні "подорожують" різними країнами, виконуючи творчі завдання (наприклад, малюють прапори чи символи країн).

4. Використання різних творчих вправ: малювання географічних карт (завдання: намалювати карту уявної країни, вказавши на ній кліматичні зони, річки, гори та корисні копалини); креативне письмо (завдання: написати розповідь від імені мешканця країни, яку учні вивчають); створення макетів (завдання: виготовити макет вулкану чи ландшафту місцевості (наприклад, гори або пустелі)); географічні квести (завдання: розв'язати серію завдань для “подорожі” через різні країни (завдання можуть включати загадки, ребуси, пошук інформації)).

Переваги таких методів: розвиток активності учнів, критичного мислення та покращенні когнітивних навичок. Однак, застосування таких підходів вимагає значних ресурсів і підготовки педагогів, а також наявності матеріально-технічної бази.

Висновки. В Україні впровадження інклюзивних форм навчання стикається з певними труднощами, зокрема, через нестабільне фінансування та недостатню підготовленість деяких навчальних закладів. Проте, незважаючи на ці виклики, інноваційні методи навчання поступово знаходять своє місце в освітньому процесі, допомагаючи покращити якість освіти для дітей з особливими освітніми потребами і сприяючи їхній соціалізації та розвитку.

Література

1. Нова українська школа: медіаграмотність на уроках географії в 6 класі (з досвіду роботи творчої групи вчителів географії Кіровоградської області): методичний посібник / Укладач Л.М. Хлань. Кропивницький: КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2024. 184 с.

2. Назаренко Т. Г., Полтавченко Д. В. Методичні орієнтири запровадження інтегрованих навчальних курсів за вибором з географії та економіки в освітній процес гімназії та ліцею: методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2022. 24 с.

3.Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с.

4.Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, О.М. Таранченко. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

5.Ісаєва Г. Інтерактивні методи навчання під час вивчення географії в школі. *Географія та основи економіки в школі*. 2004. № 4 С. 43-45.

6.Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій. *Початкова школа*. 2014. № 17. С. 8-10.

Прокопенко Тетяна Володимирівна,
практичний психолог-методист
вчитель основ здоров'я Нерубайського академічного
ліцею № 1
Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської
області

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ В РАМКАХ ПРОЄКТУ «ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я - ЗАПОРУКА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ» В НЕРУБАЙСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ №1

Саме в найтемніші моменти ми повинні зосередитися, щоб побачити світло

Аристотель

Просто пам'ятайте, що ви не самотні, насправді ви перебуваєте в дуже звичайній ситуації з мільйонами інших. Ми повинні допомагати один одному і продовжувати прагнути до досягнення наших цілей

Майк Морено

Вступ. На сучасному етапі розвитку освіти особливо актуальним є принцип гармонійного розвитку особистості, що забезпечує психічне благополуччя та добробут як окремої особистості так і суспільства в цілому.

Війна – це важке випробування для кожної людини, особливо для підлітків, чия психіка ще формується та є особливо вразливою. Умови воєнного часу створюють безліч стресових ситуацій, які можуть негативно вплинути на фізичне та психологічне здоров'я підлітків. Важливо розуміти особливості впливу війни на підлітковий організм та знати ефективні стратегії збереження здоров'я в таких умовах.

Війна для підлітків — це не лише фізична небезпека, а й глибокий емоційний досвід, який може перетворитися на хронічний стрес. У цій ситуації молодь може стикатися із втратою близьких, змушена адаптуватися до нових умов життя в евакуації чи на окупованих територіях, відчуває постійний страх через обстріли та тривожність за своє майбутнє.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні ми хочемо акцентувати увагу на особливостях впливу війни на підлітків:

Психологічні: тривожність, страх, панічні атаки, депресія, розлади сну, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), агресивність, відчуття провини або сорому, втрата інтересу до звичних занять, труднощі з концентрацією та навчанням.

Фізичні: головні болі, болі в животі, втома, втрата апетиту або переїдання, проблеми зі сном, зниження імунітету.

Соціальні: ізоляція, замкнутість, конфлікти з однолітками та батьками, залежність від гаджетів або психоактивних речовин [1].

Збереження здоров'я підлітків у воєнний час потребує комплексного підходу, який включає психологічну підтримку, фізичне здоров'я та соціальну адаптацію. Тому перед педагогічним колективом та соціально-психологічною службою Нерубайського академічного ліцею № 1 постають наступні питання психологічної підтримки:

➤ **Створення безпечного простору:** Підліток повинен відчувати себе в безпеці, мати місце, де він може відпочити та розслабитися. Важливо обмежити споживання новин та інформації, яка може викликати тривогу.

➤ **Нормалізація реакцій:** Важливо пояснити підлітку, що його реакції на стрес є нормальними в умовах війни. Не потрібно соромитися своїх почуттів або боятися звернутися за допомогою.

➤ **Спілкування та підтримка:** Батьки та інші дорослі повинні бути відкритими до спілкування з підлітком, слухати його переживання та підтримувати його емоційно. Важливо пояснювати ситуацію відповідно до віку та допомагати підлітку зрозуміти свої почуття.

➤ **Методи релаксації:** Навчання підлітка простим методам релаксації, таким як глибоке дихання, відновлювальні вправи, медитація або йога, може допомогти знизити рівень стресу та тривожності.

➤ **Звернення за професійною допомогою:** Якщо підліток переживає важкі емоційні стани, такі як депресія, панічні атаки або ПТСР, необхідно звернутися за допомогою до психолога або психотерапевта.

Стратегія організації роботи у Нерубайському академічному ліцеї № 1 щодо зниження рівня тривожності, розвитку навичок саморегуляції та підвищення рівня стресостійкості передбачає комплексний підхід, орієнтований на всіх учасників освітнього процесу: учнів, педагогів і батьків. Ми

презентуємо етапи Стратегії щодо збереження здоров'я особистості, які ми реалізовували у нашому закладі.

Етап стратегії	Мета	Заходи та активності
1. Діагностичний етап	Виявлення рівня тривожності, стресостійкості та особливостей саморегуляції учасників процесу	- Анкетування та тестування учнів, педагогів і батьків для визначення рівня тривожності та стресостійкості. - Індивідуальні бесіди для виявлення основних джерел стресу та тривожності. - Аналіз соціально-психологічного клімату в класах.
2. Корекційно-розвивальний етап	Розробка і реалізація програм для розвитку саморегуляції та стресостійкості	- Індивідуальні плани підтримки для учнів і педагогів з високим рівнем тривожності. - Групові тренінги: "Як подолати тривожність", "Саморегуляція та контроль емоцій". - Арт-терапія: техніки малювання, музична терапія. - Майндфулнес-практики (дихання, медитація). - Ігрові вправи для молодших учнів та практики управління емоціями для старшокласників.
3. Профілактично-просвітницький етап	Навчання учасників методам управління емоціями, стресостійкості та здорової комунікації	- Тренінги для учнів: "Як подолати тривогу перед іспитами", "Техніки розслаблення". - Семінари для батьків: "Підтримка дитини у стресових ситуаціях". - Тренінги для педагогів: "Методи подолання вигорання".

		- Розповсюдження інформаційних матеріалів: плакати, брошури, онлайн-ресурси з рекомендаціями.
4. Створення комфортного психологічного середовища	Зниження стресу через організацію сприятливих умов для навчання і роботи	- Створення зон релаксації в закладі освіти: куточки з пуфами, заспокійлива музика. - Оформлення класів у спокійних кольорах. - Впровадження "перерв для відпочинку": короткі вправи на розслаблення, дихальні техніки.
5. Підсумковий етап і моніторинг результатів	Оцінка ефективності заходів та корекція стратегії відповідно до потреб	- Повторне тестування для оцінки змін рівня тривожності та стресостійкості. - Зворотний зв'язок від учасників для аналізу ефективності методів. - Коригування підходів та методів відповідно до отриманих результатів.

Наприклад, вправа «Хмарочос» чи «Будуємо хмарочос».

Мета: згуртування колективу, відпрацювання навичок роботи в групі і вміння знаходити собі місце в груповій роботі.

Хід вправи: клас об'єднується у декілька груп. Завдання: за 5 хвилин побудувати вежу, яка повинна бути якомога вище і яка мала простояти хоча б хвилину. Не можна використовувати стільці, столи, інші предмети, людей, тільки надані матеріали.

Обговорення. Варіанти запитань: Що допомагало групі виконувати завдання? Що заважало? Чи прислухалась група до ваших особистих пропозицій? Що потрібно робити, щоб досягти кращих результатів?

Вправа «Ті, хто...»

Мета: Емоційна розрядка, розвиток групової згуртованості.

Хід вправи: роблять крок вперед ті, хто любить солодке; піднімають праву руку ті, у кого є собака; присідають ті, кому подобається грати у футбол, і тому подібне. Після закінчення вправи пропонується взятися за руки всім, хто є учнем класу. При цьому ведучий вправи підкреслює, як багато спільного у учасників.

Ведучий вправи: підтримуйте один одного, допомагайте, намагайтеся побачити в кожному з однокласників щось хороше і тоді у вас все вийде

Вправа «Зламаний телефон»

Мета: продемонструвати учасникам процесу як може викривлятися інформація в процесі комунікації, що може бути причиною конфлікту.

Хід вправи: ведучий вправи обирає добровольців – «листонош» (5–7 учнів), які виходять з приміщення і чекають, коли їх покличуть. В цей час іншим учасникам пояснюються правила гри. Вони мають уважно слухати розповіді «листонош», не роблячи їм підказок.

Запрошується перший «листоноша» і ведучий зачитує йому текст, який «листоноша» має запам'ятати та передати наступному «листоноші» (якомога точніше), а той наступному. Після того, як останній «листоноша» переповість отриману інформацію, ведучий знову зачитує той самий текст.

Варіант тексту: «Чоловік, що переїхав жити до міста, пише лист на батьківщину: «Привіт, брате! Я пишу повільно, бо пам'ятаю, що ти не умієш читати швидко. У мене все добре. У будинку, де я оселився, є пральна машина, тільки дивна. Я завантажив в неї одяг, смикнув за ланцюжок... почалося бурління... і раптом все зникло. На цьому тижні погода стоїть добра – дощ йшов лише двічі: спочатку три дні, потім чотири дні. У дружини скоро народиться дитина, але ми ще поки не знаємо – хлопчик чи дівчинка, так що поки незрозуміло –

станеш ти дядьком чи тіткою. До побачення. Твій старший брат. P.S. Я хотів надіслати тобі в листі трохи грошей, але вже заклеїв конверт».

Обговорення. Варіанти запитань: Що відбувалося з інформацією, яка передавалася учасникам в ході вправи? Що було причиною отриманого в кінці вправи результату?

Чому інформація змінювалася? Що впливало на процес передачі інформації?

Як цю вправу можна пов'язати з темою нашого заняття?

До чого може призвести така ситуація в реальному житті?

Чи відбувалося щось подібне в нашому класі

Вправа «Усмішка»

Мета: сприяти позитивному завершенню заняття.

Хід вправи: Всі учасники беруться за руки и «передають» усмішку по колу: кожен учасник повертається до сусіда зліва (потім справа) і бажаючи щось приємне, усміхається.

Вправа «Місток»

Мета: Гра спрямована на тренування взаєморозуміння дітей.

Хід вправи: проводимо на підлозі дві паралельні лінії на відстані 30 см. Це міст, під ним далеко внизу – швидка гірська річка.

Назустріч одна одній на міст ступають по одній людині. Не користуючись мовою, необхідно зрозуміти один одного, що вам потрібно розійтися і, не наступивши при цьому на лінію, пройти кожному у своєму напрямку.

Наступити на лінію - значить зірватися вниз.

Працюють діти парами зі зміною партнерів. Відповідають на питання : «З ким у грі почувалися надійно і впевнено?».

У грі яскраво виявляється спрямованість взаємин. Високо цінується бажання й уміння безкорисно допомагати іншим.

Вправа «По команді – шикуйсь!»

Мета: Ця гра спрямована на адаптацію дитини в новому колективі і на згуртування класу.

Хід вправи: Граємо у виконання команд. Головна вимога-швидкість. Отже, вишикуйтеся в колону або в шеренгу:

- за іменами за алфавітом;
- за прізвищами за алфавітом;
- за зростом;
- за кольором волосся, починаючи з темного;
- за кольором очей, починаючи з темноокого тощо

Вправа «Стати іншим»

Мета: Гра має корекційний ефект, удосконалює комунікативні навички. Ролі добираються індивідуально кожному (з метою корекції поведінки). Можливі два варіанти:

1. Коли в дитини якась риса розвинута погано, їй пропонують грати людей, наділених цією рисою повною мірою (часто своїх антиподів).

2. Отримана роль має небажану рису перебільшувати до абсурду.

Хід вправи: Ви одержуєте роль і відповідаєте на будь-які запитання від імені персонажа. Всі інші-допитливі кореспонденти радіо і телебачення, газет і журналів.

Ролі:

- переможниця конкурсу краси;
- відомий веселун, базіка, блогер;
- дуже серйозна небагатослівна людина, яка не вміє сміятися і жартувати;
- дама-академік, яка зробила важливе відкриття в науці;
- людина-маска без емоцій;
- різка, пряма людина, що не приховує свого невдоволення світом;
- привітна людина, задоволена усім світом і собою.

Вправа «Кольоровий настрій»

Мета: Вправа направлена на розвиток приємних почуттів, оптимістичних емоцій.

Хід вправи: дітям пропонують подивитися на різні предмети (можна одночасно використати кольорові олівці і яскраві предмети) і обрати вподобані предмети.

Під час вправи ведучий ставить такі запитання: З якими образами у вас було пов'язане сприйняття цих кольорів? Як би ви назвали кольори обраного вами предмета? Чи можна сказати, що ваш настрій зараз відповідає цим кольорам? У яких випадках у вас буває настрій цих кольорів? Тощо

Вправа «Три бажання»

Мета: вправа допомагає розвитку оптимістичного світосприйняття, підвищення емоційного тону.

Хід вправи: кожному учню перед групою потрібно зробити коротке повідомлення за темою: «Якби в мене була в руках золота рибка, які бажання я би попросив її виконати?»

Ведучий може за необхідності (залежно від поставлених завдань) ставити запитання:

- Чи може ваші бажання виконати хтось інший чи це нездійсненна мрія?
- Чи залежить від вас виконання бажання?
- Чи важко було обрати бажання? (У вас їх більше або менше?)

Ведучий робить аналіз відповідей.

Висновки. Війна є надзвичайно важким досвідом для підлітків, чия психіка ще формується. Вона впливає на всі сфери їхнього життя: психологічну, фізичну та соціальну. Підлітки, які переживають війну, можуть відчувати широкий спектр негативних емоцій, від страху та тривоги до депресії та посттравматичного стресового розладу. Важливо пам'ятати, що реакції підлітків на війну є нормальними, і вони потребують підтримки та розуміння.

Збереження здоров'я підлітків у воєнний час – це комплексна задача, яка потребує поєднання різних стратегій. Ключовими аспектами є створення безпечного простору, де підлітки можуть відчувати себе захищеними, нормалізація їхніх реакцій на стрес, активне спілкування та підтримка з боку дорослих, навчання методів релаксації для зниження рівня тривожності, і, звичайно, своєчасне звернення за професійною допомогою у разі необхідності. Педагогічний колектив та

соціально-психологічна служба відіграють важливу роль у наданні цієї підтримки, допомагаючи підліткам впоратися з травматичним досвідом та зберегти своє психічне здоров'я. Важливо пам'ятати, що підлітки – це наше майбутнє, і їхнє благополуччя є запорукою здорового та стійкого суспільства.

Література

1. Бурлачук В. М. Психологічні особливості переживання війни підлітками. *Психологічний журнал*. 2015. Вип. № 3. С. 45-56.
2. Іванова І. П. Вплив війни на психічне здоров'я підлітків. *Вісник психології*. 2018. Вип. № 1. С. 78-89.
3. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати: методичні рекомендації. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2022. 52 с.
4. Копитін А. І. Дитяча та підліткова психотерапія : навчальний посібник. Київ : Освіта, 2017. 384 с.
5. Петренко О. В. Стратегії подолання стресу у підлітків в умовах воєнного часу. *Соціальна психологія*. 2020. Вип. № 4. С. 90-102.
6. Організація психологічної допомоги дітям та підліткам, які постраждали від війни [Електронний ресурс] Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/psykholohichna-dopomohaditiam-de-ii-otrymaty>
7. Психологічна допомога під час війни: практичні поради [Електронний ресурс] Міністерство охорони здоров'я України. Режим доступу: <https://ldn.org.ua/useful-material/shvydka-psykholohichna-dopomoha-pid-chas-viyny-porady-fakhivtsia/>
8. Як говорити з дітьми про війну: поради психологів [Електронний ресурс] ЮНІСЕФ Україна. Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/how-to-talk-to-children-about-war>

Рудоманенко Галина Василівна,
вчитель початкових класів
Нерубайського академічного ліцею № 1
Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської
області

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЄКТУ «НАШІ ДІТИ- МАЙБУТНЄ НАШОЇ ДЕРЖАВИ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Вступ. Діти – це найцінніший скарб, який має кожна країна. Саме вони є носіями тих ідеалів, цінностей та мрій, які формують національну свідомість та визначають майбутнє кожної держави. У кожній дитині прихований неймовірний потенціал, який потрібно розкрити та підтримати. Від того, якою буде освіта, виховання та середовище, у якому вони зростають, залежить не лише їхній особистий успіх, але й добробут та розвиток усієї нації.

Сьогоднішній світ – це простір постійних змін, технологічного прогресу та глобальних викликів. У таких умовах надзвичайно важливо зосередитися на формуванні гармонійної, розумної та соціально відповідальної особистості. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють школа, сім'я та суспільство загалом. Наше завдання – не лише передати знання, а й виховати у молодого покоління любов до своєї землі, відповідальність за свої вчинки та бажання зробити світ кращим [1].

Діти – це не лише наше "завтра", а й наше "сьогодні". Їхній сміх, щирість, цікавість та невгамовне бажання пізнавати нове надихають дорослих на великі звершення. Тому ми, як вихователі та наставники, маємо створити умови, за яких кожна дитина відчує себе потрібною, цінною та впевненою у своїх силах. Адже саме через наших дітей ми формуємо ту державу, в якій хочемо жити [2]. Майбутнє держави формується у кожному дитячому серці та розумі вже

сьогодні. Саме тому ми повинні докласти максимальних зусиль, щоб забезпечити нашим дітям гідні умови для їхнього фізичного, інтелектуального та духовного розвитку. Це означає не лише якісну освіту, але й турботу про їхнє емоційне благополуччя, безпеку та можливості для самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Нерубайський академічний ліцей № 1 покликаний стати не просто місцем, де дитина отримує знання, але й середовищем, яке надихає, мотивує та сприяє розкриттю талантів. Учитель у цьому процесі – це не просто наставник, а справжній провідник, який відкриває перед дітьми нові горизонти, допомагає долати труднощі та вірити у свої сили. Водночас школа повинна бути середовищем для формування ключових компетенцій, які допоможуть дітям стати успішними у швидкоплинному світі: критичного мислення, вміння працювати в команді, креативності та здатності до адаптації.

Не менш важливу роль відіграє сім'я, адже саме в ній формуються перші уявлення про добро, справедливість, повагу та любов. Тісна співпраця між школою та батьками дозволяє створити гармонійний освітній простір, де дитина відчуває підтримку та заохочення як з боку вчителів, так і з боку родини.

Однак ми не повинні забувати, що виховання дитини – це не лише відповідальність школи чи сім'ї. Це завдання всього суспільства. Громадські організації, культурні інституції, соціальні ініціативи – усі вони можуть стати важливими складовими процесу становлення майбутнього покоління. Лише об'єднавши зусилля, ми зможемо створити середовище, яке сприятиме формуванню активних громадян, готових брати на себе відповідальність за добробут своєї країни.

Наше завдання – виховати

покоління, яке не лише пам'ятатиме свою історію, шануватиме національні традиції та культуру, але й буде прагнути будувати нову Україну: сучасну, демократичну, сильну. І вірити в те, що кожна дитина має право на щасливе дитинство та можливість мріяти і діяти для досягнення своїх цілей.

Національне виховання – це фундамент, на якому будується свідоме й активне громадянське суспільство. Воно відіграє вирішальну роль у формуванні патріотизму, любові до рідної землі, поваги до історії, культури та традицій. Виховуючи дітей у дусі національних цінностей, ми закладаємо основи для сильного та незалежного майбутнього України [3].

Одним із ефективних способів формування патріотизму є проведення тематичних виховних заходів, які дозволяють

дітям не лише дізнаватися про важливі події та символи нашої держави, а й відчувати гордість за приналежність до українського народу.

Щорічно разом з учнями беремо участь у заходах до Дня вишиванки, адже цей день – не просто свято українського одягу, а можливість глибше пізнати наші традиції та їх значення.

Під час заходів до Дня вишиванки ми організовуємо тематичні уроки, де діти дізнаються про символіку орнаментів, їх регіональні особливості та історію вишиванки. Проводимо флешмоби, виставки вишиванок, майстер-класи із вишивки, що дозволяє дітям відчути себе частиною великої культурної спадщини України.

Зовсім нещодавно в наше життя увійшов День Хустки.

Хустка – це не лише аксесуар, а й символ жіночої краси, мудрості та духовної сили. У цей день ми проводимо виставки хусток, обговорення їхньої ролі в українській культурі та сімейних традиціях. Діти беруть участь у творчих конкурсах, малюють орнаменти або створюють колажі. Такі заходи сприяють вихованню поваги до національних символів і культури.

І, звичайно, не забуваємо історичних подій минулого нашого народу. День Соборності – це нагадування про важливість єдності нашого народу. Ми організовуємо символічні акції, наприклад, "ланцюг єднання", під час яких діти разом із вчителями створюють живий ланцюг, тримаючись за руки. Тематичні уроки, де обговорюємо події 22 січня 1919 року, інтерактивні вікторини та створення спільних плакатів із зображенням карти України. Така робота сприяє формуванню почуття приналежності до єдиної країни.

Звичайно, в сучасних реаліях найважливішим святом є День Захисника України. У цей день ми вшановуємо мужність і героїзм тих, хто боронить

нашу землю. Діти пишуть листи подяки захисникам, виготовляють малюнки та обереги, які передаються на фронт. Організуються зустрічі з ветеранами, під час яких учні дізнаються про їхні подвиги. Це формує в дітей повагу до героїв і бажання бути корисними своїй країні.

Відзначаємо День Миру, присвячений усвідомленню важливості миру в житті кожної

людини. Ми проводимо уроки доброти, творчі конкурси "Голуб миру", флешмоби з дітьми, які виготовляють паперових голубів як символи миру. Такі заходи виховують у дітей толерантність, емпатію та розуміння цінності злагоди.

Відзначення Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні формує в дітей уміння шанувати тих, хто пожертвував своїм життям за свободу та незалежність України. Уроки мужності, перегляд документальних фільмів, створення стіннівок та куточків пам'яті дозволяють дітям усвідомити, що свобода – це не лише слово, а й результат важкої боротьби.

Кожен із цих проведених заходів допомагає формувати у дітей почуття гордості за свою країну, усвідомлення своєї ролі у її розвитку та бажання зберігати і примножувати національну спадщину. Через такі активності ми не лише збагачуємо знання учнів, а й формуємо емоційний зв'язок із Україною, який надихає їх на добрі вчинки й активну громадянську позицію.

Вивчення історії рідного села – це надзвичайно важливий крок для дітей до формування національної свідомості, любові до рідного краю та розуміння свого місця в історичному контексті. Адже кожна місцевість має свої унікальні події, героїв та пам'ятки, які є частиною великої історії України.

Для знайомства дітей із минулим їхнього села ми організували пізнавальну екскурсію до Нерубайських катакомб, де розташований Музей слави. Цей об'єкт – не лише унікальна історична пам'ятка, а й місце, яке свідчить про героїзм і силу духу наших предків. Під час екскурсії діти дізналися про історію створення катакомб. Ми зосередили увагу на їхньому використанні під час Другої Світової війни, коли катакомби стали укриттям для партизанів, які боролися за визволення нашого краю від окупантів. Діти з цікавістю оглядали експонати: зброю, речі побуту, партизанські листівки та карти, що збереглися з того часу.

Після повернення до школи ми провели інтегрований урок, де діти обговорювали побачене та почуте. Вони ділилися своїми враженнями, писали невеликі твори на тему "Що мене вразило в історії Нерубайських катакомб" та малювали. Ми також провели бесіду про важливість пам'яті, значення героїзму та роль рідного краю в історії України.

Такі заходи допомагають дітям не лише дізнаватися про історію свого села, а й відчувати гордість за рідну землю та людей, які тут жили й творили історію. Це сприяє вихованню свідомих громадян, які цінують своє коріння та готові продовжувати славні традиції свого народу.

Національне виховання, що ґрунтується на традиціях, історії та культурі нашого народу, є важливим елементом формування свідомого громадянина. Тематичні заходи до Дня вишиванки, Дня Соборності, Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні, уроки про історію рідного краю – усе це не лише знайомить дітей із багатоманітною спадщиною нашого народу, але й виховує гордість за Україну, відчуття відповідальності за її майбутнє та бажання бути частиною її розбудови.

Піклування про природу – це одна з найважливіших складових виховання свідомих і відповідальних громадян. Навчаючи дітей берегти навколишній світ, ми формуємо в них любов до рідної землі, відповідальність за її майбутнє та розуміння своєї ролі у збереженні природних багатств. Саме через такі практичні дії, як садження дерев чи турбота про тварин, діти не лише пізнають природу, а й вчаться бути частиною гармонійного світу.

У нашій школі традиційно проводяться заходи, спрямовані на формування екологічної культури.

Одним із таких є щорічна акція "Посади дерево – збережи майбутнє". Разом із учнями ми висаджуємо молоді дерева на території школи. Діти самостійно обирають місця для насаджень, дізнаються про породи дерев і їхнє значення для екосистеми. Це не лише сприяє озелененню нашого села, а й навчає дітей, що кожна маленька дія має велике значення для збереження довкілля.

Окрім цього, ми регулярно організовуємо заходи, спрямовані на турботу про тварин. У рамках проєкту "Друзі наших менших" діти відвідують притулки для бездомних тварин, допомагають із доглядом за ними. Вони також беруть участь у виготовленні будиночків для птахів і встановлюють їх у шкільному саду та лісопаркових зонах. На уроках у початковій школі ми обговорюємо, як правильно піклуватися про тварин, чому важливо зберігати рідкісні види та як кожен із нас може зробити свій внесок у збереження біорізноманіття. Адже діти, які навчаються берегти природу, стають не лише відповідальними господарями своєї землі, а й прикладом для інших.

Вони розуміють, що майбутнє країни залежить від їхніх дій сьогодні. Через практичну участь у збереженні довкілля формується екологічна свідомість. Висаджуючи дерево чи піклуючись про беззахисну тварину, діти відчують радість від того, що їхній внесок допомагає зробити світ кращим. Це розуміння

стає основою для формування активної громадянської позиції, яка знадобиться їм у дорослому житті. Бо піклуючись про природу, вони не лише зберігають її для майбутніх поколінь, а й створюють сильну, свідому та гармонійну націю.

Важливо також прищеплювати дітям любов до природи та розуміння своєї ролі у її збереженні. Турбота про тварин, участь в акціях із озеленення, підтримка екологічних ініціатив формують екологічну свідомість, яка є основою для збереження планети та сталого розвитку суспільства.

Діти – це інвестиція в майбутнє, але це не лише турбота про завтра. Це також наше сьогодення, яке потребує уваги, любові та відповідального ставлення. Кожна дитяча посмішка, кожен їхній успіх і, навіть, помилки – це частина великого процесу формування нового покоління українців. Ми повинні не лише вчити дітей, а й вчитися у них: бути відкритими, щирими, цілеспрямованими й небайдужими до навколишнього світу [3].

Висновки. Отже, виховання дітей – це завдання, що потребує зусиль кожного з нас. Школа, сім'я, громада, суспільство – усі ми маємо стати тією підтримкою, яка допоможе дітям упевнено крокувати вперед, відкривати нові горизонти та досягати своїх мрій. Лише об'єднавши наші зусилля, ми зможемо виховати покоління, яке з гордістю називатиметься майбутнім нашої держави. Бо в кожній дитині – не лише сьогодення, а й велика надія на краще завтра для України. І саме від нас залежить, яким буде це завтра. Турбота про дітей сьогодні – це не просто обов'язок, це стратегічне рішення, яке визначає майбутнє держави. У кожному з них закладено потенціал досягти великих висот, і важливо, щоб вони росли в атмосфері підтримки, віри та любові. Ми повинні дати їм міцне коріння, що живитиметься

нашими традиціями, культурою та цінностями, але водночас дозволити їм розправити крила, щоб сміливо летіти назустріч мріям.

Ця стаття є нагадуванням про те, що інвестувати в освіту, виховання та розвиток наших дітей – це не лише обов’язок, а й честь для кожного з нас. Бо діти – це коріння, яке тримає наше дерево життя, і водночас це гілки, які прагнуть досягти найвищих вершин. Від того, як ми плекаємо ці паростки сьогодні, залежить, чи зможемо завтра пишатися нашою державою, яка буде сильною, незалежною та процвітаючою.

Діти – це наш найцінніший ресурс і водночас найбільша відповідальність. Вони вчать нас мріяти, дарують нам нові ідеї та змушують ставати кращими. Виховання кожного нового покоління – це не лише виклик, а й безмежний потенціал, який ми маємо використати на благо нашої країни. Бо у кожній дитині – невичерпне джерело надії та сили, що здатне змінити майбутнє нашої держави.

Література

1.Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник. 4-е вид. Київ: Вища школа, 2016. 343 с.

2.Романова І.А. Позаурочна діяльність молодших школярів // *Вісник Київського славистичного університету: Педагогічні науки*. 2018. №6. С.200-205.

3.Матвійчук С.А. Імідж сучасного педагога-організатора. URL :<https://naurok.com.ua/imidzh-suchasnogo-pedagoga-organizatora-treningove-zanyattya-101572.html>

4..Сорока Г.І. Організація виховної роботи: планування, аналіз, метод. забезпечення.4-е вид. Харків: Основа, 2018. 128 с.

5.Соколова О. Методика виховної роботи з використанням народних традицій: метод. рекомендації.3-е вид. Кривий Ріг: КДПУ, 2018. 50 с.

6.Пустовіт Г. Деякі аспекти методології позашкільної освіти// *Шлях освіти*, 2018. С.2-3.

Ніколаєва Яна Олександрівна,
вчитель іноземної мови
Нерубайського академічного ліцею №1
Нерубайської сільської ради, Одеського району Одеської
області

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Вступ. Забезпечення реалізації права дітей з обмеженими можливостями здоров'я на освіту є одним з найважливіших завдань державної політики не тільки в галузі освіти, а й області демографічного та соціально-економічного розвитку держави.

У сучасному суспільстві головною метою соціального розвитку є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист і повну інтеграцію в соціум усіх верств населення, у тому числі й осіб із особливими освітніми потребами.

У соціально-педагогічній літературі висвітлено теоретичні положення, що розкривають різні аспекти проблеми інклюзії та соціалізації осіб з особливими освітніми потребами, зокрема, особливості підготовки кадрів для освітнього інклюзивного середовища та їх діяльність в умовах масової школи (В.Бондар, В.Засенко, А.Колупаєва, С.Миронова, О.Хохліна, Т.Сак, В.Синьов, К.Островська, О.Таранченко, О.Федоренко, А.Шевцов, М.Шеремет тощо). Наукові дослідження вчених сьогодні покладені в основу структурування підготовки фахівців (спеціальних педагогів, вчителів закладів загальної середньої освіти тощо) до роботи в умовах інклюзії [3].

Інклюзія означає повне залучення дітей з обмеженими можливостями здоров'я в освітній процес; процес пошуку ефективних методів та форм навчання і виховання, які б задовольнили індивідуальні потреби усіх учнів; створення гнучкої системи освіти [2].

Виклад основного матеріалу. Сучасні підходи до освіти дітей з особливими потребами дозволяють розглядати спеціальну підготовку майбутнього педагога як невід’ємну складову освітнього простору. Важливою умовою підготовки майбутнього педагога стає комплекс спеціальних психолого-педагогічних, анатомо-фізіологічних знань, умінь та навичок, особистісних якостей, стратегій і тактики поведінки, стереотипів й установок, які дозволяють запроваджувати й використовувати ефективні педагогічні технології навчання й виховання різних категорій дітей із освітніми особливими потребами.

В умовах запровадження інклюзивної освіти особливу, іноді нову для себе роль, має виконувати педагог. Адже успішність усього освітнього процесу буде залежати від його можливості адаптуватися до нових вимог та особливостей, від здатності й бажання зробити свій власний, індивідуальний внесок у здійснення педагогічного процесу, його розвиток і вдосконалення. Особливу роль у готовності педагога до інклюзивної освіти відіграють його професійно значущі психологічні якості [4].

Готовність до інклюзивного процесу полягає не лише у наявності нового методичного матеріалу, матеріальної бази, а й у моральній, психологічній готовності педагога до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами.

Вагомого значення набуває і особистісна готовність майбутнього педагога до роботи в інклюзивному закладі. Тому важливо, щоб вони адекватно ставились до педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Плануючи діяльність на уроці іноземної мови вчитель повинен враховувати не лише проблеми засвоєння навчального матеріалу, але й проблеми соціалізації й врегулювання емоційних станів дитини з особливими освітніми потребами.

Найуніверсальніші форми на сьогодні – це інноваційні технології, інтерактивні методи навчання. Тому актуальними

для інклюзивного навчання серед інтерактивних методів є імітаційні, а саме:

- робота в малих групах – найпростіша форма, що належить до інтерактивного навчання. Ця робота в парах, що дозволяє учням набути навичок співробітництва, оволодіти уміннями висловлюватись та активно слухати;
- дидактичні ігри, наприклад, для учнів початкової школи під час вивчення англійського алфавіту:

1) «Знайди пару» - учні до карток з друкованими буквами добирають відповідні рукописні літери; називають букви, звуки, які вони позначають, складають з ними слова.

2) «Незнайко» - один учень читає, а інший виправляє допущені помилки.

3) «Вовк і заєць» - один учень починає читати текст, другий вступає після нього, як перший дійде до крапки, й намагається його догнати.

4) Метод «Мікрофон» надає можливість кожному учневі щось сказати, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлювати свою думку(правила проведення такі: говорити має тільки той, у кого «символічний» мікрофон (відповіді не коментуються і не оцінюються; коли хтось висловлюється, то інші не можуть говорити або викрикувати з місця).

У дослідженні хочемо зазначити про проведення інтегрованих уроків з іноземної мови та, наприклад, з зарубіжної літератури та мистецтва, адже інтегроване навчання в інклюзивних класах дає змогу дітям краще зрозуміти матеріал, підвищує їхню мотивацію до отримання знань, адже допомагає побачити зв'язки між різними предметами..

Але, під час розроблення інтегрованого уроку для інклюзивного класу варто зважати на певні особливості:

1) діти з ООП можуть сприймати інформацію повільніше та менш ефективно, ніж їхні однолітки, а також мати труднощі з концентрацією уваги тривалий час та обробкою інформації;

2) майже у всіх дітей з ООП знижена цілісність сприйняття, тому краще не розміщувати на одному слайді більш як три картинки;

3) у дітей з ООП часто знижена слухо-мовленнєва пам'ять, тому підпункти виконання завдання краще проговорювати;

4) словесно-логічне мислення може бути недостатньо розвиненим, тому варто додатково пояснювати й закріплювати матеріал зоровими схемами;

5) нестійка емоційно-вольова сфера дає швидкий запал до виконання і швидке згасання цікавості до завдання на пів шляху, тому важливими є словесне заохочення та різні візуальні способи (гіфки, смайлики як реакція на онлайн-уроці на відповіді та активність дитини);

6) наприклад, під час дистанційного навчання дуже важливим є психологічне розвантаження дітей (перерви в роботі, перемикання уваги);

7) у дітей з ООП часто є супутні фізичні порушення (зору, слуху, постави), які вчитель має враховувати на етапі підготовки до уроку (збільшений шрифт презентації, яскраві картинки, аудіоматеріали до теми, зменшений час сидіння за комп'ютером) тощо [4].

Отже, на уроках в інклюзивних класах варто використовувати різні методи й прийоми подачі інформації, наприклад, наочні посібники, інтерактивні технології, практичні завдання, методи візуалізації, асоціацій, розбивати складне завдання на простіші кроки.

Перед тим, як проводити інтегрований урок, важливо виважено і ґрунтовно до нього підготуватися, виокремити такі етапи:

1. Перший крок – чітко визначення того, що ви хочете досягти завдяки інтегрованому уроку, які навчальні цілі ви ставите перед учнями;

2. Далі варто обрати предмети, які об'єднуються на цьому уроці й визначити, які конкретні теми чи аспекти із цих предметів будуть поєднані;

3. Згодом потрібно розробити докладний план уроку, послідовність дій та матеріалів, які використовуватимуться. Дібрати необхідні матеріали, підручники, додаткові джерела, презентації, вправи;

4. Визначити запитання для обговорення та інші методи стимулювання активності учнів;

5. Наприкінці важливим етапом є розроблення оцінювання досягнень (тестування, проєкти, публічні виступи, самостійна робота тощо);

6. Також важливо провести рефлексію, щоби зрозуміти, як учні зрозуміли навчальний матеріал [3].

Наприклад, проведення інтегрованого уроку із зарубіжної літератури, англійської мови та мистецтва в 5 класі під час вивчення поезії Джона Кітса “Про коника та цвіркуна”.

Так, під час вивчення цієї поезії показували відео, аби діти могли послухати звуки, які видають ці комахи, поспостерігати за ними в природі, знайти спільні та відмінні риси коника і цвіркуна; добирали індивідуальні завдання для проєктів дітей з ООП.

Водночас вчили сприймати й розуміти ліричний твір, особливості віршової мови, допомагали визначати ключове в прочитаному художньому тексті.

Для дітей з особливими освітніми потребами розбивали складне завдання на простіші кроки, це давало можливість прочитати поезію більш повільно, вдумливо, більшу кількість разів, якщо дитина цього потребувала, підтримуючи навідними запитаннями. Також спрямовували учня до розповіді про емоційний стан під впливом прочитаного твору, характеристики персонажів, розпізнавання та використання виражальних засобів.

Розглядали з учнями поезію в оригіналі та робили лінгвостилістичний аналіз. Наприклад, проаналізувати прикметники, які описують англійський пейзаж (the hot sun – спекотне сонце, cooling trees – дерева, що дають прохолоду, grassy hills – пагорби, вкриті травою).

Мистецький аспект - малювали картини або ж підбирали світлини, які діти уявляли під час читання.

Такий інтегрований урок зарубіжної літератури, англійської мови разом із мистецтвом через призму природи дав можливість дитині ширше дивитися на світ та сприймати культурний і мистецький контекст.

Водночас вчителі мають пам'ятати, що діти з ООП можуть по-різному реагувати під час заняття. Але реакція дитини на самих педагогів не завжди є наслідком вчительської поведінки чи манери викладання (дитина може бути метеозалежна, або навіть не усвідомлює що саме її подразнює).

Тому, ставлення педагога до дитини має бути доброзичливим і з повагою, але ніякого “загравання” з дитиною. Для більшості дітей з ООП поняття субординації не зрозуміле, тож спілкуванню на рівні дорослий–дитина, вчитель–учень потрібно навчати.

Наведемо зразки вправ на уроках англійської мови для дітей з особливими освітніми потребами, які вимагали індивідуального підходу, адаптації матеріалів та використання спеціальних вправ для розвитку мовних навичок і підтримки інклюзивного середовища. Ось основні типи вправ і завдань, які ми використовували:

1. Сенсорні вправи: допомагали дітям краще засвоювати інформацію через відчуття та рух.

Наприклад: використання карток з різними текстурами для вивчення нових слів (наприклад, гладке або шорстке для слів "smooth" і "rough").

2. Вправи на координацію рухів і мовлення: активували фізичні дії для кращого розуміння та запам'ятовування.

Наприклад: вимова простих слів або фраз під час виконання певних рухів (наприклад, стрибки під час повторення лексики).

3. Візуальні вправи: фокусувалися на використанні візуальних матеріалів, щоб покращити розуміння та пам'ять.

Наприклад: гра у «вкажи на картинку», де учні показували на предмет, коли чули слово, що його позначало.

4. Аудіальні вправи: покращували слухове сприйняття за допомогою прослуховування простих історій або діалогів.

Наприклад: слухання аудіокниг із простими реченнями, після чого діти повинні були відповісти на прості запитання.

5. Розмовні вправи: націлені були на розвиток усного мовлення через прості діалоги та рольові ігри.

Наприклад: рольова гра «Магазин», де діти повторювали фрази, пов'язані з покупками («How much is this?»).

6. Ігрові вправи: спрямовані були на зниження стресу і стимулювання інтересу до навчання через гру.

Наприклад: «Вгадай слово» - один учень описував слово без його називання, а інші намагалися його вгадати.

7. Вправи на розвиток дрібної моторики: допомагали дітям, у яких були труднощі з написанням або координацією рук.

Наприклад: написання літер або слів за допомогою пальця по піску або іншим матеріалам.

Приклади завдань:

1. Картки з лексиною: завдання – розкласти картки з малюнками відповідно до слів, які читає вчитель.

2. Вивчення кольорів через мистецтво: завдання - назвати колір, який дитина використовує для малювання, повторити фразу типу "This is blue."

3. Групові завдання з простими реченнями: завдання - діти по черзі створюють речення, додаючи одне слово. Це допомагає покращити комунікативні навички та працювати в команді.

4. Інтерактивні завдання: завдання - використання інтерактивної дошки для вибору правильного зображення після прослуховування речення. Наприклад, після фрази «The cat is under the table», дитина повинна вибрати правильну картинку.

Висновки. Упровадження інклюзії в освітню практику вимагає від педагога змінювати особистісну психологію і

професійну готовність здійснювати педагогічну діяльність, прийняти й усвідомити нову освітню парадигму, нові способи організації освітнього процесу, розробку навчально-методичного забезпечення, опанувати сучасні методики диференційованого й особистісно орієнтованого викладання.

Інклюзивна освіта пов'язана зі змінами на ціннісному, моральному рівні. Проблеми її організації в сучасній освіті пов'язані з тим, що школа орієнтована на дітей, здатних рухатися в темпі, передбаченому стандартною програмою. Інклюзивна освіта спирається на ідеологію, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує однакове ставлення до всіх людей

У системі традиційних занять урок, побудований на особистісно-орієнтованій взаємодії, є найсучаснішим і оптимальнішим у навчально-виховному процесі з учнями з особливими потребами, тому що він передбачає врахування індивідуально визначеного підходу до кожного учасника, стимулює пізнавальну активність, визначає шлях для здобуття ґрунтовних знань, умінь і навичок.

Література

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. Особлива дитина: навчання і виховання. 2014. № 2. (70). С.7-18.
2. Мартинчук О.В. Сучасні вимоги до професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах інклюзивного навчання. Київ : Освіта, 2017. С.45-48.
3. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ. ТОВ. «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
4. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ», 2019. 264 с.

СЕКЦІЯ : РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Княжева Ірина Анатоліївна,
*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки,
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;*
Ю. Є. Крижановська,
*студентка магістратури
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЯВИЩ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Вступ. Маленька людина входить у складний різноманітний світ, в якому вона зустрічається не лише із добром і справедливістю, героїзмом и відданістю, а й із зрадою, нечесністю, користю. Дитина повинна навчитися орієнтуватися в цьому світі, знаходити своє місце в ньому, мати переконання, ціннісні орієнтації. Для цього необхідно сформувати світосприймання дитини тоді, коли її життєвий досвід лише починає накопичуватися. Саме в дитинстві визначається спрямованість особистості, з'являються перші погляди і інтереси, формуються цінності. Виченню цих проблем присвятили свої дослідження І.Бех, А.Богущ, Н.Головіна, О.Кононко, В.Маршицька, В.Москалець, Н.Непомняща, З.Плохій, Ю.Приходько, М.Роганова та інші вітчизняні вчені.

Система ставлень людини закладається в дошкільному віці, який прийнято вважати періодом початкового становлення особистості. У період дошкільного дитинства формуються

фундаментальні якості людини, закладаються основи світосприйняття, ставлення до себе та свого місця в світі. Дитина поступово опановує суспільні цінності, починає керуватися ними в своїй поведінці. Отже ставлення виступають необхідним атрибутом життєдіяльності дитини і водночас важливим чинником її особистісного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Проблемам генези провідних ставлень дитини дошкільного віку присвячено дисертаційне дослідження Ю. Приходько. За визначенням автора, сутність поняття «ставлення» трактується як суб'єктивний, заснований на індивідуальному досвіді, вибіркового зв'язок людини з різними значущими для неї сторонами дійсності [5, с. 7].

У результаті вивчення психологічних основ особистісного становлення дошкільника О.Кононко доведено, що індивід перетворюється на особистість, коли починає свідомо визначати своє ставлення до навколишнього світу та власного «Я». Позиція особистості як суб'єкта поведінки в предметно-практичній, комунікативній та пізнавальній діяльності є складною системою її ставлень, установок, цілей, мотивів, цінностей. Динаміка розвитку особистості пов'язана з зміною ставлення дитини до середовища: кожна зміна в цій єдиній динамічній системі стосунків є новим етапом у розвитку свідомості дошкільника, оскільки вона відображає зміни в тому, як він виділяє себе з оточуючого світу і як з ним співвідноситься [2].

За методологічне підґрунтя нам правитиме визначення О.Кононко проблеми цінностей й ціннісного ставлення. Насамперед це акцент на «...диференціації близьких, проте специфічних понять «цінність» – з одного боку, достоїнство, предметну вартісність, ціннісну характеристику об'єктів дійсності; з іншого – оцінку вказаних достоїнств людиною (цінність її свідомості)» [2]. Коли особистість розмірковує про цінне, вона не просто споглядає дійсність, а активно до неї

ставиться, налаштовується на практичний лад, відповідним чином мотивує свої вчинки.

Отже, ставлення зростаючої особистості завжди передбачає єдність, по-перше, оцінки, по-друге, практичної дії, яка її реалізує. По суті, ціннісне ставлення має комплексний характер, оскільки визначає стратегію поведінки, погляд на ситуацію, подію, результат, їх емоційне та інтелектуальне сприйняття, тобто будь-яке ставлення реалізується у почуттях і різних формах поведінки дитини» [3, с. 112-113].

У подальшому вивченні проблем формування ціннісного ставлення спиратимемось на визначення О.Кононко згідно якого «ціннісне ставлення – активна суб'єктивна спрямованість, яка належить до цінностей свідомості та поведінки особистості» [3, с. 112].

На потребі формування ціннісного ставлення у період старшого дошкільного віку акцентовано увагу в дослідженні В.Маршицької. Своє переконання науковець обґрунтовує тим, що саме у цьому віці починають формуватися основи наочно-дійового та наочно-образного типів мислення. Старші дошкільники здатні розуміти й усвідомлювати зв'язки навколишнього світу. Діти 5-6 річного віку мають об'єктивні можливості для самостійного спілкування з соціальним і природним середовищем. Емоційна чутливість, сприятлива для розвитку моральних почуттів, поява етичних інстанцій визначають дошкільний вік сенситивним для розвитку системи особистісних ставлень [4].

Педагогічні дослідження переконливо свідчать, що діяльність є одночасно умовою і засобом виховання у дошкільників ставлення до суспільних явищ. У діяльності дитина має можливість виразити своє ставлення до тих суспільних явищ, які вона спостерігала чи про які узнала з книжок, розповідей дорослих. Однак не будь-яке явище, що спостерігала дитина, знаходить своє відображення в її діяльності, а лише те, яке сильно вплинуло на неї, не лишило байдужою.

Дитина уточнює і конкретизує отримані знання, використовує їх в іграх, праці, конструюванні, зображувальній та іншій самостійній чи організованій педагогом діяльності. Так як кожен вид діяльності активізує різні боки особистості, то виховний ефект досягається при використанні в педагогічному процесі комплексу діяльностей, коли педагогічний процес по ознайомленню дітей з явищами суспільного життя включає логічно пов'язані між собою заняття, ігри, працю, зображувальну, конструктивну, музикальну діяльності.

Особливе значення надається навчанню як способу формування ставлення до соціальної дійсності. Цілеспрямоване навчання при ознайомленні дітей з явищами суспільного життя необхідне тому, що стихійно набуті знання різняться за об'ємом і глибиною, носять елемент випадковості і потребують постійної корекції, бо не завжди засвоюють оптимальному засвоєнню норм, ідеалів, моральних цінностей суспільства.

Активне керівництво процесом засвоєння дітьми знань про суспільні явища необхідне також тому, що мета повідомлення дітям подібного роду знань – формування у дошкільників інтересу, оцінного ставлення до них, розвитку у них основ світогляду.

Особливої уваги в цьому контексті, заслуговує сюжетно-рольова гра дітей дошкільного віку. Ігри дітей дошкільного віку відображують найбільш значущі події. Суспільне життя детермінує зміст дитячих ігор, і під впливом цього змісту при цілеспрямованому педагогічному впливі формується особистість, яка відповідає моральним цінностям суспільства. Дитина, коли бере на себе роль, яка відображує особливості певної соціальної людської функції, поводить себе у відповідності з її правилами. Ігрова роль визначає також своїм змістом дії і ставлення дитини до інших учасників гри.

Процес ознайомлення і залучення дітей дошкільного віку до соціальної дійсності, за І. Бехом [1] повинен вирішувати принаймні три педагогічні задачі:

1) діти мають навчитися відображувати свої знання про оточуючий світ в конкретній діяльності, що дозволить закріпити ставлення до фактів і подій соціального життя, яке формується, поглибити уявлення і соціальні почуття;

2) набути досвіду колективного життя за морально-етичними еталонами, прийнятими в суспільстві, відчутти переваги їх дотримання;

3) набути досвід участі в житті дорослих, суспільства.

Ігрова діяльність дозволяє дітям залучитися до світу дорослих в уявному плані. Це розширює уявлення про оточуючий світ, розвиває здібності і інтереси дітей. Проблема переносу навичок і умінь, набутих під час ігрової діяльності лишається психолого-педагогічною проблемою, яка пов'язана із розкриттям механізму цього переносу.

Реальна участь дітей у подіях суспільного життя обмежена можливостями віку. Тим не менше значення такої участі має змістоутворювальний характер у формування особистості. Дитина, коли включається у події, активно залучається до того, що відбувається навколо, задовольняє свою потребу відчувати себе дорослішою. Дитина дошкільного віку сприймає нову соціальну позицію як результат свого дорослішання, яке вимагає більш відповідального ставлення до власних вчинків і діяльності. В процесі такої діяльності формуються моральні якості.

Участь дітей в житті і діяльності дорослих впливає на зміни мотиваційно-потребнісної сфери, бо у них починає формуватися потреба у справах на загальну користь, змінюється самооцінка, з'являється більша упевненість у своїх силах. Наприклад, участь дітей дошкільного віку в суспільно значущих подіях, національних святах, народних традиціях, підвищує їх емоційне сприйняття оточуючої дійсності і сприяє більш глибокому усвідомленню значення праці у житті кожної людини. Це, у свою чергу, дозволяє більш ефективно впливати на дошкільників, бо у них інтенсивно формуються початкові форми розуміння значення суспільних явищ, посилюється

інтерес до знань про соціальну дійсність, закріплюється бажання брати активну участь у загальних справах.

Висновки. Навчання стає способом формування зацікавленого ставлення до оточуючої дійсності, якщо його зміст конкретний і доступний дітям дошкільного віку, якщо воно відбувається під керівництвом дорослого і в процесі навчання застосовуються методи, які підвищують пізнавальну і емоційну активність дітей. Обов'язковою умовою є зв'язок навчання із спостереженням дітьми соціальної дійсності і посиленою участю в ній.

Діяльність в системі ознайомлення дітей із соціальною дійсністю і залучення до неї виконує багатопланову виховну роль. Вона закріплює уявлення дітей про соціальну дійсність і коректує ставлення до неї, сприяє накопиченню досвіду поведінки у відповідності з моральними цінностями суспільства.

Література

1. Бех І. Концепція правилвідповідного виховання. *Дошкільне виховання*. 2004. № 11. С. 3–7.
2. Кононко О. Л. Психолого-педагогічні умови становлення позиції «Я-у-світі» на ранніх етапах онтогенеза. Режим доступу: edu.ukrsat.com/meeting/forum2/8.shtml
3. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід). Київ: Стилос, 2000. 336 с.
4. Маршицька В. В. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку: Дис... канд. пед. наук: 13.00.08. Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2003. 186 с.
5. Приходько Ю. О. Генезис провідних ставлень дитини дошкільного віку як основа її особистісного розвитку: Дис... д-ра психол. наук: 19.00.07. Український держ. педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 1997. 428 с.

Артемьєва Інна Сергіївна,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет ім.К.Д.Ушинського»*

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО ЗДІЙСНЕННЯ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ

Вступ. Реалії ХХІ століття та відповідні тенденції розвитку як в Україні, так і за кордоном, змушують по-новому осмислити поняття професійної готовності педагога, яка формується під час здобуття вищої освіти. Йдеться не лише про необхідність опанування сучасних педагогічних та інформаційних технологій. Важливо, щоб сучасний учитель умів вибудовувати особливі відносини з учнями, які в наукових дослідженнях визначаються як суб'єкт-суб'єктні. У зв'язку з цим змінюється розуміння ролі учасників освітнього процесу – як педагогів, так і учнів – та їхньої суб'єктності, яка проявляється в різних ситуаціях, що вимагають творчих і відповідальних рішень. Суб'єктність учнів у цьому контексті розглядається як їхня здатність самостійно проєктувати індивідуальні освітні траєкторії, що сприяють повному розкриттю творчого потенціалу та досягненню соціального успіху (за О.Галян [2], І.Кирильчук [3] та ін.). Суб'єктність сучасного педагога передусім виявляється в його професійній здатності підтримувати й спрямовувати самостійну діяльність учнів, сприяючи її розвитку та відкриваючи перед ними нові можливості для творчого пізнання світу (за О.Матвієнко [5], М.Скрипник [6] та ін.). Професійна роль педагога в суб'єкт-суб'єктній взаємодії з учнями часто описується терміном «тьютор». У науковій літературі тьютор – це фахівець, який супроводжує дитину в освітньому процесі, допомагаючи вибудовувати індивідуальну траєкторію навчання. Він

враховує інтереси, здібності, можливості та бажання учня, а також особливості його здоров'я, сприяючи ефективному засвоєнню знань (за О.Степаненко [7], І.Цюпак [9] та ін.).

Водночас ці нові підходи ще недостатньо відображені в існуючих методах професійної підготовки майбутніх педагогів. Досі не визначено загальних закономірностей формування їхньої готовності до здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями в межах індивідуальних освітніх траєкторій, а також ефективних шляхів розвитку цієї готовності в системі професійної освіти. Тому першим кроком у розв'язанні цієї проблеми має стати уточнення самого поняття професійної готовності майбутнього педагога до такої взаємодії та визначення її структурних компонентів.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу низки досліджень (Ю.Блудова [1], О.Ліннік [4], А.Хоменко [8] та ін.) *професійну готовність майбутнього педагога до здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями* розглядаємо як інтегративну особистісну якість, що надає змогу будувати діалог із дитиною під час спільного розв'язання творчих завдань. На нашу думку, ця готовність містить мотиваційно-настановний, інтенсіональний та операційний компоненти, єдність яких дозволяє педагогу займати особистісно-зорієнтовану позицію та виступати посередником між учнем, суспільством і культурою.

Проаналізуємо змістові характеристики професійної готовності педагога до здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями.

Спершу проаналізуємо есанс *мотиваційно-настановного компонента* цієї готовності. У сучасній школі питання мотивації творчої діяльності педагога є вкрай актуальним. Однак навіть високий рівень внутрішньої мотивації до професійно-педагогічної діяльності не гарантує готовності вчителя до побудови суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями. Виявлення учнями власної суб'єктності в освітньому процесі педагог може оцінювати з точки зору суспільної значущості

та корисності їхніх досягнень. Водночас справжня готовність учителя до здійснення таких взаємодій має ґрунтуватися на глибоких змістовних мотивах, що передбачають сприйняття й визнання суб'єктності дитини на ціннісному рівні. Їхню основу мають становити уявлення педагога про індивідуальність дитини, розвиток якої можливий лише через досвід самореалізації в різних сферах соціально значущої діяльності. Мотивація вчителя полягає в пошуку шляхів розкриття кожною дитиною своєї унікальності. У цьому контексті майбутній педагог має сприймати події шкільного життя як невід'ємну частину реального процесу інтеграції учнів у суспільство у всьому його розмаїтті. Під час здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагог має ставити перед собою мету – створити умови, які допоможуть дитині розкрити та реалізувати свій творчий потенціал. Така взаємодія повинна стати для учнів можливістю дослідити власні здібності, прагнення та випробувати себе в різних видах навчальної та трудової діяльності. Відтак, мотиваційна готовність педагога до здійснення таких взаємодій полягає не лише в передачі готових знань, а й у спільному з учнями пошуку, експериментуванні та практичному застосуванні їхніх навичок у різних сферах. Ба більше, ця готовність має містити прагнення моделювати не лише позитивний досвід взаємодії з культурою та суспільством, а й супроводжувати учнів у переживанні неминучих криз – моментів, коли зіткнення з реальністю виявляє розрив між її вимогами та внутрішнім «Я» дитини. У цьому сенсі мотиваційно-настановна професійна готовність педагога до здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями відіграє ключову роль у врівноваженні як позитивних, так і негативних наслідків самотійного пізнання. Вчитель має бути готовий допомогти дитині сприймати невдачі не як ознаку її невідповідності вимогам освітнього процесу, а як можливість для подальшого розвитку, виступаючи своєрідним орієнтиром, що спрямовує учня до пошуку нових шляхів.

Інтенціональний компонент професійної готовності майбутнього педагога до здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями містить спектор компетентностей, які дозволяють йому організовувати різноманітні творчі спроби для учнів, враховуючи їхні інтереси та здібності, а також сприяючи розподілу відповідальності за отримані результати. У цьому контексті можна виокремити дві основні групи таких компетентностей.

Перша група охоплює компетентності, необхідні для будь-якої діяльності суб'єкта. Їхній склад визначається уявленнями про універсальність завдань, які постають перед суб'єктом у процесі професійної діяльності. До цього рівня компетентностей належать шість ключових аспектів, що впливають із того, що особистість, розв'язуючи будь-яке життєве завдання у взаємодії із суспільством: опановує знання про сутність завдання, можливі способи його вирішення, а також про об'єкт, який потребує вивчення та трансформації; вступає у правові відносини з іншими людьми та державою; збирає, аналізує та осмислює інформацію про різні аспекти об'єкта, який підлягає зміні; взаємодіє з партнерами, клієнтами та іншими учасниками процесу; виконує різні соціальні ролі; свідомо або несвідомо змінює себе для розширення власних творчих можливостей.

Друга група компетентностей, що проявляється в процесі здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями, сформована з урахуванням особливостей такої взаємодії. Її провідна мета – наблизити учнів до ситуацій, які сприяють їхньому особистісному та професійному самовизначенню.

До цієї групи компетентностей належать: здатність учителя аналізувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію як процес особистісного та професійного розвитку учнів, виявляючи та осмислюючи розриви між їхніми майбутніми потребами та наявними можливостями для їх реалізації; вміння формулювати цілі, що відповідають зоні найближчого розвитку учнів, зокрема у виборі та освоєнні майбутньої

професії, а також організовувати спільну діяльність для їх досягнення; навички планування роботи, спрямованої на вирішення проблемних завдань разом з учнями, із залученням необхідних освітніх та інформаційних ресурсів; здатність мотивувати учнів до пошуку та освоєння нових підходів до розв'язання творчих завдань, виходячи за межі вже наявних засобів; уміння оцінювати досягнуті результати, співвідносячи їх із соціальними умовами та особливостями розвитку кожного учня.

I, нарешті, третій – *операційний* – компонент професійної готовності майбутнього педагога до здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями стосується розвитку його регулятивних умінь, що забезпечують підтримку загальної динаміки та ефективності спільної творчої діяльності. Важливо враховувати специфіку цієї взаємодії, зокрема її залежність від вікових особливостей учнів. У нашому випадку це означає, що завдання педагога в умовах суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями полягає в спільному формуванні внутрішнього ігрового плану цієї взаємодії. Саме це визначає їх педагогічну ефективність і сприяє набуттю учнями соціального досвіду через використання характерних для дитячого віку засобів, зокрема творчої уяви. Готовність майбутнього педагога до проєктування таких ситуацій ґрунтується на взаємозв'язку мотиваційно-настановного та інтенціонального компонентів його професійної підготовки до здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями. Таким чином, операційний компонент досліджуваної готовності передбачає як розподіл і виконання різних соціальних ролей відповідно до творчих завдань, так і формування внутрішнього уявного плану соціальної взаємодії з учнями.

Висновки. Професійна готовність майбутнього педагога до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями, сформована таким чином, надає йому змогу організовувати спільну діяльність як творчий процес, наповнений значущими подіями. Кожне спільно вирішене творче завдання має стати важливою

подією в житті учнів, допомагаючи їм переосмислити своє ставлення до реальності, відображеної в цьому завданні. Ця готовність проявляється в здатності й прагненні педагога оцінювати власний професійний досвід через розуміння змін, що відбуваються в особистісному розвитку учнів, і водночас у глибшому пізнанні себе як суб'єкта педагогічної діяльності. Загалом, така готовність є важливою умовою формування педагога як «посередника» між дитиною, суспільством і культурою.

Література

1. Блудова Ю. О., Єдименченко Ю. М. Підготовка майбутніх вчителів до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з дітьми молодшого шкільного віку. URL: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/302/1/Bludo_tz23.pdf (дата звернення: 17.02.2025).

2. Галян О. І. Моніторинг суб'єктності школяра засобом психолого-педагогічної характеристики: історико-педагогічний аспект. *Педагогічні науки*. 2016. Т.1, № 69. С. 12–17.

3. Кирильчук І. В. Особливості формування суб'єктності учня в підлітковому віці. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 184–188.

4. Ліннік О. О. Підготовка майбутніх учителів до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями. *Педагогічні науки*. 2014. № 4(1). С. 70–75.

5. Матвієнко О.В. Суб'єктність учителя початкової школи як умова реалізації педагогічного співробітництва. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/31695/Matviienko_99-105.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 17.02.2025).

6. Скрипник М. Нова українська школа: питання суб'єктності. *Післядипломна освіта в Україні*. 2017. № 2. С. 12–17.

7. Степаненко О. О. Обґрунтування поняття «тьютор» у освітньо-дослідницькому просторі. *Педагогічні науки*. 2018. Вип. 138. С. 198–204.

8. Хоменко А. Підготовка майбутнього вчителя до формування суб'єкт-суб'єктних виховуючих відносин з учнями. *Педагогічні науки*. 2021. № 78. С. 140–146.

9. Цюпак І. М. Тьюторство: сутність і особливості реалізації в дошкільній освіті. *Формування професійної компетентності кадрового потенціалу дошкільної та початкової освіти у системі трансформаційних процесів : колективна монографія / за ред. Л. Є. Петухової*. Херсон: Видавництво ХНТУ, 2018. С. 180–194.

Ноздрова Оксана Павлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Ноздрова Катерина Віталіївна,
студентка магістратури ЦЗДН факультету ЦГЮ Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВА ПРОПАГАНДА ЯК ОСНОВНА СУЧАСНА ФОРМА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Вступ. У дослідженні ми хочемо зазначити, що правова політика у сфері правового виховання - це діяльність держави і громадянського суспільства з формування правосвідомості та правової культури в межах освітньо-виховного процесу, що проводиться на основі комплексу правових знань та освітніх технологій. Виховна діяльність є головним засобом забезпечення толерантності в суспільстві. За допомогою

правового виховання правові цінності утверджуються у свідомості особистості, а також формуються відповідні знання та вміння з реалізації прав людини, завдяки чому громадянське суспільство здобуває здатність захищати свої правові ідеали та цінності. Формуванню громадянського суспільства можуть сприяти ті чинники, що перебувають у сфері духовного життя особи, формують індивідуальну правосвідомість і правову культуру.

Правове виховання здійснюється в певних правових формах і засобах. Науковці (В.П. Зенін, Р. Арон, Д. Белл) до поняття форми правового виховання відносять: правову пропаганду, правове навчання, організовану і контрольовану правову практику [6]. Ми у дослідженні розглянемо правову пропаганду, яка здійснюється через численні канали правовиховного впливу на правосвідомість і правову поведінку особистості - це і лекції, і конкурси знавців права, і статті в пресі на правові теми тощо. Правова пропаганда є в суспільстві одним з видів пропаганди взагалі поряд з політичною, моральною, економічною та іншими її видами.

Виклад основного матеріалу. Термін «пропаганда» походить від латинського «*propagare*» - поширювати, поняття «пропаганда» було введено в 1662 р. [6]. *Правова пропаганда і навчання* - форми правового виховання. Загальний сенс слова «пропаганда» здається цілком зрозумілим, проте існує величезна кількість його найсуперечливіших тлумачень. У літературі ведеться суперечка не тільки про зміст даного поняття, його значення, а й про час виникнення пропаганди в суспільстві.

Соціологи Р. Арон і Д. Белл виходять з інших передумов і виникнення пропаганди як способу поширення ідеології в суспільстві пов'язують із занепадом релігійної віри, які настали, на їхню думку, в країнах Західної Європи в ХУІІІ-ХІХ ст., і з формуванням класу «інтелектуалів», які взяли на себе обов'язок розробки соціальних поглядів [6]. Тут всіляко заперечується зв'язок пропаганди з політичною ідеологією, вона виступає в

якості «релігії інтелектуалів», «громадянської релігії», які прийшли на зміну релігійної віри.

У вітчизняній же науці, що розглядає пропаганду в вузькому сенсі - як «діяльність з розповсюдження в масах ідеології та політики певних класів, партій і держави» [5]. Поширена також інша думка з приводу заснування і часу виникнення пропаганди в людському суспільстві. Як пише П.С. Гуревич, «ідеологія і пропаганда як соціальні явища виникають не на ранніх етапах розвитку суспільства, не в середні віки і не в період піднесення буржуазії як класу (до цих уявлень зводяться різні концепції західних соціологів), а в епоху становлення ранньокласового суспільства, коли вперше складається історична потреба панівних класів виправдати соціальну нерівність, нав'язати масам громадські ідеї, які виражають інтереси цих класів». У цей період у зв'язку з виникненням потреби в праві та правовому регулюванні суспільних відносин, заснованих на соціальній нерівності, з'являється і правове виховання, в тому числі у формі правової пропаганди. Однак, як свідчить історія, на цій ранній стадії життя права правові погляди ще не встигли відокремитися у відносно самостійну область людських знань і представляли собою «складовий момент цілісного міфологічного світогляду» [6]. Відповідно і правова пропаганда не носила відокремленого характеру, вона була складовою загальної діяльності з розповсюдження міфологічного світогляду серед стародавніх східних народів.

Сучасна правова пропаганда істотно відрізняється не тільки від давньої, але і від усіх попередніх її типів і за змістом, і за методами впливу, при цьому зміст правової пропаганди має вирішальне значення, так як він є головним, визначальним елементом в структурі всього процесу правової пропаганди. Так, сучасна правова пропаганда в правовій державі змістовно повинна ґрунтуватися на істинно наукових правових ідеях, правових теоріях. При цьому повинні використовуватися науково обґрунтовані засоби і методи пропагандистського впливу на особистість, її правосвідомість і поведінку.

Справедливо сказано, «що політико-правові ідеї, погляди, принципи і норми, що складають зміст правової пропаганди, самі по собі, автоматично не володіють свідомістю людей. Необхідна копітка, вміла, творча робота пропагандистів по їх відбору, роз'яснення, донесення до розуму і почуттів кожної людини з метою перетворення в особисті переконання, внутрішній орієнтир поведінки людей» [5]. І від того, наскільки досконалі використовувані засоби і методи правової пропаганди і наскільки вміло вони використовуються, в подальшому залежить ефективність всієї роботи.

Тривала історія правопропагандистської діяльності виробила багатий арсенал її засобів і методів. Сучасні засоби правового пропаганди різноманітні. Так, наприклад, набув широкого поширення новітній спосіб правової пропаганди - віртуальний. За способами поширення правових знань і по формуванню правових переконань у особистості засоби правової пропаганди можна розділити на три види: усні, друковані, віртуальні. Кожен з них має свої переваги і недоліки.

Усні засоби правової пропаганди в залежності від характеру спілкування суб'єктів і об'єктів правового виховання вони діляться на безпосередні (живе спілкування, «очі в очі») і опосередковані (спілкування через технічні пристрої - радіо-, теле-, відеотехніку). Безпосередні засоби правової пропаганди по кількості виховуваних діляться на колективні та індивідуальні. Вони досить різноманітні: лекції, бесіди, консультації, читацькі конференції, вечори запитань і відповідей, конкурси знавців права, кінолекторії [2].

Цінність їх полягає в живому спілкуванні суб'єктів і об'єктів правового виховання. Пропагандист по відповідній реакції слухачів може негайно оцінювати вплив свого виступу і відповідно коригувати як його зміст, так і методи: щось повторити, щось підкреслити, щось роз'яснити. Пропагандист права, який виступає по радіо, на телебаченні, а тим більше пише статті та книги на правові теми, такої можливості абсолютно позбавлений.

Живе слово, як вірно пише Г.З. Апресян, «фіксує і передає думку, але одночасно і настрій і почуття, породжені думкою». Народна мудрість говорить: «Живе слово дорожче мертвої букви». «Слово належить наполовину тому, хто говорить, і наполовину тому, хто слухає - справедливо стверджує інше народне прислів'я» [1].

Усні, опосередковані через технічні пристрої (радіо, телебачення) засоби правової пропаганди - лекції, бесіди, консультації, відповіді на запитання, що надійшли в редакцію - мають ту перевагу перед безпосередніми засобами, що вони мобільніші, можуть охоплювати великі маси виховуваних одночасно, а тому менш затратні - вони приходять прямо до слухачів в будинок [1]. При одному соціологічному дослідженні групі людей запропонували відповісти на питання: «Якби вам надали вибір - прослухати одну і ту ж лекцію по радіо, телевізору або в аудиторії, що б ви хотіли?»

За «живу» лекцію проголосувала переважна більшість людей - 75,7%. Мотиви переваги: лекція читається жваво, доступно, розмовною мовою - так аргументували свою відповідь 29,5% опитуваних; можливість звернутися до лектора з питанням - 40,9%; слухати в колективі цікавіше - 18,8%; можна обмінятися думкою про почуте - 25,2%; при особистих контактах говорять відвертіше, повідомляють більше - 14,8%. [6].

Як правильно зазначили дослідники, домінуючим мотивом виявляється «потреба в спілкуванні». І вона в повній мірі може бути задоволена лише при безпосередньому контакті слухачів і лектора, «що не меншою (якщо не більшою) мірою і тягне людину «на живу» лекцію [3]. Хоча, на наш погляд, і всі інші мотиви слухачів мають важливе значення в оцінці безпосередніх усних засобів правової пропаганди.

У дослідженні хочемо акцентувати увагу на з'ясування поняття «віртуальні засоби правової пропаганди», почати з встановлення змісту терміна «віртуальний», так як в сучасній науці всі згодні тільки з тим, що термін «віртуальний» походить

від латинського слова *virtualis* (сильний, здатний) [3]. Значення ж його розкривається по-різному. Спочатку його переводили як «можливий», який може або повинен виявитися. У сучасних словниках у цього слова фіксується ще одне значення, вироблене новою галуззю наукових знань - інформатикою, згідно з якою віртуальний - це «інформаційний об'єкт, який не має реального існування, але виявляє себе як аналогічний реально існуючий об'єкт, фізичний або інформаційний (в комп'ютерній термінології)». Віртуальний визначається також як «логічний, можливий, що не має фізичного втілення; створюваний засобами комп'ютерної графіки і реалізований тільки в комп'ютері» [6].

При розгляді віртуальних засобів правової пропаганди термін «віртуальний» розуміється нами в цьому новому значенні. Вважається, що віртуальна пропаганда з'явилася в період четвертої інформаційної революції в середині ХХ століття.

На думку Н.М. Оніщенка, перша інформаційна революція пов'язана з винаходом писемності, друга (середина ХVІ ст.) викликана винаходом друкарства, третя (кінець ХІХ ст.) зумовлена винаходом електрики, завдяки чому з'явилися телеграф, телефон, радіо, що дозволили оперативно передавати і накопичувати інформацію в значних обсягах [5].

Підвищилася роль ЗМІ як механізмів поширення інформації та знань на великі території, що забезпечуються ними на цих територіях громадян, підвищилася доступність інформації для всіх членів суспільства. Істотно зросла роль інформації як засобу впливу на розвиток суспільства і держави, з'явилася можливість оперативного спілкування людей між собою.

Четверта інформаційна революція викликана створенням обчислювальної техніки і появою персональних комп'ютерів, мереж зв'язку та телекомунікацій. З'явилася можливість накопичувати, зберігати, обробляти і передавати інформацію (в тому числі і правову) в електронній формі. Зросла в рази

швидкість пошуку, отримання і передачі потрібної інформації її споживачам. Нині ми переживаємо п'яту інформаційну революцію. Йде прискорене формування і розвиток транснаціональних глобальних інформаційних телекомунікаційних мереж, що охоплюють всі народи світу, здатних одночасно впливати як на кожну людину окремо, де б вона не знаходилась, так і на маси людей всього світу.

Найбільш яскравий приклад такого явища і результат п'ятої інформаційної революції - Інтернет. Інтернет формує нове інформаційне (в тому числі і правове) середовище проживання людства, нове середовище діяльності людини, суспільства і держави. Це інформаційне середовище носить віртуальний характер в силу того, що фізично воно невідчутне, в ньому (на відміну від реального інформаційного середовища) змінюються фізичні властивості інформації (і правової зокрема) [5].

Інформація, представлена в комп'ютері або при передачі по каналах зв'язку у вигляді символів, знаків, хвиль, не може безпосередньо сприйматися органами чуття людини без виведення її на екран комп'ютера або іншого приймального пристрою або роздруківки на принтері. У віртуальних засобах правової пропаганди суб'єкт права може отримати необхідні йому правові знання для прийняття правомірних рішень тільки за наявності комп'ютерної чи іншої мобільної техніки та вміння нею користуватися. Як правило, він здійснює індивідуальні, одиничні особисті дії з пошуку і отримання необхідної правової інформації. Формування якісної правової інформації, пов'язаної з обробкою потоків юридичних документів і наданням суб'єктам права інформаційних послуг, повинні забезпечити відповідні державні органи та спеціалізовані некомерційні і комерційні організації.

Правову інформацію до споживача вони доставляють двома способами: стаціонарно або через мобільні правові інформаційні ресурси у вигляді банків правових даних. При стаціонарній доставці правової інформації суб'єкти права

повинні приходити за нею в спеціально обладнані комп'ютерні центри - інтернет-клуби, інтернет-класи, в яких цю інформацію вони можуть отримати самотійно, використовуючи комп'ютер, або за допомогою консультантів даних клубів, класів, бібліотек. При мобільному способі доставки правової інформації суб'єктам права творці поширюють її найчастіше у вигляді банків правових знань, в яких містяться не тільки знання, а й пошуковий апарат до них. Суб'єкти правової пропаганди за допомогою віртуальних засобів можуть вести її як активно, так і пасивно. При активному способі правової пропаганди правові матеріали пропагандистом підбираються і доставляються адресно. Пасивний спосіб правової пропаганди полягає в тому, що пропагандист правову інформацію розміщує на своєму сайті в Інтернеті і споживач її повинен знаходити сам. Щоб полегшити пошук розміщеної правової інформації на своєму сайті, інформацію про нього пропагандист розміщує зазвичай в тих чи інших глобальних інформаційно-пошукових системах [1].

При використанні віртуальних засобів правової пропаганди доводиться розраховувати на велику активність особистості в їх використанні. Вона повинна бути не тільки оснащена технікою, призначеною для перетворення правової інформації, яка надходить в електронній формі, в форму, доступну для традиційного людського сприйняття, а й правильно застосовувати прийоми її використання. Ці засоби правової пропаганди використовують суб'єкти майбутнього інформаційного суспільства, носії високої правової культури.

Висновки. Запропонований аналіз основних форм правового виховання та засобів їх впливу на розвиток правової культури населення сприятиме зміцненню правового порядку в країні.

Необхідно зазначити, що правильне використання мережі Інтернет для правового виховання є одним з дієвих шляхів профілактики протиправної поведінки людини. Для цього доцільним є створення спеціалізованих сайтів та вдосконалення

законодавчої бази з питань державного регулювання використання мережі Інтернет. Важливим є також належне виховання неповнолітніх в сім'ї, щодо культури використання мережі Інтернет. Значною мірою це також залежить від педагогічних працівників, їх вміння зацікавити неповнолітніх у необхідності підвищення рівня правових знань.

Література

1.Тепла Ю. Правове виховання як соціально-педагогічна проблема // Вісник Львівського ун-ту. Сер. педагогічна. 2017. Вип. 22. С. 187-195.

2.Ткачова Н. О. Гуманістична правова педагогіка та її роль в оновленні методології правового виховання молоді : збірник наук. праць Всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді». Київ : Віра Інсайт, 2021. Кн. 1. С. 53 - 58.

3.Костенко О. Юридична освіта і правове виховання як засоби забезпечення правопорядку (щодо юридичної освіти і правового виховання «соціально-натуралістського» типу). *Право України*. 2018. № 8. С. 187- 196.

4. Курка С. І. Правове виховання студентської молоді у вищому навчальному закладі як чинник формування правової культури особистості. *Наше право*. 2014. № 3. С. 5-10.

5.Правове виховання в сучасній Україні : монографія. 2-ге вид., переробл. і допов. / За ред. А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін. Харків : Право, 2013. 440 с.

6.Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні : монографія / За ред. Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. Харків. : Право, 2009. 352 с.

Ноздрова Оксана Павлівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського»*

Б. Ю. Шевченко,
*здобувачка вищої освіти факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ДРАЙВЕР ОСОБИСТІСНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Вступ. Креативне інноваційне мислення - саме такий тип мислення є конкурентоздатним на сучасному ринку праці, не тільки на вітчизняному, а й на міжнародному. Особливо, креативність необхідна в сучасних умовах, коли відбуваються швидкі та глобальні зміни у всіх сферах нашого життя. Тому особистість, яка володіє здатністю справлятися з новизною та імпровізувати, високо цінуються на роботі і в сучасному суспільстві загалом. Все це активізує питання щодо професійної компетентності педагога, зокрема, розвиток у нього креативності.

Це вимагає якісного переосмислення вектору професійної підготовки майбутніх вчителів. На нашу думку, креативність вирізняються тим, що вона дійсно має універсальний характер, це саме ті компетенції, що необхідні у будь-яких ситуаціях, і не тільки в тих, які пов'язані з певною сферою діяльності [3].

Ми у дослідженні хочемо акцентувати увагу на проведенні інтегрованих уроків з майбутніми вчителями, оскільки інтегроване навчання – світова практика, залучена до освітнього процесу завдяки реформі «Нової української школи».

Виклад основного матеріалу. Інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході. Межі між дисциплінами

стираються, а освітній процес стає частиною загальної картини світу. Інтегрований підхід у освіті створює сприятливі умови для формування цілісного образу світу, прояву творчості здобувача освіти та вчителя, викладача; дає свободу вибору теми, змісту, законів, які використовуються в організації навчання здобувача освіти [2].

Інтегроване навчання – вимога сучасності. Науковці (Г.Іваниця, О. Музиченко, І.Соколянський) зазначають, що інтеграція є одним із провідних напрямів перетворень в сучасній освіті та усунення протиріч між невпинно зростаючим обсягом знань та здатністю їх засвоєння. Інтеграція покликана сприяти подоланню фрагментарності знань здобувачів освіти, забезпечує оволодіння ними комплексними знаннями, системою універсальних людських цінностей, слугує формуванню системно-цілісного світогляду, розвиває креативність мислення особистості [1].

Під час вивчення педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти майбутні вчителі створювали інтегровані уроки з української мови, англійської мови та географії. Наприклад, у 6 класі під час вивчення теми “Діалектні та просторічні слова. Лексичні помилки” знадобилася інфографіка із зображенням карти України. За допомогою такої інфографіки учні мали можливість провести дослідження про особливості вживання діалектів у різних регіонах України (зокрема, щодо слів «картопля» та «гарбуз»); вивчали англійську лексику, пов’язану з овочами та фруктами рідного краю.

Використовуючи міжпредметні зв’язки з географією, на уроках української мови здобувачі вищої освіти працювали з учнями над формуванням культури мовлення. Наприклад, у 6 класі на уроці української мови учням ми пропонували знайти на карті України шість назв міст, у яких можливе було чергування приголосних при додаванні суфіксів -ськ- та -ин-, і потім утворити із цими словами речення.

Наприклад, проводячи інтегрований урок із зарубіжної літератури, англійської мови та курсу “Пізнаємо природу” за

мотивами твору “Мауглі” Редьярда Кіплінга у 4 класі, інтеграція цих предметів дала змогу учням розглянути твори світової літератури через призму біологічних аспектів, зокрема, взаємодії тварин та людини, їхнього середовища.

Так, під час уроку ми пропонували учням створити буктрейлер (короткий відеоролик за мотивами книги до твору “Мауглі”). Учні мали обрати найважливіші елементи з тексту, які вони хотіли додати до буктрейлера (це також сприяло розвитку навичок аналізу та синтезу інформації), та розповісти про них у відео.

Сама ж робота над текстом для буктрейлера дала змогу учням краще зрозуміти та запам’ятати ключові моменти твору й біологічних фактів, оскільки вони мали відтворити їх у компактній формі; учні вивчили англійський лексичний формат – диких тварин, про яких згадувалося у творі. Вчитель надавав допомогу на всіх етапах уроку: допомагав обрати найважливіші елементи з твору, які учні хотіли б включити до буктрейлера; створити галерею персонажів із твору про Мауглі, використовуючи глину, пластилін, картон; допомагав інсценізувати один з епізодів книжки з власноруч створеними персонажами.

Ми пояснювали учням, що в ютубі можна ознайомитись з різними видами буктрейлерів: мальованим скрайбінгом, анімаційним скрайбінгом, аплікаційним скрайбінгом, онлайн-скрайбінгом та відеороликами-буктрейлерами.

На уроці наголошували, що ефективним прийомом мотивації до прочитання книжки є створення сторінки героя твору у соціальній мережі (наприклад, Мауглі). Школярі одержували таке завдання заздалегідь. У добу цифрових технологій цей прийом є доступним і зрозумілим для учнів. Цікавим і сучасним завданням було написання поста для соціальної мережі після ознайомлення з твором. Ця форма роботи була обумовлена прагненням сучасних дітей вести свій блог, сайт, тому школярі із задоволенням включилися в робочий процес. До виконання такого завдання потрібно було

підготувати учнів, навчити правильно оформлювати свої думки із врахуванням вимог до текстів, що діють в соціальних мережах.

У 6 класі ми пропонували інтегрований урок географії з теми “Вулканізм. Вулкани. Гейзери. Сейсмічні пояси Землі” інтегрувати з зарубіжною літературою, англійською мовою. Під час цього уроку учні змогли ознайомитися з міфами про вулкани, видами вулканів, їхньою будовою та діяльністю.

Перегляд відеороліку на англійській мові про візуалізацію самих процесів, які відбуваються під час виверження вулканів; використання легенд та міфів як додаткового матеріалу на уроках географії дало змогу учням побачити зв'язок між природними явищами та культурою. У такий спосіб діти розвивали свої мовленнєві навички, адже аналізували, обговорювали та представляли інформацію про вулкани й пов'язані з ними легенди.

Яскравим прикладом інтеграції історії, її поєднання з зарубіжною літературою та англійською мовою, зокрема, дослідження історичного контексту літературного твору, аналіз художніх засобів, розвиток усного та писемного мовлення, був урок за мотивами твору “Айвенго” Вальтера Скотта у 7 класі.

Учнів знайомили із середньовічним лицарством як соціальною групою та культурним феноменом, також розкривали особливості лицарського кодексу честі та гідності, характеризували образ Айвенго як втілення ідеалу середньовічного лицаря.

1. На початку уроку ми показали презентацію про середньовічні замки, лицарів, їхні обов'язки, кодекс честі та цінності на англійській мові.

2. Далі дітям запропонували у WordWall пройти тематичну гру: учні обирали квадрат із зображенням або історичної особи, або літературного героя, і розповідали усе, що знали про них.

3. Також ми створили онлайн-дошку на сервісі Padlet, де учні ділилися своїми думками про роман, лицарів, часи середньовіччя, писали імена персонажів, які найбільше сподобалися, та які моменти найбільше запам'яталися тощо.

Такий урок дав змогу учням розгледіти зв'язок між літературою та історією. А як домашнє завдання - запропонували проілюструвати момент із роману, який запам'ятався найбільше, або створити репортаж із «місця подій».

Висновки. Застосування наведених інтегрованих інноваційних технологій у сфері освіти має на меті ефективне підвищення якості освіти та створення повністю нових освітніх можливостей згідно з викликами сучасності. Для реалізації стратегій інноваційного інтеграційного розвитку та забезпечення ефективної діяльності на ринку освітніх послуг необхідно дотримання основних принципів:

- спільне бачення керівництвом та вчителями цілей і перспектив розвитку;
- прагнення педагогічного персоналу до професійного безперервного розвитку, набуття нових знань та навичок у професійній діяльності;
- створення умов, необхідних для постійного вдосконалення педагогів;
- участь вчителів та учнів в реалізації інтегрованих інноваційних процесів навчання;
- наявність технічних та фінансових можливостей.

Література

1.Гуревич Р.С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців [монографія] / За ред.Р.С.Гуревич, М.Ю.Кадемія, М.М.Козяр. Львів: ЛДУ БЖД, 2012. 340 с.

2.Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. К.:Академвидав, 2004.236 с.

3.Бистрова Ю.В. Креативна компетентність особистості: зміст та основні напрямки формування у вищій школі. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні. Харків: Освіта, 2015. Т.1. С. 396-407.

4.Лисенко М.В. Інноваційна парадигма вищої освіти України за умов переходу до інформаційного суспільства. Київ, 2013. С.11.

5.Швай Р.І. Психологія та педагогіка творчості: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 200 с.

Ноздрова Оксана Павлівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

О.В. Олещук,
*здобувачка вищої освіти факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

ІННОВАЦІЇ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ – ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вступ. У наш час інноваційні технології є важливим інструментом у вивченні шкільних предметів, зокрема іноземних мов. Опанувати будь-яку іноземну мову досить не легко, тому вчитель повинен зробити усе можливе для досягнення цієї мети. У дослідженні ми наголошуємо, що інноваційні технології допомагають вчителю зацікавити учнів до навчання, а саме, використання кейс-методу на уроках англійської мови.

Провідні вітчизняні науковці (Г.Каніщенко, Ю.Сурміна, В.Чуба, П.Шеремет, Л.Штефан) зазначають, що кейс-технологія сприяє кращому розумінню теорії, вчить розв'язувати проблеми й практично їх аналізувати. Але в національному освітньому просторі, на думку Ю.Сурміна, метод кейс-стаді ще не розкрив

свої потенційні можливості. Як зазначав науковець, він визначатиме цілу епоху швидкого оновлення системи української освіти. Науковці зазначають, що за своїм змістом «кейс» має бути вміло розказаною історією; стосуватися важливої практичної проблеми; має описувати ситуацію із прийняттям критичного рішення; надавати можливість для узагальнення висновків; мати центрального героя; бути оптимальним за розміром; містити оптимальний обсяг інформації [1].

Виклад основного матеріалу. Авторами кейс-стаді вважають англійських науковців М.Шевера, Ф.Едейема, К.Єйтс. Уперше кейс-метод було використано в Гарвардській бізнес-школі для викладання управлінських дисциплін у 1910 р. Набувши особливої популярності у 70-80 рр., він удосконалювався, стаючи невід'ємною складовою частиною американської та західноєвропейської бізнес-освіти [3].

Метод виявився ефективним передусім для формування таких професійних якостей як: комунікабельність, лідерство, вміння аналізувати за короткі терміни великий обсяг неупорядкованої інформації, а також приймати рішення.

Мета «кейсів» - детальний аналіз, а не оцінювання. Кейс-підхід має сприяти вдосконаленню здатності ізолювати проблеми та приймати ефективні рішення. Такий метод вчить учнів аналізувати та розробляти програми дій, що, у свою чергу, мотивує їх до правильної поведінки в разі, коли настане час діяти в реальній ситуації [1].

Ознайомлення учнів з матеріалами кейса на уроках англійської мови й попередній їх аналіз найчастіше реалізуються як самостійна робота. Центральне місце в структурі кейс-метода займає дискусія. Непідготовленість учнів до дискусії може зробити її формальною. Вчитель повинен прогнозувати розвиток дискусії і коригувати її хід, ставлячи ті питання та акцентуючи на тих моментах, на розгляд яких він хотів би спрямувати обговорення. При цьому потрібно бути

готовим до того, що вихованці можуть висловлювати точки зору, які не передбачені заздалегідь.

Розглянемо приклад одного з кейсів, з яким успішно працювали учні на уроках англійської мови: «You are the management staff of a large resort hotel. Lately, you have had a lot of problems. You must discuss these problems with the other managers and then come up with the solutions. The hotel is on an island surrounded by beautiful beaches, coral reefs, and mountains. It seems like the perfect place to have a hotel but... Guests are bored: Guests have complained that there is nothing to do. There are no activities at night. In the day, there are few sports and nothing to see. Complaints about the food: The guests have complained that the food tastes terrible. They also complained that the food is the same every night. Some 24 vegetarians were very angry be-cause every dinner has meat. There are few guests: Very few people know about the hotel. And the guests who do come say it is too expensive. Complaints about the staff: Many guests say that the staff are rude and unhelpful. The staff members argue with each other. The hotel is difficult to get to: There are no buses coming from the airport to the hotel. The taxi from the airport to the hotel is very expensive».

У цьому кейсі сформульовано було кілька проблем. Залежно від рівня підготовки кожної групи, вчитель визначав мінімальну кількість проблем для обговорення. Потім учням пропонувалося вибрати ті проблеми, які видавалися їм найцікавішими.

У малих групах обговорювалися різні погляди і формувався єдиний підхід до проблеми. У результаті група спільними зусиллями обирала оптимальний варіант вирішення проблеми.

Групі пропонувалася інформація, що базувалася на реальній ситуації. Недостатньо було просто роздати школярам матеріал у друкованому вигляді, необхідно було обговорити цю інформацію разом з ними та переконатися, що учні чітко зрозуміли завдання.

На цьому етапі школярі повинні були сформулювати та обговорити проблеми, визначені в кейсі. Навчальна група поділялася на міні-групи по 4-6 осіб. Кожній із міні-груп давалися чітко визначені завдання. Учні в міні-групах обговорювали ситуацію та пропонували можливі варіанти вирішення на основі наявних фактів.

Кожна з міні-груп готувала презентацію, що представляла варіанти вирішення проблеми, потім відбувалося обговорення варіантів рішення, запропонованих різними групами, та вибір найбільш прийнятних із них.

Метод кейсів сприяв розвитку вміння аналізувати ситуацію, оцінювати альтернативу, вибирати оптимальний варіант та планувати його здійснення.

Важливим аспектом кейс-методу в частині представлення рішень за результатами аналізу кейсу виступала презентація. Вміння презентувати себе є одним з важливих вмінь, від яких залежить імідж сучасної особистості. Таким чином, для застосування кейс-методу необхідний як певний рівень підготовленості вчителя, так і вміння учнів навчатися в такому режимі [1].

Кейс-стаді має певні переваги щодо позиції формування особистісних якостей. До їх переліку належать: розвиток вольових якостей, зокрема: цілеспрямованості, формування потреби в досягненні мети, впевненості в собі, розвиток працьовитості, розвиток креативності, формування готовності взяти на себе відповідальність за результати власного аналізу ситуації і за роботу всієї групи, формування навичок роботи в групі, формування соціально активної особистості, здатної до самовдосконалення та самореалізації.

Технічно алгоритм реалізації кейс-методу на уроках англійської мови виглядає таким чином: 1) підготовка кейсу; 2) ознайомлення зі змістом кейсу учнів; 3) проблематизація (виявлення в ході групової дискусії протиріч в кейсі); 4) формулювання проблеми та відбір найбільш вдалих формулювань («мозкова атака» з подальшою дискусією); 5)

висування гіпотетичних відповідей на проблемне навчання; 6) перевірка гіпотез на підставі інформації сюжету та інших джерел, що є доступними (групова робота); 7) презентація рішення; 8) рефлексія та оцінка рішення кейсу [3].

Алгоритм також залежить від особливостей кейсу. Кейс як словесний індивідуальний опис ситуації спілкування: індивідуальне вивчення кейсу в процесі читання; обговорення у групах або інформаційно-комунікаційний обмін; викладення спектру виявлення точок зору на ситуацію; узгодження точок зору та систематизація знань про шляхи рішення ситуації; оцінка отриманої інформації і рівня знань учнів [1].

Кейс як комплекс завдань, що потребують практичних дій, наприклад, учні брали участь в **акції «Забуті імена»** на уроках англійської мови.

Для цього потрібно було підготувати інформацію про людей, чийми іменами названі вулиці в мікрорайоні (ОТГ) після перейменування та викласти на відповідному сайті.

Для цього потрібно було: проаналізувати завдання, спланувати його виконання у групах, зробити зразки та оцінити їх як у малих групах, так і серед усіх учнів; продумати форму демонстрації виконання завдання в цілому; запровадити рефлексію за результатами кейсу та дати педагогічну оцінку, наголошуючи на компетенціях, що отримали учні під час роботи в рамках кейсу.

У дослідженні хочемо зазначити, що кейс повинен задовольняти таким вимогам:

- відповідати чітко поставленій меті ;
- мати рівень труднощів відповідно до можливостей вихованців;
- бути актуальним саме сьогодні;
- бути орієнтованим на колективне вироблення рішень;
- мати декілька рішень (обов'язкова вимога) для виникнення дискусії. [1].

Якщо коротко описати технологічну модель діяльності в режимі кейс-методу, то вона може мати такий вигляд:

1. Педагог підбирає та формулює навчальне завдання – опис практичної ситуації; готує кейс з урахуванням обсягу матеріалів та їх змістовності.

2. Діти вивчають кейс. Використовують запропоновані матеріали й інші найрізноманітніші джерела інформації, аналізують матеріал. Якщо така діяльність дуже витратна в часі, рекомендується давати учням цей матеріал додому з метою попереднього ознайомлення.

3. Після цього на занятті йде детальне групове обговорення змісту кейсу й відбувається вироблення декількох рішень. Окремі учасники або підгрупи презентують свої рішення. При цьому педагог виступає в ролі ведучого, що генерує питання, фіксує відповіді, підтримує дискусію в групі чи підгрупах, що допомагає правильно оцінити рішення яке презентуються.

4. Вчитель спільно з учнями підводять підсумки, обирають найбільш оптимальне рішення (можливо декілька).

Висновки. Аналіз теоретичних підходів до інноваційної освітньої діяльності в закладах освіти показав, що активне застосування кейс-методу потребує подальших теоретичних розвідок як у частині дидактичних засад щодо освітньої діяльності учнів, так і методик щодо його опанування.

Література

1. Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій. *Початкова школа*. 2014. № 17. С. 8-10.

2. Петровська О. О. Проектна діяльність як інноваційна технологія в освіті: теорія і практика. Київ: Літера ЛТД, 2019. 345 с.

3. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків : Видав. гр. «Основа», 2003. 80 с.

Ноздрова Оксана Павлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
В.В. Александрова,
здобувачка вищої освіти факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Висновки. У наш час існує чимало методів і технологій викладання англійської мови – як традиційних, так і новітніх. Щоб зробити традиційні уроки цікавими, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань учнів, використовуємо на уроках викладання англійської мови інноваційні методи. На відміну від звичайних уроків, метою яких є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, такі уроки найбільш повно враховують інтереси, нахили, здібності кожного учня. На такому уроці поєднуємо досвід традиційних уроків – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення – але у незвичайних формах.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, висловлювання своєї точки зору стосовно тієї чи іншої проблеми, спільне вирішення питання на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове), де учень і учитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Саме в такій атмосфері можна очікувати продуктивного засвоєння навчального матеріалу та формування та розвитку вмінь і навичок для його практичного використання. В невимушеній атмосфері учень відчуває себе вільним і рівноправним

партнером, учні не повинні відчувати страх за неправильність сказаного. Недаремно слово “інтерактив” (пер. з англійської “inter” – “взаємний”, “act” – діяти) означає взаємодіяти. За умови використання інтерактивних технологій на уроці підвищується результативність навчання, стимулюється вивчення мови, розумова та творча активність учнів, підвищується цікавість до вивчення іноземної мови, тощо [1].

Виклад основного матеріалу. Наприклад, **інтерактивна гра «Мікрофон»**, яка надала можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Як ми організовували роботу:

1. Поставили запитання класу.
2. Запропонували класу якийсь предмет (ручку, олівець тощо), який виконуватиме роль уявного мікрофона. Учні передавали його один одному, по черзі беручи слово.
3. Надавали слово тільки тому, хто отримував «уявний» мікрофон.
4. Запропонували учням говорити лаконічно й швидко (не більше ніж 0,5–1 хвилину).
5. Не коментували і не оцінювали подані відповіді.

Фрагмент уроку з теми «Sports and games in our life»

T: It's the main idea of our lesson. What does it mean?

P1: Sports help people to keep in good health. Because health is better than wealth. P2: We go in for sports because we want to be strong, vigorous, active.

P3: If we go in for sports we will never use cigarettes, alcohol, drugs.

P4: We must go in for sports.

Наведемо приклад інтерактивної гри **«Акваріум»**: учитель об'єднував учнів у групи по 4–6 осіб і пропонував їм ознайомитися із завданням.

Одна з груп сідала в центр класу (або на початку середнього ряду в класі, де стояли парти). Це необхідно для

того, щоб відокремити діючу групу від слухачів певною відстанню.

Ця група отримувала завдання для проведення групової дискусії, сформульоване було приблизно так:

— прочитайте завдання вголос;

— обговоріть його в групі;

— за 3–5 хвилин дійдіть спільного рішення або підсумуйте дискусію. Доки діюча група займала місце в центрі, вчитель знайомив решту класу з завданням і нагадував правила дискусії у малих групах. Групі пропонувалося вголос протягом 3–5 хвилин обговорити можливі варіанти розв'язання проблемної ситуації. Учні, що знаходилися у зовнішньому колі, слухали, не втручаючись у хід обговорення.

Після цього місце в «Акваріумі» займала інша група й обговорювала наступну ситуацію.

Обговорення проблеми «Why do people become ill?»

Три або чотири учні сідали перед класом у коло і починали по черзі висловлювати своє розуміння проблеми. Всі слухали, сліdkували за ходом обговорення.

P1: I think people ill because of pollution. Human beings have two environments. One is the outside world and the other is there own bodies. Pollution is bad for both. Acid rains, the hole in the ozone layer, traffic in big cities, chemicals in rivers and seas... they can all make us seriously ill.

P2: I quite agree with you. By the way, many people pollute themselves. Some do it with legal drugs like alcohol and tobacco. Others do it with illegal drugs like cocaine and heroin.

P3: you are right, there is another question – why do we get diseases? And there are two main reasons:

1. We catch them from other people (for example, AIDS)

2. Our own Bodies develop them... (for example, cancer).

P4: I know exactly that for many people bad health begins with a bad diet. Some eat the wrong kind of food. Others eat too much or too little. It's not surprising that people like this often become ill.

After all the human body is a machine – it needs the right kind of fuel to work properly.

P5: They didn't mention stress. You know, modern life is full of pressure and problems. Some people can control this. They sleep well, enjoy life and don't worry very much. Others are the opposite. Stress is a kind of illness itself, it can lead to many others.

P6: I think too little exercise is one of the reasons of becoming ill. Exercise is very important for good health. Without it the body becomes slow and fat.

Get up early and go to bed early.

P5: Take a cool/ cold shower.

P6: Eat healthy food.

P7: Never smoke, never use drugs.

P8: Take regular exercise.

P9: Clean your teeth every morning and evening.

P10: Smile and all the world will smile with you.

Наприкінці вчитель повинен був обговорити з учнями хід групової роботи, прокоментувати ступінь володіння навичками дискусії у малих групах і звернути увагу на необхідність та напрями подальшого вдосконалення таких навичок. У межах «акваріуму» ми підбили підсумки уроку.

Наступний вид інтерактивної діяльності – **дискусія**. Це активне висловлювання своїх думок. Дуже важливий момент, що дискусія ведеться серед однолітків, учитель контролює тільки її хід, але не сам зміст, тобто вона стає сильним засобом самовираження, стимулом, мотивацією вивчення іноземної мови. Зміст може змінюватися залежно від ситуації, що дійсно має значення – це кінцевий результат – відтворення учнями акту комунікації.

Фрагмент уроку «Mass media in Ukraine»Presenter. Good morning, our dear friends and TV viewers. We are to greet you in our studio. Our conference is devoted to the problems of Ukrainian TV, radio and press. Dear audience, if you have any questions, you can ask.

As you know, mass media is one of the most characteristic features of modern civilization. People are united into one global community with the help of mass media. People can learn about what is happening in the world very fast using mass media.

Інтерактивне навчання – це діалогічне навчання, у ході якого здійснюється взаємодія вчителя й учня. Мета інтерактивного навчання – створити комфортні умови навчання, за яких учень відчуває успішність, свою інтерактивну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес [3].

Основними формами інтерактивної роботи є навчальна взаємодія учнів у парах і мікрогрупах. Оптимальний склад групи : 4–6 осіб.

Риси інтерактивного навчання:

- двобічний характер;
- спільна діяльність учителя й учнів;
- керівництво процесу вчителем;
- спеціальна організація та різноманітність форм;
- інформаційна прогалина;
- цілісність та єдність;
- мотивація та зв'язок з реальним життям;
- виховання та розвиток особистості учнів одночасно з процесом засвоєння нових знань.

Організація інтерактивного навчання передбачає використання дидактичних і рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, створення проблемних ситуацій [1].

Висновки. Сучасний етап розвитку нашої держави вимагає від молоді гнучкості, комунікабельності, швидкої адаптації до різноманітних життєвих ситуацій, критичного мислення та вміння співпрацювати. Значно змінився і статус іноземної мови в українському суспільстві. Стрімке входження України у світове співтовариство забезпечило величезний попит на знання іноземних мов. Володіння навичками іншомовної компетенції стало розглядатися як засіб соціалізації, засіб, що об'єднує держави і народи. Саме тому сьогодні необхідно приділяти

серйозну увагу ефективності та якості процесу навчання іноземних мов.

Література

1.Дубіч Т. А. Ігрові технології навчання у початковій школі. Тернопіль. Харків: Видавництво «Ранок», 2010. 128 с.

2.Лисенко М.В. Інноваційна парадигма вищої освіти України за умов переходу до інформаційного суспільства. Київ, 2013. С.11.

3.Швай Р.І. Психологія та педагогіка творчості: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 200 с.

Ноздрова Оксана Павлівна,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

В. П.Бойко,

*здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту
фізичної культури, спорту та реабілітації
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З МОВЛЕННЄВИМ ПОРУШЕННЯМ

Вступ. Загальне недорозвинення мовлення є однією з найпоширеніших проблем, з якими стикаються учні початкової школи. Це порушення мовленнєвого розвитку, яке впливає на формування правильного мовлення, в тому числі на розвиток зв'язного мовлення. В умовах сучасного навчального процесу необхідно застосовувати інноваційні методи і технології, що дозволяють значно покращити процес розвитку мовлення у дітей. Одним із таких засобів є ігрові

технології, які набувають все більшого поширення в освітньому середовищі, оскільки сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, створюють сприятливу атмосферу для розвитку мовленнєвих навичок і знижують рівень стресу під час навчання.

Зв'язне мовлення є важливою складовою мовленнєвого розвитку дитини, яка передбачає здатність формулювати чіткі та логічно побудовані висловлювання, які мають внутрішню єдність і завершеність. Однак для дітей із загальним недорозвиненням мовлення характерні труднощі в побудові зв'язних висловлювань, обмежене використання граматичних конструкцій та низький рівень словникового запасу.

Виклад основного матеріалу. Н. Могилова вказує, що загальне недорозвинення мовлення є складним і багатогранним порушенням, що може включати такі прояви, як недорозвинення артикуляційного апарату, обмеження активного словникового запасу, труднощі у формулюванні правильних граматичних структур і побудові логічно зв'язних висловлювань [2]. Враховуючи ці фактори, педагогічна діяльність повинна бути спрямована на подолання цих труднощів через застосування різноманітних методів та засобів навчання.

Ю. Рібцун зазначає, що ігрові технології є ефективним засобом стимулювання мовленнєвого розвитку дітей, оскільки вони дозволяють поєднати навчання з елементами розваги. Ігра є природним середовищем для дитини, в якому вона активно взаємодіє з навколишнім світом, проявляє свою ініціативу, креативність і досліджує нові форми комунікації [4].

М. Шеремет вважає, використання ігрових методик у процесі розвитку мовлення забезпечує емоційну і мотиваційну підтримку учнів, що в свою чергу сприяє покращенню навичок зв'язного мовлення [5].

Але застосування ігрових технологій у корекційно-розвивальному процесі має велике значення для учнів

початкової школи, оскільки вони сприяють не лише розвитку мовлення, але й гармонійному розвитку особистості дитини.

Н. Кудикіна підкреслює, що ключовим аспектом є постійна адаптація ігор до індивідуальних потреб учнів і регулярне використання цих методів у навчанні [3].

На нашу думку, основними перевагами використання ігрових технологій є

- мотивація – ігри викликають у дітей зацікавленість і бажання брати участь у мовних активностях, що позитивно впливає на розвиток мовленнєвих навичок.
- покращення комунікативних здібностей – через рольові ігри діти можуть навчатися правильному використанню мовних конструкцій в різних ситуаціях.
- розширення словникового запасу – ігри сприяють активному використанню нових слів і фраз, що допомагає збагачувати мовлення учнів.
- тренування граматичних структур – ігри дають змогу практикувати і вдосконалювати правильне використання граматичних конструкцій у різних контекстах.

Науковець Т. Дубіч виділяє такі методи та форми застосування ігрових технологій:

- *Рольові ігри.* Вони дозволяють дітям вжитись в різні соціальні ролі та активно використовувати мовні навички для досягнення певної мети. Це може бути, наприклад, гра в магазин, лікаря, вчителя, де діти повинні вести діалог, правильно ставити запитання, висловлювати думки. Це допомагає дітям розвивати навички ведення діалогу, вживання фразових конструкцій і мовних зворотів.

Рольова гра «Магазин»

Хід гри: діти діляться на пари, де розігрують ролі покупців і продавців. Їм потрібно правильно ставити запитання, просити про знижки, відповідати на запити, описувати товар. Це дозволяє дітям практикувати діалоги,

покращувати навички мовлення, а також навички соціальної взаємодії.

- *Логічні ігри* сприяють розвитку зв'язного мовлення, оскільки вони вимагають від дітей здатності формулювати логічні та послідовні відповіді, знаходити помилки і пояснювати свої думки. Розвивати навички усного мовлення, логічне мислення, вміння ставити запитання і відповідати на них.

Гра «Хто я?». Хід гри: один з учасників вибирає картку або уявний образ і не показує його іншим. Інші учасники по черзі ставлять питання, щоб вгадати, хто або що він є. Ведучий або учень, який вибрав образ, відповідає лише «так» або «ні».

- *Ігри на розвиток мовного інтерферування.* Включають розпізнавання і виправлення помилок у мовленні, дозволяють дітям усвідомлювати типові мовні помилки та усувати їх у процесі гри. Це може бути використання ігрових карток або дидактичних матеріалів для розпізнавання і виправлення граматичних помилок.

Гра «Хто це?». Хід гри: вчитель показує дітям картку, не оголошуючи, що на ній зображено. Завдання для учнів – зробити висновок або здогадатися, що це за об'єкт, дія чи явище на основі додаткової інформації. Наприклад, на картці може бути кошеня. Вчитель може задати питання: «Хто це? Що це за тварина? Що ця тварина робить? Чи можна її погладити? Які звуки вона видає?». Далі вчитель задає питання до картки, на які учні повинні дати правильні відповіді. Задача полягає в тому, щоб учні на основі видимої чи частково відомої інформації будували свої відповіді. Наприклад картка з дощем: вчитель: «Що відбувається, коли йде дощ?» Діти можуть відповісти: «Тоді мокне земля, і ми повинні брати парасольку». Якщо учень важко формулює відповідь, вчитель може запитати: «що ми робимо, коли дощить?» або «як виглядає небо, коли йде дощ?». Учні

можуть доповнювати відповіді: «небо сіре, на вулиці холодно, і з даху капає вода».

- *Ігри з використанням технологій.* Використання мультимедійних та комп'ютерних ігор дає можливість дітям практикувати мовлення в інтерактивному середовищі. Наприклад, застосування програм, де діти можуть записувати та аналізувати свої голосові повідомлення, сприяє розвитку правильного вимови та інтонації.

Інтерактивне завдання на платформі Kahoot. Хід завдання: вчитель запускає гру на платформі Kahoot! через планшети або комп'ютери, де учні по черзі бачать слайди з малюнками. Під кожним малюнком є питання, яке вони мають швидко й правильно відповісти. Наприклад, картка із зображенням дерева в лісі. Далі читель ставить запитання: "Яке дерево ви бачите на малюнку? Що можна сказати про це дерево?". Можливі варіанти відповідей: а) високе дерево, б) маленьке дерево, в) кущ. Після того, як діти виберуть відповідь, вони повинні описати дерево, використовуючи прикметники.

- *Творчі завдання через гру.* Ігри, які передбачають створення казок, історій або віршів, заохочують дітей до активного використання мови, розвитку уяви і формулювання власних думок у зв'язній та послідовній формі.

Гра «Продовжи історію». Хід гри: вчитель починає розповідь, а діти по черзі додають свої частини до цієї історії. Це сприяє розвитку не лише зв'язного мовлення, а й уяви, креативності, здатності до логічного продовження вже сказаного. Кожен учасник повинен зв'язно вписати своє доповнення, уважно слухаючи попереднє, що розвиває як мовні, так і соціальні навички [1].

Висновки. Розвиток зв'язного мовлення учнів початкової школи із загальним недорозвиненням мовлення є складним, але важливим процесом, що потребує індивідуального підходу та застосування ефективних методів.

Ігрові технології є потужним інструментом для розвитку зв'язного мовлення у дітей з загальним недорозвиненням мовлення, оскільки вони забезпечують сприятливу атмосферу для навчання, знижують рівень стресу і мотивують дітей до активної участі в навчальному процесі.

Вони також дозволяють учителям адаптувати навчання до індивідуальних потреб кожної дитини, забезпечуючи таким чином досягнення максимальних результатів у розвитку мовленнєвих навичок. Впровадження ігрових методик має стати важливою складовою частиною корекційно-розвивальної роботи в початковій школі, сприяючи гармонійному розвитку мовлення, пізнавальної активності та соціальних навичок учнів.

Ігрові технології відкривають нові можливості для творчого та ефективного навчання, роблячи його захоплюючим і доступним для всіх учнів, незалежно від рівня їх мовленнєвого розвитку. Використання таких підходів у навчальному процесі не лише підвищує рівень знань, а й сприяє формуванню впевненості у власних силах та соціальному визнанню учнів, що є важливим для їхнього подальшого розвитку.

Література

1. Дубіч Т. А. Ігрові технології навчання у початковій школі. Тернопіль. Харків: Видавництво «Ранок», 2010. 128 с.
2. Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи: навчальний посібник / Уклад. Н. М. Могильова. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 123 с.
3. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність дітей : теоретичні основи й методика педагогічного керівництва. Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. статей [за ред. Г.С. Тарасенко] Вінниця: ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 2009. 320 с.

4. Рібцун Ю. В. Гра як засіб мовленнєвого розвитку молодших дошкільників із ЗНМ // *Теорія і практика сучасної логопедії* : зб. наук. пр. Київ, 2004. Вип. 1. С. 150–165.
5. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Київ: ВД «Слово», 2014. 675 с.

Г.С. Прокопенко,
*магістр факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ОПІМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Вступ. Проаналізувавши поняття «інтерес» і «пізнання» багатьма науковцями (В.Юрович, С.Іванішена тощо), можна сказати, що пізнавальний інтерес - більш вузьке поняття, суть якого полягає в цілеспрямованому прагненні учнів до оволодіння знаннями, в активному пошуку нових способів поглиблення пізнання. Пізнавальний інтерес - найважливіша область загального інтересу. Його предметом є найзначніша властивість людини: пізнавати навколишній світ не тільки з метою біологічного та соціального орієнтування в дійсності, але й у істотному відношенні людини до світу - в прагненні проникати в його різноманіття, відбивати у свідомості сутнісні, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності [1].

Під впливом пізнавального інтересу діяльність учнів стає продуктивнішою. Її енергетичні ресурси, що живляться пізнавальним інтересом, сприяють тривалішому і інтенсивному протіканню, а успішна пізнавальна діяльність в свою чергу, зміцнює пізнавальний інтерес. Пізнавальний інтерес стає найціннішим мотивом пізнавальної діяльності, якщо школяр

проявляє готовність, прагнення вдосконалювати своє навчання [2].

Виклад основного матеріалу. У сучасних дослідженнях представлені різні компоненти структури пізнавального інтересу. Так, розглядаються змістовні компоненти пізнавального інтересу. До них відносяться:

- емоційний компонент, що характеризується позитивним ставленням до діяльності, до процесу діяльності і найбільш яскраво він проявляється під час взаємодії з іншою людиною (надання допомоги, прояв зацікавленості, позитивних емоцій в ході спільної діяльності з дорослим і з однолітками);

- інтелектуальний компонент, пов'язаний з розвитком операцій мислення (аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, класифікації). Це пов'язується зі спрямованістю дитячих запитань на властивості і характеристики досліджуваного об'єкта, пошуком нових способів вирішення пізнавальних завдань;

- регулятивний компонент. Відображає прагнення, цілеспрямованість, подолання труднощів, прийняття рішень, зосередженість уваги, ставлення до результатів діяльності, розвиток рефлексивних здібностей, пов'язаних з самооцінкою і самоконтролем в ході діяльності;

- творчий компонент, який виражається в самостійному перенесенні раніше засвоєних способів діяльності в нову ситуацію комбінуванням раніше відомих способів діяльності в нові види діяльності, проявом здатності до оригінальної розумової діяльності. Творчість в ході спільної діяльності дорослого і дитини сприяє прояву фантазії, відображенню в діяльності вражень з минулого досвіду, визначення перспектив вирішення поставлених завдань в інших умовах, на іншому матеріалі [3].

Продовжуючи розгляд питання відмітимо, що під активізацією пізнавального інтересу ми розуміємо процес переходу, при певних умовах, з більш низького рівня на більш високий стійкий рівень пізнавального інтересу, що

характеризується набором встановлених ознак, при якому відбувається «мобілізація всіх психофізіологічних систем навчається, що забезпечують ефективне сприйняття і виконання певних навчально-пізнавальних дій».

Повертаючись до дослідження питання, варто наголосити, що актуальність питання використання інноваційних технологій на уроках англійської мови зумовлена серед іншого проєктом Ради Європи «Сучасні мови», який власне й передбачає використання інноваційних технологій [4]. При цьому, важливість застосування інтерактивних форм навчання важливе не лише з огляду на вказаний проєкт. Так, питання їх застосування вважається наразі актуальним з огляду на те, що навчальний процес, заснований на інтерактивних принципах, стає особистісно значущим для учнів, робить навчання цікавим та захоплюючим, що сприяє формуванню та підтримці стійких пізнавальних інтересів до засвоєння навчального матеріалу в цілому, а також до конкретної навчальної дисципліни. Це можна повністю застосувати й до процесу вивчення іноземних мов.

Вчені розподіляють інтерактивні технології на чотири категорії в залежності від мети уроку та форми організації навчальної діяльності учнів:

1. Інтерактивні технології колективно-групового навчання: передбачають одночасну спільну роботу всього класу.

2. Інтерактивні технології кооперативного навчання: організація навчання у малих групах учнів, які об'єднані спільною навчальною метою або працюють у парах, трійках.

3. Технології ситуативного моделювання: побудова навчального процесу залученням учнів до гри, переважно ігрове моделювання явищ, що вивчаються.

4. Технології опрацювання дискусійних питань: широке публічне обговорення якогось суперечливого або проблемного питання [4].

Під час організації вивчення англійської мови, з метою формування стійких пізнавальних інтересів учнів, найбільш потужного потенціалу набувають саме інтерактивні технології

кооперативного навчання, які дозволяють інтегрувати елементи проєктної роботи в іншомовний освітній процес. Кооперативний метод групового навчання характеризується наступними ознаками: всі учасники групи об'єднані однією метою; у групі розподілено працю, функції та обов'язки кожного члена; між учасниками панує співпраця і дружба взаємодопомога; учні цінують і поважають працю всіх і кожного зокрема; обсяг роботи, виконаний групою, завжди об'ємніший за обсяг роботи, виконаної кожним її членом чи частиною групи.

Участь учнів у виконанні групових проєктів на уроках англійської мови сприяє не лише формуванню основ англомовної комунікативної компетентності, але й підвищує їхні пізнавальні інтереси до змісту навчання. На уроках англійської мови доцільним є звернення до реалізації творчих, дослідницьких, практико-орієнтованих проєктів, тематика яких не лише пов'язана з програмним змістом навчання, але й відповідає віковим інтересам учнів і задовольняє їхню потребу у реалізації своїх здібностей.

До методів кооперативно-групового навчання, які сприяють підвищенню інтересів учнів до процесу вивчення іноземної мови, належать також інтерактивні технології: "акваріум" та "синтез думок".

Щоб активізувати учнів у навчальному процесі та викликати їхній інтерес, використовують також інтерактивні методи колективно-групового навчання. Використання широковідомих методів, таких як "мікрофон", "незакінчені речення", "мозковий штурм", "дерево рішень", привертає увагу учнів, оскільки ці методи дозволяють їм висловлювати власні думки, давати оцінки, приймати рішення, тобто, відчувати себе повноцінними учасниками у спілкуванні з учителем та іншими учнями.

Висновки. Використання інтерактивних методів та технологій навчання допомагає оптимізувати формування основ англомовної комунікативної компетентності учнів початкової

школи. Крім того, це стає засобом розвитку пізнавальних інтересів учнів, оскільки дозволяє залучити їх до активних форм пізнання, що базуються на співпраці та взаємодії з іншими учнями, партнерських засадах, де використання іноземної мови набуває особистісної значущості.

Література

1. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 10. С. 53-56
2. Юрович В. Поняття про нестандартні уроки. *Початкова школа*. 2006. №6. с. 31-34
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. Київ: Освіта, 2012. 328 с.
4. Іванішева С. Форми та методи інтерактивного навчання. *Початкова школа*. 2006. № 3. С. 9-11.

Сасенко Лілія Володимирівна,

*заступник начальника навчально-методичного відділу
Національного університету «Одеська юридична академія»
аспірант кафедри філософії, Одеса, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ – НОВИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вступ. Реформування сучасної освіти в Україні передбачає спрямування вектора педагогічної діяльності на розвиток креативної особистості. Реалізація «Закону України про освіту» спрямовується на динамічні зміни в освіті сьогодення, які засновані на креативній основі, що надає особистості можливості думати й діяти на випередження; надає здібність мислити за межами звичайних рамок; можливість стати повноцінними учасниками інноваційного освітнього процесу;

мати можливість застосувати свої знання та компетентності в подальшому житті.

У сучасній педагогіці та психології вивченню проблеми креативності, розвитку творчих здібностей особистості, інноваційного розвитку присвячено роботи зарубіжних і вітчизняних дослідників: Д. Гілфорда, Є.П. Торренса, В.С.Юркевича, Я.А.Пономарьова, Т.А.Баришевої, Б.М.Теплова, П.Едварса тощо [4].

Ми у дослідженні хочемо зазначити, що головною перевагою інноваційних освітніх технологій є не стільки сучасні технічні засоби, а й нові форми організації освітньо-виховного процесу та пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти. З точки зору організації освітнього процесу дуже цінними є можливості організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти, консультацій, контролю знань, отримання додаткової інформації та допомоги у вивченні матеріалу від викладача, різні форми спілкування, швидкий зворотній зв'язок.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на погляди сучасних науковців і педагогів-практиків, актуальними для використання у системі освіти ми виокремили такі інноваційні педагогічні технології з наступними перевагами:

- Технологія навчання як дослідження, мета – розвинути у здобувачів освіти навички дослідницької роботи, сформувати активну і творчу особистість;
- Інтегральна педагогічна технологія - система формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається, має поєднувати знання із декількох сфер, щоб прослідковувати причинно-наслідковий зв'язок;
- Структурно-логічна (операційно-діяльнісна) технологія – передбачає поетапну організацію навчального процесу, побудову схем діяльності, алгоритмів тощо;

- Технологія розвивального навчання – формує здібності до самовдосконалення, активного, самостійного творчого мислення та безперервного навчання;
- Технологія особистісно-орієнтованого навчання, мета - надати можливість проявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до власного вибору діяльності, цілей та методів їх досягнення;
- Технологія проблемного навчання – націлена стимулювати інтерес до нових знань, до саморозвитку за допомогою вирішення особистих проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності;
- Технологія case-study(кейс-метод) – метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних ситуацій (вирішення кейсів); кейс активізує аналітичні та комунікативні здібності здобувачів вищої освіти;
- Технологія диференційного навчання – формує вміння вчитися, потребу в самоосвіті, виникнення бажання генерувати ідеї, шукати альтернативні розв'язки стандартних та проблемних ситуацій;
- Технологія гуманістичного навчання – спрямована на виховання свідомих громадян, патріотів, освічених, творчих особливостей, становлення їхнього фізичного й морального здоров'я, забезпечення пріоритетного розвитку людини на засадах гуманізації та демократизації освітніх процесів;
- Технологія модульно-рейтингового навчання – формує самоосвітню компетентність здобувачів вищої освіти;
- Технологія групового навчання – формує внутрішню мотивацію до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації, сприяє формуванню комунікативних якостей, активізує розумову діяльність;
- Інтерактивні технології навчання – надають можливість обмінюватись думками, ідеями, пропозиціями, а викладач стає організатором спільної діяльності, ділової

співпраці, творчого пошуку, що дозволяє залучати до процесу пізнання всіх;

- Проєктна технологія навчання – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка має завершитись реальним, практично відчутним результатом;

- Інформаційні комп'ютерні технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі і подання інформації, що розширює знання і розвиває їх можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами;

- Ігрові технології навчання (гейміфікація) – це організація навчального процесу, заснована на реконструкції моделі діяльності у межах запропонованого сценарію;

- Тренінгові технології навчання – передбачають алгоритм розв'язання найбільш типових практичних задач;

- Технологія дистанційного навчання – це організація освітнього процесу, що базується на принципі самостійного навчання, де здобувачі вищої освіти віддалені від викладача у просторі, але водночас мають можливість у будь-який момент підтримувати діалог за допомогою засобів комунікації [1].

Ми у дослідженні акцентували увагу на різних видах інтерактивних технологій та алгоритму їх використання в інноваційному освітньому креативному процесі закладів вищої освіти. Сутність інтерактивних висвітлено у працях О.Пометун - це «специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожна особистість відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність»[2].

У дослідженні зазначали, що у процесі інтерактивного навчання ефективно використовувалися інтерактивні прийоми (невеличкі процедури організації інтерактивної взаємодії), методи (способи діяльності педагога та здобувачів вищої освіти з організації ефективного інтерактивного процесу навчання) та

складні технології (поєднували у собі кілька методів і різні форми навчання).

О.Пометун об'єднувала ці прийоми у групи відповідно до структурних компонентів інтерактивного уроку (навчального заняття), а саме: прийоми і методи створення позитивної атмосфери навчання й організації комунікації; прийоми та методи мотивації навчальної діяльності й актуалізації опорних знань, уявлень; прийоми і методи засвоєння нових знань, формування вмінь, навичок, емоційно-ціннісних орієнтацій і ставлень; прийоми та методи узагальнення, систематизації знань, організації рефлексії пізнавальної діяльності [3].

Зважаючи на класифікацію інтерактивних технологій (О.Пометун, Н.Гончар) [3], ми здійснили їх класифікацію: за критерієм цільової орієнтації гри: «Що було б, якби...», «Історія з мішка», «Придумай запитання», «Хмарочос»); за виховним спрямуванням (покликані формувати моральні й естетичні позиції молоді: «Знайомство», «Павутина», «Що я люблю робити?», «Подорож», «Доброго ранку!», «Передбачення»); за розвиваючим напрямом (спрямовані на розвиток творчих здібностей, мотивацію навчальної діяльності: «Несподівані малюнки», «Очевидний надпис», «Історія з продовженням»); за соціалізуючим аспектом (спряли спілкуванню: «Знайомство», «Комплімент», «За і проти», рольові ігри) [3].

Оскільки характерною рисою інтерактивного навчання є суб'єкт-суб'єктні відносини здобувачів вищої освіти, а педагог виступає у ролі організатора та порадирика, а не керівника діяльності студентів, вважаємо, що доцільно використовувати інтерактивні вправи. Ми навели у дослідженні кілька порад, яких необхідно дотримуватися при інтерактивному навчанні.

Проведення кожної інтерактивної вправи базувалося на організації спілкування чи діяльності здобувачів вищої освіти у парах, трійках, четвірках і невеличких групах чисельністю до 6-7 осіб. При виборі вправи викладач мав обов'язково зважати на такі моменти: з якою метою планує використовувати; якого результату очікує.

Варто зважати ще на одну обов'язкову умову інтерактивного навчання: кожна особистість має бути активною в продукуванні ідей, думок, обговоренні, прийнятті рішення, будь-якої спільної діяльності.

У взаємодії зі здобувачами вищої освіти педагогам варто дотримуватися людиноцентриського підходу, за якого найвищою цінністю є особистість, її думки, почуття, здібності та досягнення.

Коли студенти у парах виконували те чи інше завдання, надзвичайно важливо, щоб вони дійшли спільного рішення. Варто звертати увагу на те, чи це дійсно було спільно прийняте рішення чи одна людина просто нав'язала свою думку іншій.

Безпосередньо організовуючи взаємодію здобувачів вищої освіти, педагогу слід було пам'ятати, що успіх залежить від кількох простих речей. Це насамперед усвідомлення педагогом доцільності кожної дії, виконання якої пропонувалося студентам, чіткості інструктажу, врівноваженості педагога, демократичного стилю спілкування зі здобувачами вищої освіти.

Здійснивши теоретичний аналіз сутності педагогічної взаємодії та видів, структури інтерактивних вправ, можна підкреслити необхідність і доцільність використання інтерактивних вправ у взаємодії зі здобувачами вищої освіти.

Висновки. Переваги сучасних інноваційних освітніх технологій є беззаперечними, оскільки вони є результативним інструментом, який сприяє засвоєнню знань, розвиває інтерактивне, комунікативно-спрямоване навчання. Сучасні інтерактивні технології створюють такі умови, коли здобувачі вищої освіти розуміють свої інтелектуальні можливості. Співпраця та комунікація є основою такого навчання, яка має на меті спільне розв'язання проблем, здобуття навичок критичного мислення та досягнення переконливих результатів.

Демократизація та гуманізація педагогічного процесу у вищому закладі освіти висувають нові вимоги до діяльності викладача та здобувачів вищої освіти. Вони полягають у

розкритті морального, культурного та творчого потенціалу як особистості студента, так і особистості викладача, у зміні їх відносин на основі співпраці за активної позиції студента.

Педагогічний процес повинен бути спрямований на розвиток креативних якостей особистості кожного здобувача освіти, на створення максимально сприятливих умов для прояву його здібностей та інтересів. Тому ми розглянули інноваційну творчу діяльність студента не тільки як засіб опанування знаннями, але і як найважливіше джерело інтелектуального та творчого розвитку особистості.

Вивчення та узагальнення психолого-педагогічної літератури, передового педагогічного досвіду привели до висновку, що шлях постійного вдосконалення змісту інноваційної освіти призводить до подолання пасивної позиції студентів й обумовлює розвиток їхніх творчих здібностей, результатом чого виступає виявлення прихованих можливостей, умінь вирішувати специфічні завдання та проявляти креативний підхід до їх вирішення, прагнення до процесу безперервної самоосвіти, досить високий рівень адаптивності, академічну мобільність тощо.

Література

- 1.Дубасенюк О.А. Інноваційні основні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2019. С.14-47.
2. Кічук Н.В. Ігрове проєктування як інтерактивна дидактична технологія. *Наука і освіта*. 2005. №3-4. С.61-65.
3. Освітні технології: навчально-методичний посібник / За ред. О.М. Пехоти. Київ: АСК, 2002. 255 с.

Тягнирядно Євгенія Василівна,
*кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри мовної
підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ: ОСНОВНІ ОЗНАКИ Й УМОВИ ФОРМУВАННЯ

Вступ. В українському законодавстві (Конституції України, Концепції державної мовної політики) декларована вимога щодо володіння українською мовою і її використання в офіційній сфері, оскільки вона є основою державної політики, запорукою ефективного державотворення, захисту національних інтересів, протидії зовнішнім загрозам, а також сприяє консолідації громадян у розбудові української держави. З цього приводу в Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» зазначено: «Статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені цим Законом» [2]. Наголосимо, що українська мова, забезпечуючи реалізації функції державотворення, сприяє доступу молодого покоління до скарбниці української культури, дає йому змогу в перспективі більш повно реалізувати свої можливості, забезпечити життєві потреби, уможливити плани й наміри, пов'язані з професійним зростанням.

Виклад основного матеріалу. У цьому контексті особливого значення набуває формування комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців, адже, комунікативна компетентність є однією з ключових складових професійної підготовки майбутніх правоохоронців. Вона забезпечує ефективну взаємодію з громадянами, колегами та

представниками інших організацій, що є невід'ємною частиною успішної діяльності в правоохоронних органах.

До основних ознак комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців можна віднести:

1. володіння державною мовою на високому рівні. Правоохоронець повинен бездоганно володіти українською мовою, оскільки це сприяє точному та зрозумілому спілкуванню з громадянами та колегами;

2. знання професійної термінології. Розуміння та правильне використання спеціальних термінів забезпечує чіткість у спілкуванні та уникнення непорозумінь;

3. уміння адаптувати стиль спілкування. Здатність змінювати комунікативні стратегії залежно від ситуації та співрозмовника є важливою для досягнення поставлених цілей;

4. розвинені навички слухання. Уважне та активне слухання допомагає краще розуміти потреби та проблеми громадян, що сприяє ефективному вирішенню конфліктів;

5. емоційна стійкість та контроль. Здатність контролювати власні емоції та реагувати спокійно в стресових ситуаціях є критичною для підтримання професійної поведінки.

Відповідно до цього були створені умови формування комунікативної компетентності:

Спеціалізоване навчання. Включення до освітніх програм курсів з розвитку комунікативних навичок, риторики та психології спілкування.

Практичні тренінги та рольові ігри. Моделювання реальних ситуацій дозволяє відпрацювати навички спілкування в безпечному середовищі та отримати зворотний зв'язок.

Психологічна підготовка. Розвиток емоційного інтелекту та стресостійкості допомагає правоохоронцям ефективно взаємодіяти в різних ситуаціях.

Використання сучасних технологій. Застосування мультимедійних засобів та симуляторів для відпрацювання комунікативних сценаріїв.

Міждисциплінарний підхід. Залучення знань з різних галузей, таких як соціологія, психологія та лінгвістика, для комплексного розвитку комунікативних навичок.

Організовувати заходи, присвячені різноманітним питанням розвитку української мови, діяльності представників її освіти, науки й культури з метою формування патріотизму, національної свідомості, поваги й інтересу до власної мови й культури.

Сприяти розвитку медіаграмотності майбутніх правоохоронців, зокрема інформаційної і візуальної грамотності як її складових, а також розвитку критичного мислення.

Висновки. Комунікативна компетентність майбутніх правоохоронців вимагає певної сформованості знань, навичок і вмінь, які здобуваються в процесі спеціально організованого освітнього процесу. Оскільки комунікативна компетентність є не лише лінгвістичним явищем, а й пов'язана з низкою соціогуманітарних дисциплін, то її формування має стати одним із основних завдань для всього педагогічного колективу, що здійснює підготовку майбутніх правоохоронців.

Формування комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців є багатогранним процесом, що вимагає систематичного підходу та інтеграції різних методів навчання. Тільки за таких умов можна підготувати фахівців, здатних ефективно виконувати свої обов'язки та підтримувати довіру громадськості.

Література

1. Азарова Н.В. "Формування термінологічної компетенції правника у вищих навчальних закладах освіти системи МВС" // *Право і лінгвістика*: Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (23-26 вересня 2004 р.). Ч. 1. Сімферополь, 2004. С.164-169.

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної: закон України № 2704-VIII, від 25.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.

3. Шумейко З.Є. Мовнокомунікативна компетентність працівників Державної кримінально-виконавчої служби: сутність і структура феномена. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки. 2018. №1. С. 142-150.

Ноздрова Оксана Павлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
С.О. Клименко,
здобувачка вищої освіти факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Вступ. Сьогодні інклюзивна освіта є не лише однією з фундаментальних засад розвитку сучасного освіти, але й філософією розуміння участі людини у житті суспільства.

Окрім навчання і виховання дітей, педагог в умовах інклюзивного навчання допомагає дитині з особливими освітніми потребами увійти в соціальну структуру суспільства, допомогу в їх соціалізації й адаптації до нових умов освітнього соціального середовища.

У дослідженні хочемо зазначити, що діяльність педагога в інклюзивному середовищі повинна бути спрямована так, аби жодна дитина з особливими освітніми потребами не відчувала себе іншою, зайвою, небажаною. Безумовно, організація інклюзивних класів у закладах освіти є цінною як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для педагогів, батьків, зрештою для суспільства в цілому. Адже завдяки інклюзивній

освіті діти з особливими потребами можуть крокувати стежиною, яка веде в доросле життя, бути активними членами суспільства.

Як зазначають науковці (Я.Колупаєва, М.Шеремет, Н.Шматко) однією з найактуальніших проблем є саме якісна підготовка педагогічних кадрів, здатних ефективно працювати з учнями з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу [4].

Справді, ще не достатньо розроблено цільові установки, організаційні форми, технології та методи підготовки вчителів, здатних ефективно вирішувати проблеми, які постають в сучасних умовах модернізації освітньої системи в Україні. Очевидно, що діяльність вчителя повинна розширити свої функціональні межі, необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоб забезпечити рівність можливостей [3].

Виклад основного матеріалу. Проблема удосконалення процесу підготовки вчителів до роботи в умовах інклюзивної освіти постійно знаходиться у центрі уваги науковців, які опікуються проблемами навчання дітей з психофізичними порушеннями (В.Бондар, Н.Дятленко, А.Колупаєва, С.Литовченко, С.Миронова, Ю.Найда, Н.Назарова, В.Синьов, О. Таранченко, В.Тищенко, А.Шевцов, М.Шеремет, Н.Шматко тощо) [2].

Мета дослідження - акцентувати увагу на інтерактивних методах та технологіях навчання, які засновані на диференційованому й особистісно- орієнтованому викладанні для дітей з особливими освітніми потребами

в інклюзивному середовищі на уроках англійської мови.

Ефективність інклюзивного навчання забезпечить якісна підготовка вчителя до освітнього процесу, в якому одночасно відбувається процес навчання, процес виховання, процес корекції і процес розвитку школяра. Плануючи діяльність на уроці вчитель повинен враховувати не лише проблеми засвоєння навчального матеріалу, але й проблеми соціалізації і врегулювання емоційних станів [4].

Упровадження інклюзії в освітню практику вимагає від педагога змінювати особистісну психологію і професійну готовність здійснювати педагогічну діяльність, прийняти й усвідомити нову освітню парадигму, нові способи організації освітнього процесу, розробку навчально-методичного забезпечення, опанувати сучасні методики диференційованого й особистісно орієнтованого викладання.

Отже, роль педагога у реалізації інклюзивної освіти є надзвичайно вагомою, адже діти з особливостями розвитку якомога раніше інтегровані у реальне соціальне середовище, стають повноцінними членами суспільства.

У наш час інноваційні технології є важливим інструментом у вивченні шкільних предметів, зокрема іноземних мов. Опанувати будь-яку іноземну мову досить не легко, тому вчитель повинен зробити усе можливе і не можливе для досягнення цієї мети. Інноваційні технології допомагають вчителю у подачі матеріалу, а також допомагають зацікавити учнів до навчання.

Досліджуваний матеріал демонструє, що якісна підготовка учнів не можлива без використання сучасних інноваційних технологій. Сучасні інноваційні технології в освіті – це використання інформаційних та комунікаційних технологій у навчанні, проєктна робота в навчанні, робота з навчальними комп'ютерними й мультимедійними програмами, дистанційні технології в навчанні іноземних мов, створення презентацій [4].

Ці технології допомагають створити особливий підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням здібностей дітей з особливими освітніми потребами, їхнього рівня знань.

Сьогодні в центрі уваги – дитина з особливими освітніми потребами. Відтак, основне завдання сучасного вчителя – підібрати такі методи і форми організації навчальної діяльності учнів, які оптимально відповідають поставленій меті розвитку особистості. Останнім часом все частіше піднімається питання про використання новітніх інформаційних технологій у школі.

Це не лише нові технічні засоби, але і нові форми і методи викладання, новий підхід до процесу навчання.

Варто зазначити, що при вивченні іноземної мови, виникає ряд проблем, пріоритетною з яких є низка мотивація до вивчення мови. Саме в таких випадках сучасні інтерактивні технології стають найбільш доречними для застосування, тому що вони створюють такі умови, коли учень розуміє свої інтелектуальні можливості. Співпраця та комунікація є основою такого навчання, яке має на меті спільне розв'язання проблем, здобуття навичок мовлення, критичного мислення та досягнення переконливих результатів [1].

На уроках англійської мови за допомогою Інтернету можна вирішувати цілий ряд дидактичних завдань: формувати навички і уміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі; удосконалювати уміння письмової мови школярів; поповнювати словниковий запас учнів; формувати у школярів мотивацію до вивчення англійської мови. Учні можуть брати участь в тестуванні, вікторинах, конкурсах, олімпіадах, що проводяться по мережі Інтернет, брати участь в чатах, відеоконференціях, а також отримувати інформацію з проблеми, над якою працюють в даний момент в рамках проєкту.

Загалом, пріоритет віддається комунікативності, інтерактивності, автентичності спілкування, вивченню мови в культурному контексті, автономності й гуманізації навчання. Щоб навчити спілкуванню іноземною мовою, потрібно створити реальні, справжні життєві ситуації, які стимулюватимуть вивчення матеріалу і вироблятимуть адекватну поведінку [4].

Зазначимо у дослідженні, що застосування технології мовного портфоліо стає все більш популярним в навчальному процесі, його суть полягає: навчити рефлексії, самооцінки, самоконтролю результатів освітньої діяльності особистості. В Україні портфоліо почали активно застосовувати як

інноваційний метод навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчально-виховних закладах ще з 2003 р. У сучасній практиці наявні різні види мовного портфоліо (Self-Assessment, Language Portfolio, Language Learning Portfolio (Reading Portfolio, Listening Portfolio, Speaking Portfolio, Writing Portfolio, Integrated Skills Portfolio), Administrative Language Portfolio, Show Case, Feedback language Portfolio, Comprehensive Language Portfolio) [2]. Комбінації різних видів портфоліо сприяють, насамперед, ефективній організації самостійної роботи, самостійності і активності дітей з особливими освітніми потребами, їхній здатності до об'єктивної самооцінки та вміння робити необхідні висновки стосовно самовдосконалення у процесі навчання іноземної мови. Отже, вчитель досягне успіху лише тоді на своїх уроках, коли зрозуміє, що дітям подобається все нове і цікаве.

Сучасному вчителю дуже важливо знати новітні методи викладання іноземної мови, спеціальні навчальні техніки та прийоми. Вивчення іноземних мов буде ефективним лише тоді, коли будуть використовуватися комплексно усі методи інноваційних технологій. Це допоможе якомога точніше підібрати той чи інший метод викладання відповідно до рівня знань, потреб та інтересів учнів.

Необхідно також знати й про використання арт-терапії, музикотерапії, казкотерапії при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі [4].

Наприклад, арт-терапія – реабілітація шляхом творчості. Це лікування за допомогою залучення дітей з особливими освітніми потребами до мистецтва.

Ігрова терапія – процес спільного з школярем переживання і осмислення будь-якої життєвої ситуації, що подана в ігровій формі. Головне значення гри полягає в тому, що завдяки особливим ігровим способам учень моделює взаємодію з навколишнім світом та людські стосунки. Отже, у ході гри учень засвоює мотиви людської діяльності, на основі чого

формується прагнення до суспільної діяльності. Важливою ознакою ігротерапії є інструкція до будь-якої гри, побудована у формі казки або притчі.

Бібліотекотерапія – читання літератури з подальшим обговоренням прочитаного, організація літературно-музичних вечорів.

Музикотерапія – музика призводить до певних гормональних змін в організмі, позитивно впливає на інтенсивність обмінних процесів. Позитивні емоції, що виникають під час звучання музики, стимулюють інтелектуальну діяльність дитини.

Зоотерапія – лікування за допомогою домашніх тварин. Наприклад, використання домашніх тварин для допомоги аутичним дітям, які з певних причин відчують труднощі у навчанні (наприклад, читання вголос для тварин); у яких нерозвинені моторні навички рук (наприклад, застібнути нашійник на собаці, пристебнути поводок тощо); у яких гіпертрофована активність (наприклад, контакт з кішкою заспокоює дитину).

Висновки. Отже, суспільство висуває вимоги до сучасного фахівця, відповідно до яких він має мати високий рівень компетентності не тільки у сфері навчання і виховання дітей з нормативним рівнем розвитку, а й надання освітніх послуг дітям з психофізичними порушеннями у загальноосвітньому просторі. У процесі подальшого удосконалення змісту навчальних дисциплін мають посісти такі технології, які формують менталітет педагога в умовах інклюзивного навчання.

Література

1.Бабакова О.С. Готовність педагогів до впровадження інклюзивної освіти в Україні. Педагогіка здоров'я: зб. наук. праць IV Всеукраїнської наук-практ. конф./ За ред. акад. Прокопенка І.Ф. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2014. С.625-626.

2.Васильєва К.І. Проблема формування готовності загальноосвітніх шкіл до інклюзивної освіти. Педагогіка здоров'я: зб.наук.праць Всеукраїнської наук-практ. конф. / За ред. проф. О.М.Микитюка. Харків: ХНПУ ім. Г.Сковороди, 2019. С.259-264.

3.Сойчук Р.Л. До проблеми сутності смисложиттєвих цінностей особистості. Сучасні інформаційні та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Вип. 5. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. С.77-81.

4.Чупахіна С. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП: співпраця із сім'єю //Освітній простір України: науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2020. Вип 6. С.100-104.

5.Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ», 2019. 264 с.

Осипова Тетяна Юріївна,
*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського»*

ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах глобалізації, інформатизації, технологізації освіти та інтеграції науки значно розширюються вимоги до сучасного педагога.

Головною метою процесу освіти сьогодення є перехід від кількісних показників до якісних, тому змінюються вимоги до рівня та якості освіти педагогічних кадрів. Найбільше користуються попитом не просто висококваліфіковані кадри, але ті, що можуть самостійно орієнтуватися в потоці інформації, що постійно змінюється, удосконалюється, які здатні порівнювати, аналізувати, узагальнювати та знаходити найкращі рішення, тобто проводити дослідження в різних галузях знань.

В умовах приєднання України до європейського освітнього простору значно підвищуються вимоги до особистості вчителя, про що свідчить затвердження у 2024 році Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», в якому визначена предметно-методична компетентність, котра характеризується знаннями про «способи організації дослідницької діяльності здобувачів в освітньому процесі» (A2.4.34) та вміннями «організовувати навчання предметів (інтегрованих курсів) через дослідницьку діяльність» (A2.4.U4), а також «добирати доцільні форми, методи, прийоми й засоби для здійснення дослідницької діяльності здобувачами і способи представлення ними досягнутих результатів» (A2.4.U5) [6].

Сучасна школа потребує вчителя, який виступає не лише транслятором знань, а й здатний здійснювати дослідження у своїй сфері діяльності, пробуджувати інтерес в учнів до науково-дослідницької діяльності під час навчання в закладах загальної середньої освіти. З огляду на це, одним із основних завдань вищої педагогічної освіти України є підготовка конкурентоспроможного, високоосвіченого вчителя, у якого сформована професійна культура, який вмотивований на постійне збагачення власних знань, а також удосконалення практичних умінь і навичок та здійснення науково-дослідницької діяльності у професійній діяльності відповідно до отриманої спеціальності.

Отже, як зазначає О. Дмитришин, і ми не можемо не погодитись із її думкою, «Одним з основних завдань сучасної вищої освіти України є якісна підготовка фахівця, здатного не

загубитися на ринку праці, загальноосвіченого, такого, що володіє культурою своєї діяльності. Формування майбутнього педагога, як зазначено у Законі України «Про вищу освіту», не може повноцінно відбуватися без розвитку його загальної культури, володіння науковим апаратом тощо. Аналізуючи систему вищої освіти України, можна зробити висновок, що практична підготовка студента під час навчання у ЗВО є недостатньою. За обмежений період навчання майбутній фахівець не в змозі опанувати всіма знаннями, уміннями та навичками, необхідними для подальшої роботи у професійній сфері, тому виникає потреба в самоосвіті та самовдосконаленні. Досягти найвищого рівня професійності освітян можна тільки за умови сформованості культури науково-дослідницької діяльності студентів педагогічних закладів освіти, що сприятиме їх конкурентоспроможності та мобільності на ринку праці. У цьому контексті означене питання на сьогоdnішньому етапі розвитку вищої освіти актуалізується [4, с. 46].

Зазначимо, що проблемою формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів опікувалися такі науковці, як: А. Байдан, І. Бех, С. Гончаренко, О. Дмитришин, А. Єріна, О. Крушельницька, В. Радул, М. Труфкіна, В. Тушева тощо. Проблеми щодо формування дослідницьких умінь стали предметом наукових розвідок В. Андреєва, С. Балашової, С. Буднік, С. Бризгалової, Н. Галицької, Ю. Громико, І. Звєревої, М. Кожухової, Н. Недодатко, Г. Лиходєєвої, В. Литовченко, Т. Мишковської, П. Мороза, Н. Москалюк, А. Степанюка та ін. Незважаючи на значну кількість наукових доробок, питання формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів під час навчання в закладах вищої педагогічної освіти висвітлено недостатньо.

Мета статті: визначити сутність науково-дослідницької культури вчителя й окреслити шляхи її формування у студентів закладів вищої педагогічної освіти під час навчання.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи систему вищої освіти України, О. Дмитришин доходить висновку, що

«практична підготовка студента під час навчання у ЗВО є недостатньою, оскільки за обмежений період навчання майбутній фахівець не в змозі опанувати всіма знаннями, уміннями та навичками, необхідними для подальшої роботи у професійній сфері, тому виникає потреба в у цілеспрямованій роботі з опанування науково-дослідницькою культурою студентами під час навчання в педагогічному ЗВО, а також під час самоосвіти в позааудиторний час» [4, с. 46].

В аспекті започаткованого дослідження, слід наголосити на тому, що науково-дослідницька культура вчителя є важливою складовою професійної культури, яка науковцями трактується, як: «сукупність сформованих якостей особистості вчителя, які знаходять свою проєкцію в його вміннях та проявляються в різних аспектах професійних відносин і діяльності» (О. Рудницька [8, с. 132]); «є складовою його загальної культури, складним утворенням у цілісній структурі особистості, що характеризує всю сукупність відносин у сфері педагогічної діяльності та відповідний розвиток індивідуальних професійно значущих здібностей, розумових, психологічних та фізичних якостей, мотиваційної сфери, забезпечує високу якість і позитивне ставлення до професійної діяльності» (В. Радул, В. Кравцов, М. Михайліченко) [7, с. 85]); «особистісно-професійний конструкт, що синтезує в різновиди особистісної культури і віддзеркалює ґрунтовні знання матеріалу в галузі фізики та математики, фіксує здатність до розв'язання професійних завдань, сцієнтичне мислення, наявність сформованих життєвих і професійних цінностей» (Д. Белітченко [2, с. 32]).

Розглянемо трактування сутності науково-дослідницької культури педагога різними дослідниками. Так, науково-дослідницька культура педагога, за визначенням М. Труфкіної, є самостійною підсистемою, що має свій предмет і методи дослідження. Сьогодні, зазначає вчена, вона інтенсивно збагачується ідеями глобалістики й синергетики, інформатизації та комп'ютеризації, методами математичної статистики,

формальної логіки, сучасними філософськими, психологічними, соціологічними, культурологічними, етичними ідеями, методами, засобами, технологіями. Завдяки цьому формується новий стиль наукового мислення й наукової діяльності в педагогіці, а також новий образ науково-дослідницької культури – педагогічного співтовариства [9].

Саме науково-дослідницька культура майбутнього вчителя, наголошує В. Тушева, стає важливим феноменом у контексті сучасних уявлень про культуру в умовах фундаменталізації навчання, варіативності і полікультурності освітніх систем, інтенсивного зростання обсягів наукової і науково-педагогічної інформації, частих змін наукових парадигм і педагогічних технологій, стрімкого оновлення системи наукових знань [11, с. 6].

За визначенням В. Ягоднікової, науково-дослідницька культура майбутнього вчителя є інтегративним утворенням, що містить сформоване наукове і критичне мислення, розвинені проєктивні, дослідницькі, аналітичні, рефлексивні вміння, готовність здобувачів освіти до наукового пізнання, здатність до творчої самореалізації в професійній діяльності, впровадження інноваційних технологій в освітній процес, дотримуючись принципу академічної доброчесності [12, с. 238].

Формування культури науково-дослідницької діяльності майбутнього вчителя, на думку Т. Туркот, розпочинається з перших років навчання в закладах вищої педагогічної освіти і здійснюється переважно під час виконання студентами самостійної роботи, яка передбачає: аналіз наукової психолого-педагогічної і фахової літератури з певної проблеми; систематизацію матеріалів, опрацювання літературних джерел; добір наукової літератури, складання бібліографій з певної тематики, підготовку презентацій для практичних занять, наукових доповідей на семінарських заняттях; тез, наукових статей, освітніх проєктів, курсових, магістерських робіт з відповідної спеціальності тощо [10, с. 392].

Суголосні з твердженням В. Тушевої, що сформована науково-дослідницька культура майбутнього вчителя дозволить забезпечити ефективність освітньо-пізнавальної діяльності, завдяки оволодінню різними способами мисленнєвої діяльності (аналітико-синтетичними діями, узагальнення, виділення головного, систематизація тощо), а також сприятиме розвитку розумової культури, формуванню «метазнань» і «метавмінь», що дозволяють швидко адаптуватися в інформаційних потоках, критично оцінювати дійсність тощо [11, с. 7].

За Д. Белітченком, науково-дослідницька культура майбутнього вчителя є системно-цілісним інтеграційним утворенням, що характеризується сформованістю наукового світогляду, дослідницьких, аналітичних, рефлексійних умінь майбутніх педагогів, готовністю здобувачів освіти до розв'язання професійних проблем педагогічного характеру засобами наукового пізнання, забезпечує їхню самореалізацію та самоактуалізацію в науково-дослідницькій діяльності, розкриває розумово-інтелектуальний потенціал, сприяє розвитку вмінь впроваджувати інноваційні, новаторські ідеї в практику, дотримуватися академічної доброчесності у висвітленні результатів науково-дослідницької діяльності [2, с. 43].

Важливими шляхами формування науково-дослідницької культури майбутнього вчителя, зазначає О. Дмитришин, є праця студента над самовдосконаленням, розпочинаючи з найпростішого написання конспектів лекцій до оволодіння науковою проблематикою і самостійного її викладу [4, с. 48]. Уважаємо, що формуванню науково-дослідницької культури студентів під час навчання сприяє вдосконалення освітнього процесу шляхом використання інноваційних технологій, спрямованих на формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів. Сучасні педагогічні технології, наголошує С. Купчак, сприяють підвищенню рівня загальних і фахових компетентностей та професіоналізму майбутніх учителів. Їхня професійна підготовка в закладах вищої освіти, на думку

науковця, «має забезпечувати розвиток педагогічного мислення та вміння застосовувати технології навчання. Цьому має сприяти «застосування в освітньому процесі ефективних методів і прийомів навчання, спрямованих на зменшення трудомісткості пошуку прийнятних рішень і підвищення інтелектуальної творчої продуктивності» [5, с. 38]. Такими формами, методами і засобами виступають інтерактивні лекції, евристичні бесіди, дискусії, дебати, круглі столи, мозкові штурми та інші форми занять, у ході яких студенти вчаться знаходити необхідну інформацію для аргументації власної позиції, аналізувати власну науково-дослідницьку діяльність, доводити свою думку, взаємодіяти з довколишніми людьми під час вирішення проблемних питань тощо.

Значну роль у формуванні науково-дослідницької культури майбутніх учителів відіграє залучення студентів до науково-дослідницької діяльності в позааудиторний час, що, наголошує О. Артеменко, доповнює освітній процес і передбачає самостійно-пошукову роботу студентів поза навчальними програмами та здійснюється на добровільних засадах у тісній співпраці з викладачами ЗВО і закладів загальної середньої освіти, що є базою педагогічної практики студентів; участь майбутніх учителів у роботі студентських наукових гуртків, наукових товариств, творчих секцій, проблемних дослідницьких груп, науково-дослідних лабораторіях, які об'єднані спільними науковими інтересами викладачів кафедр; участь майбутніх учителів у роботі студентських науково-практичних конкурсах, науково-практичних конференціях закладів вищої освіти, міжнародних дослідницьких програмах, у конкурсах на отримання грантів тощо [1, с. 57].

Суголосні із твердженням В. Горелова, який зазначає, що основними завданнями науково-дослідницької діяльності студентів у позааудиторний час є розширення наукового кругозору; вироблення навичок проведення самостійної наукової роботи; підвищення якісного рівня засвоєння навчальних дисциплін; вміння застосовувати сучасні методи

наукових досліджень у практичній діяльності. При цьому науковець наголошує на тому, що задоволенню професійних інтересів студентів сприяють різні форми наукових досліджень, до яких вони залучаються у позанавчальний час, зокрема таких, як: проведення наукових семінарів; участь у наукових конференціях, що проводяться у вищому навчальному закладі; організація наукової діяльності у проблемних групах, гуртках тощо; публікація результатів наукових досліджень [3].

Досліджуючи проблему формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, Д. Белітченко доходить висновку, що формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів здійснюється під час участі студентів у таких видах позааудиторної роботи, як: підготовка до практичних занять (інформаційні повідомлення відповідно до теми заняття, створення презентацій), розроблення індивідуального або групового освітнього проєкту, підготовка індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ), участь у студентських наукових психолого-педагогічних та фахових конференціях, підготовка наукових статей (тез), участь у конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах зі спеціальності, участь у роботі наукових гуртків (проблемних груп), наукового товариства студентів, аспірантів та молодих учених, залучення студентів до роботи науково-дослідницьких лабораторій, виконання науково-дослідницької роботи кафедри, виконання індивідуальних навчальних завдань пошукового характеру під час педагогічної практики підготовка курсових робіт тощо. Розглянемо деякі із форм позааудиторної роботи [2, с. 85].

Висновки. Формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів під час навчання в закладах вищої педагогічної освіти є важливим завданням професійної підготовки студентів, оскільки сприяє розвитку мотивації до здійснення науково-дослідницької діяльності з учнями, забезпечує формування необхідних для такого виду діяльності теоретичних знань і розвиток практичних умінь, ознайомлює зі

шляхами, формами, методами і засобами здійснення науково-дослідницької діяльності з учнями, якій в сучасних закладах загальної середньої освіти приділяється велика увага.

Література

1. Артеменко О. В. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності : дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 327 с.

2. Белітченко Д.М. Формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін: дис.... доктора філософії: 011. Одеса, 2024. 252 с.

3. Горєлов В. О. Науково-дослідницька діяльність студентів у вищому навчальному закладі. *SumDU Repository : Home*. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/26332/1/Gorjelov%20.pdf;jsessionid=ED9AC1FF2455DD913941A30278973FDC> (дата звернення: 28.02.2025 р.).

4. Дмитришин О. Б. Формування культури науково-дослідницької діяльності у майбутнього педагога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2013. Вип. 27. С. 46-47.

5. Купчак С. Б. Особливості реалізації проектної технології навчання у початковій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи*, 2018. Вип. 63. С. 95–98.

6. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ МОН України № 1225 від 29.08. 2024. URL:<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 28.02.2025 р.)

7. Радул В. В., Кравцов В. О., Михайліченко М. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навч. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2007. 252 с.

8. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посіб. Київ, 2002. 270 с.
9. Труфкіна М. Науково-дослідницька культура педагога як ціль сучасної освіти. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/921> (дата звернення: 28.02.2025).
10. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2011. 628 с.
11. Тушева В. В. Теоретико-методичні засади формування науково-дослідницької культури майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки : монографія. Харків : Видавництво «Федорко», 2013. 428 с.
12. Ягоднікова В. В. Роль інноваційних технологій у формуванні науково-дослідницької культури майбутніх учителів. *Інноваційна педагогіка*, 2024. № 67. Т. 2. С. 237–240.

Бартенєва Ірина Олександрівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського»*

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Вступ. Необхідність формування педагогічної культури сучасного вчителя зумовлена стрімкими змінами в освітньому просторі, які вимагають від педагога постійного професійного розвитку та вдосконалення. В умовах реформування освітньої системи, впровадження нових педагогічних технологій та методик, педагогічна культура стає ключовим фактором, що визначає ефективність професійної діяльності вчителя та якість освітнього процесу в цілому.

Педагогічна культура є інтегральною характеристикою професійної діяльності вчителя, яка відображає його здатність ефективно здійснювати педагогічну діяльність у сучасних умовах. Вона включає не лише професійні знання та вміння, але й систему ціннісних орієнтацій, мотивацію до професійного розвитку, здатність до рефлексії та самовдосконалення. В умовах парадигмальних змін в освіті, переходу від знаннєвої до компетентнісної моделі навчання, роль педагогічної культури як фактора забезпечення якості освіти суттєво зростає.

Формування педагогічної культури є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає системного підходу та врахування різноманітних факторів, процес не обмежується періодом професійної підготовки вчителя у закладі вищої освіти, а триває протягом усієї професійної діяльності педагога. Тому особливої актуальності набуває дослідження шляхів формування педагогічної культури в системі неперервної педагогічної освіти, включаючи формальну, неформальну та інформальну освіту.

Важливим аспектом дослідження є вивчення впливу соціокультурних факторів на формування педагогічної культури. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації освіти, зростання культурного різноманіття в освітньому просторі, педагогічна культура вчителя повинна включати здатність до міжкультурної комунікації, толерантність, готовність працювати в мультикультурному середовищі, що ставить нові завдання перед системою професійної підготовки та підвищення кваліфікації вчителів.

Особливої уваги заслуговує дослідження ролі інноваційних освітніх технологій у формуванні педагогічної культури. Цифрова трансформація освіти, розвиток дистанційних форм навчання, використання технологій віртуальної та доповненої реальності в освітньому процесі вимагають від учителя нових компетентностей, які стають невід'ємною складовою його педагогічної культури. Вивчення шляхів інтеграції цих технологій у процес формування

педагогічної культури є важливим напрямком педагогічних досліджень.

Мета статті: теоретично обґрунтувати роль педагогічної культури у професійній діяльності сучасного вчителя та визначити фактори, які впливають на цей процес.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна культура є ключовою для особистості та діяльності сучасних учителів і відіграє надзвичайно важливу роль у їхній роботі. Вона визначає ефективність педагогічної праці, а також здатність вчителів ефективно виконувати професійні завдання в сучасних умовах.

Насамперед, професійність вчителя залежить від педагогічної культури. Вона об'єднує найкращі педагогічні практики, забезпечує оволодіння новими педагогічними технологіями та визначає здатність вчителів постійно розвиватися та самовдосконалюватися. Учитель може ефективно виконувати основні функції навчання, виховання, розвитку, організації та комунікації за умови високої педагогічної культури [3].

Тип взаємодії вчителя з учнями, колегами та батьками визначається педагогічною культурою. Здатність створювати позитивну психологічну атмосферу в класі, а також спосіб спілкування педагога демонструють її. Учитель, який має високу педагогічну культуру, здатний встановлювати суб'єкт–суб'єктні відносини з учнями та створювати умови для їхньої самореалізації та особистісного розвитку. Педагогічна культура відіграє важливу роль у формуванні моральних принципів і цінностей учнів. На них вчитель виступає зразком культури, носієм національних і загальнолюдських цінностей. Він передає ці цінності своїм учням через свою роботу вчителем, впливаючи на їх світогляд і життєву позицію. Педагогічна культура визначає здатність вчителя виховувати та морально впливати на учнів.

У сучасних умовах реформування освіти педагогічна культура є життєво важливою для того, щоб вчителі були

готові до інновацій. Вона оцінює здатність педагога приймати, створювати та впроваджувати нові концепції, технології та підходи. Учитель, який демонструє високу педагогічну культуру, може проявляти творчість у своїй діяльності, критично осмислювати свій досвід і знаходити рішення проблем [4].

Педагогічна культура визначає якість освітнього процесу, а також здатність вчителя ефективно організовувати навчально—пізнавальну діяльність учнів і створювати ідеальні умови для того, щоб учні отримали знання та розвинули навички. Учитель, який має високу педагогічну культуру, може творчо використовувати різноманітні підходи до навчання в будь—якому освітньому середовищі. Роль педагогічної культури в розвитку особистості вчителя є важливою. Вона допомагає йому розвиватися в кар'єрі, відкриває його творчі таланти та формує унікальний підхід до викладання. Здатність вчителя критично мислити, аналізувати та осмислювати власний досвід є частиною педагогічної культури [2].

Готовність вчителів до нових професійних ролей залежить від педагогічної культури в контексті впровадження концепції Нової української школи. Вона описує здатність педагога бути фасилітатором, коучем, тьютором і модератором навчання. Учитель, який має високу педагогічну культуру, може створити розвивальне освітнє середовище, забезпечити учням психологічну підтримку та комфорт, а також мотивувати учнів до самостійності та відповідальності за свої уроки.

Образ і авторитет учителя формуються значною мірою завдяки педагогічній культурі. Зовнішні характеристики педагога, включаючи його мову та стилі спілкування, впливають на те, як він сприймається учнями, батьками та іншими співробітниками. Сьогодні педагогічна культура залежить від готовності вчителів до використання інформаційно—комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності. Вона охоплює інформаційну культуру вчителів,

їхню здатність орієнтуватися в інформаційному просторі та створювати цифровий контент [6].

Педагогічна культура є важливим фактором професійного благополуччя вчителя, а також його психічного та емоційного благополуччя. Вона оцінює здатність педагога до саморегуляції, емоційного вигорання та професійного стресу. У складних професійних обставинах вчитель може залишатися оптимістичним. Педагогічна культура відіграє важливу роль у створенні позитивної взаємодії між школою та сім'єю. Вона визначає здатність вчителів встановлювати партнерські відносини з батьками учнів і залучати їх до співпраці у вирішенні освітніх проблем. Вміння вчителів організовувати батьківські збори, проводити індивідуальні бесіди з батьками та надавати їм компетентні консультації є прикладами педагогічної культури.

Педагогічна культура визначає готовність вчителів працювати з дітьми з особливими освітніми потребами в контексті інклюзивної освіти. Вона демонструє терпіння до таких дітей, здатність створювати для них умови для успіху та здатність адаптувати навчальний матеріал до їхніх можливостей. Учитель з високою культурою навчання здатний створити безпечне психологічне середовище для кожного учня [7].

Педагогічна культура відіграє важливу роль у формуванні професійної позиції вчителя та його самовизначенні. Вона встановлює систему професійних цінностей педагога, а також його ставлення до своєї роботи, учнів і співробітників. Учитель із високою педагогічною культурою відчуває відповідальність за свою роботу та усвідомлює високу соціальну значущість своєї роботи [1].

Сучасна педагогічна культура залежить від готовності вчителів до міжкультурної взаємодії та роботи в полікультурному освітньому середовищі в умовах глобалізації та інтеграції освітніх систем, що означає бути толерантним до людей з різних культур і враховувати культурні особливості

учнів під час навчання. Учитель, який має високий рівень педагогічної культури, має здатність навчати своїх учнів взаємодіяти з іншими культурами та готувати їх до життя в глобалізованому світі [5].

Педагогічна культура відіграє важливу роль у забезпеченні академічної доброчесності в освітньому процесі. Вона встановлює етичні стандарти професійної поведінки вчителя, включаючи його ставлення до плагіату. Вчитель із високою педагогічною культурою є прикладом академічної честі для своїх учнів і формує правильні ціннісні орієнтації [3].

Педагогічна культура має вирішальне значення для мобільності вчителя та здатності адаптуватися до змін, які відбуваються в освітній галузі. Вона визначає готовність педагога до освоєння нових навичок, адаптації до нових видів діяльності та перепідготовки своєї професійної діяльності.

Належний рівень педагогічної культури дозволяє вчителям швидко адаптуватися до нових професійних ситуацій і ефективно вирішувати нестандартні педагогічні завдання. Педагогічна культура визначає здатність вчителя співпрацювати з усіма, хто бере участь у освітньому процесі.

Вона допомагає конструктивно вирішувати конфлікти, працювати в команді та спільно планувати та виконувати освітні проєкти. Учитель, який має високу педагогічну культуру, може створити середовище довіри та взаємоповаги в класі [7].

Педагогічна культура відіграє важливу роль у формуванні національної свідомості учнів і вихованні їхньої національної ідентичності. Вона визначає здатність педагога передавати національні цінності та формувати в учнів почуття національної гордості та гідності. Здатний прищепити учням любов до рідної мови, історії та традицій свого народу, вчитель з високим рівнем педагогічної культури є носієм національної культури [4].

Педагогічна культура має вирішальне значення для забезпечення педагогічної підтримки обдарованих учнів. Вона

описує здатність педагога виявити та розвивати таланти та здібності учнів і створювати умови для їх самореалізації. Вчителі, які демонструють високий рівень педагогічної культури, можуть керувати індивідуальними програмами, планувати дослідницьку діяльність для учнів і підготуватися до олімпіад і конкурсів.

Педагогічна культура відіграє важливу роль у формуванні свідомості та відповідального ставлення учнів до навколишнього середовища. Вона визначає здатність вчителів організовувати природоохоронну діяльність учнів і впроваджувати екологічну складову змісту навчання. Вчитель, який має високу педагогічну культуру, є чудовим прикладом поведінки людини, яка піклується про навколишнє середовище. Він може навчити своїх учнів бути екологічно відповідальними.

Відповідно до концепції «навчання впродовж життя», педагогічна культура визначає здатність педагога постійно навчатися та розвиватися як особистість. Вона демонструє здатність використовувати різноманітні методи підвищення кваліфікації для створення та реалізації індивідуальної освітньої стратегії. Здатні до самоменеджменту у своїй діяльності вчителі з високою педагогічною культурою є активними учасниками власного професійного розвитку.

У розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів важлива роль відіграє педагогічна культура. Вона визначає здатність вчителів створювати середовище навчання, яке є безпечним, і навчати учнів вести здоровий спосіб життя. Вчитель, який має високу педагогічну культуру, демонструє здорову поведінку та може організувати діяльність, яка сприяє здоров'ю.

Небезпечні явища в учнівському середовищі, такі як булінг, насильство, вживання психоактивних речовин тощо, можна запобігти та подолати за допомогою педагогічної культури. Вона оцінює здатність вчителів створювати безпечне освітнє середовище та розвивати навички конструктивної

взаємодії серед учнів. Учитель, який демонструє високий рівень педагогічної культури, має здатність ефективно вирішувати конфліктні ситуації та надавати психологічну підтримку учням, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Висновки. Визначено ключову роль педагогічної культури в професійній діяльності сучасного вчителя, яка полягає у забезпеченні ефективності освітнього процесу, створенні сприятливого психологічного клімату, здатності до інноваційної діяльності та постійного професійного самовдосконалення.

Факторами, що впливають на формування педагогічної культури, виступають наступні: соціокультурні умови, система педагогічної освіти, професійне середовище, особистісні характеристики педагога, система післядипломної освіти та самоосвітня діяльність вчителя.

Література

1. Євсюков О.Ф. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Харк. нац. аграр. ун–т ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2021. 264 с.
2. Завгородня Т.К. Педагогіка В. О. Сухомлинського. Монографія. Івано–Франківськ : «НАІР», 2019. 209 с.
3. Зелюк В. Педагогіка А. Макаренка в контексті збагачення культури вчителя. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія : Педагогічні науки, 2013. Вип. 12. С. 81–85.
4. Зіневич В. Проектна діяльність та проектна культура як передумови інноваційної діяльності педагога. *Витоки педагогічної майстерності*: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун–т ім. В. Г. Короленка. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. Вип. 15. С. 100–106.
5. Зязюн І.А. Наукове осмислення освітнього простору культури в педагогічній теорії. *Імідж сучасного педагога*.

Науково–практичний освітньо–популярний часопис. Полтава, 2006. № 5–6. С. 12–16.

6. Кандзюба М.О. Віртуальність як симулятивний простір сучасної культури. *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Філософські науки»*. Івано–Франківськ, 2010. №4. С. 55–61.

7. Кравець С.Г. Особливості розвитку проєктної культури педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка*, 2022. Вип. 3(1), № 50. С. 245–251.

СЕКЦІЯ: ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Калінчук Лілія Олексіївна,
директорка Одеського приватного закладу освіти
«Тіква—Ор Sameax»

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

Вступ. У сучасному світі, який постійно змінюється, емоційний інтелект (ЕІ) стає все більш важливим не лише для особистісного розвитку, а й для організації освітнього процесу.

Поняття емоційного інтелекту охоплює здатність розпізнавати, регулювати та розуміти свої емоції, а також здатність взаємодіяти з емоціями інших. Ця навичка стає критично важливою в контексті освіти, де навчальні досягнення часто залежать не лише від інтелектуальних здібностей учнів, а й від їхньої емоційної зрілості.

У сучасних умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій та глобалізації існують нові вимоги до освіти. Шкільна система більше неспроможна обмежуватися передачею знань, вона має сприяти всебічному розвитку особистості дитини, зокрема його емоційної сфери.

Емоційний інтелект (ЕІ) стає ключовим елементом у цьому процесі, оскільки він впливає на здатність учнів саморегулюватися, ефективно спілкуватися та співпрацювати. Формування ЕІ сприяє розвитку позитивного ставлення до навчання, знижує рівень стресу та підвищує успішність.

Деякі українські вчені (Л.Дубровська, Х.Кудрявцева та ін.) досліджували тему розвитку емоційного інтелекту та його вплив на позитивне ставлення учнів до навчання. Л.Дубровська підкреслює, що розвиток ЕІ сприяє створенню позитивного освітнього середовища та підвищенню активності учнів.

Х.Кудрявцева акцентує увагу на важливості емоційного інтелекту для учнів, оскільки їхнє вміння керувати емоціями впливає на емоційний клімат у класі та, відповідно, на ставлення учнів до навчання.

Отже, емоційний інтелект є фундаментальним для формування позитивного ставлення до навчання, оскільки він допомагає учням і вчителям налагоджувати глибшу й ефективнішу партнерську взаємодію [2].

Мета статті: теоретично обґрунтувати та дослідити методи, прийоми розвитку емоційного інтелекту як основи формування позитивного ставлення учнів до навчання.

Виклад основного матеріалу.

За думкою Л.Левченко, емоційний інтелект це «здатність людини розуміти і контролювати свої емоції, а також розпізнавати і впливати на емоції інших» [1]. Цей підхід наголошує на двох важливих аспектах: перший – це внутрішній контроль за емоціями (уміння розпізнавати і регулювати свої почуття, що забезпечує емоційну стабільність); другий – здатність взаємодіяти з іншими людьми, розуміти їх емоційний стан і адекватно реагувати на нього. Л.Левченко підкреслює, що емоційний інтелект є необхідною умовою для успішної комунікації та взаємодії в колективі, що в свою чергу сприяє досягненню соціальних та особистісних цілей.

В.Бибик акцентує увагу на здатності людини керувати своїми емоціями, але додає важливий момент: «Емоційний інтелект — це сукупність здібностей, які дозволяють людині успішно керувати своїми емоціями та емоціями інших людей» [4]. Він наголошує на важливості емоційного інтелекту не тільки в контексті внутрішньої саморегуляції, але й у соціальній сфері, зокрема, у взаємодії з іншими людьми. Здатність розпізнавати емоції інших, розуміти мотиви та потреби, а також сприяти їх позитивному вираженню є важливим аспектом цього поняття. В.Бибик підкреслює, що емоційний інтелект допомагає людині успішно адаптуватися до змін і ефективно

функціонувати в соціумі, що сприяє розвитку особистісної зрілості та соціальної компетентності.

Д.Гоулман [2] вважає, що емоційний інтелект це здатність розпізнавати, розуміти та керувати своїми емоціями, а також ефективно взаємодіяти з емоціями інших. Концепцію ЕІ вперше запропонували П.Саловей і Д.Майєр у 1990-х роках. Вони визначили ЕІ як здатність сприймати, використовувати, розуміти емоції та керувати ними. Д. Гоулман у своїй книзі «Емоційний інтелект» розширив цю концепцію, наголошуючи на її важливості не лише в особистому житті, а й в освітньому, професійному середовищах.

Позитивне ставлення до навчання – це емоційно сприятливе, вмотивоване, активне ставлення учня до освітнього процесу, що виявляється в інтересі до засвоєння знань, готовності до самовдосконалення, активної участі в освітньому процесі та прагненні досягти успіху. Це включає віру у власні здібності, позитивне сприйняття навчальних труднощів, а також позитивне ставлення до освітнього середовища, вчителів і однолітків. Позитивне ставлення сприяє не тільки високій успішності учнів, а й розвитку особистісних якостей, таких як відповідальність, ініціативність, креативність, здатність до саморегуляції тощо.

Емоційний інтелект відіграє важливу роль у формуванні позитивного ставлення до навчання, оскільки безпосередньо впливає на здатність учнів справлятися з емоційними аспектами процесу навчання. Високий рівень емоційного інтелекту дозволяє дитині ефективно регулювати власні емоції, розпізнавати та розуміти емоційний стан інших, а також будувати здорові стосунки з учителями та однолітками [3, 4].

Емоційний інтелект допомагає учням розвивати соціальні навички, такі як співпраця, спілкування та співчуття. Ці навички необхідні для командної роботи, спілкування та вирішення конфліктів, а це важливі аспекти навчання. Учні з високим рівнем ЕІ краще справляються з труднощами, знаходять способи саморегуляції і мотивують себе для досягнення цілей.

Емоції є рухомою силою, яка стимулює діяльність.

Позитивні емоції (допитливість, ентузіазм і радість від навчання) підвищують мотивацію учнів до активної участі в освітньому процесі.

Учні, які вміють керувати своїми емоціями, можуть залишатися мотивованими навіть у складних ситуаціях, таких як невдача чи велике навантаження [5, 6].

Позитивні емоції сприяють кращій концентрації й уважності, покращенню успішності вивчення матеріалу, а також розвитку креативного мислення та нестандартного підходу до вирішення навчальних завдань.

Позитивна атмосфера в класі підвищує мотивацію учнів до навчання та мотивує до кращої взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Спілкування та співпраця між учнями є важливими аспектами ефективного процесу навчання. Вони не тільки впливають на розвиток особистості, але й розвивають корисні соціальні навички в житті. Ефективне спілкування дозволяє учням ділитися своїми думками та ідеями, що веде до глибшого розуміння навчального матеріалу.

Спілкування допомагає учням налагоджувати зв'язки, дружити та відчувати себе частиною групи [7]. Обговорення тем у групах заохочує аналізувати інформацію, допомагає покращити навички аргументації та логічного, критичного мислення.

Емоційно розвинені учні можуть чітко та конструктивно висловлювати свої думки та почуття, що сприяє кращому взаєморозумінню між учасниками освітнього процесу.

Навички співпраці та командної роботи розвиваються завдяки здатності розуміти емоції інших людей і піклуватися про них.

Учні з високим рівнем ЕІ можуть ефективно вирішувати конфлікти за допомогою співпереживання та конструктивного спілкування [1, 2].

Існує взаємозв'язок між рівнем ЕІ та успішністю учнів. Наприклад, дослідження Д.Гоулмана свідчать про те, що ЕІ є кращим показником успіху, ніж традиційний IQ.

Емоційний інтелект сприяє розвитку таких когнітивних навичок, як критичне мислення, вирішення проблем і креативність, що безпосередньо впливає на результати навчання.

Деякі школи впроваджують спеціальні програми, спрямовані на розвиток ЕІ, включаючи тренінги управління емоціями, емпатії та соціальних навичок. Впровадження цих програм допомагає покращити результати навчання, зменшити рівень конфліктів і створити більш сприятливе середовище для навчання [8].

Діти з високим ЕІ можуть запропонувати підтримку та співпереживання, що допомагає зміцнити зв'язок між думками та почуттями чітким і конструктивним способом.

Високий ЕІ допомагає дитині зберігати спокій у напружених ситуаціях, що зменшує рівень конфлікту, тому що вона може зрозуміти точки зору обох сторін і знайти рішення, яке задовольнить усі залучені сторони [9]. Здатність надихати та підтримувати інших є важливим аспектом ефективного лідерства, яке часто базується на високому емоційному інтелекті.

Розглянемо вектори використання технологій та інновацій для розвитку емоційного інтелекту учнів.

Використовуючи цифрові ресурси для розвитку емоційних компетенцій (онлайн-ігри, програми), учні краще розуміють свої емоції та вчаться ефективно ними керувати.

Технології та інноваційні методи навчання можуть значно прискорити процес розвитку емоційного інтелекту учнів, дозволяючи їм краще розуміти, виражати та регулювати свої емоції. Наведемо кілька способів використання технологій для розвитку емоційного інтелекту:

1. Мобільні додатки та онлайн-платформи для розвитку емоційного інтелекту.

Програми, які дозволяють учням відстежувати свій емоційний стан протягом дня, допомагають їм краще усвідомлювати свої почуття та навчитися контролювати свої емоції. Наприклад, такі програми, як Moodpath, Daylio або Wellness Journals, дозволяють учням записувати свої емоції, що сприяє саморефлексії та емоційному самовизначенню.

Програми для медитації та релаксації: інтерфейси для заспокоєння та зменшення стресу, такі як Calm або Headspace, можна інтегрувати в процес навчання, щоб діти навчилися керувати стресом, зменшувати тривогу та розвивати емоційну саморегуляцію [7].

2. Ігри та гейміфікація для розвитку емоційних навичок.

Інтерактивні ігри можна розробити або адаптувати, щоб навчити дітей розпізнавати різні емоції в персонажах і приймати відповідні емоційні рішення. Ігри, в яких учні повинні вибрати емоційно оптимальну поведінку, розвивають їхню емпатію, управління емоціями та навички соціальної взаємодії.

Гейміфікація навчання для виконання завдань щодо розвитку емоційного інтелекту може підвищити мотивацію учнів і сприяти розвитку соціальних навичок. Наприклад, можна створювати ігри, де учні проходять етапи, вирішуючи емоційні ситуації, що дозволяє поєднати навчання з веселим і захоплюючим процесом [5].

3. Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR).

Віртуальне середовище можна використовувати для створення ситуацій, у яких діти можуть практикувати соціальні та емоційні навички, такі як управління конфліктами або розвиток емпатії. Наприклад, VR можна використовувати для моделювання різних соціальних сценаріїв (конфліктів у класі, взаємодії з однокласниками), у яких учні мають вирішувати ситуації, регулюючи свої емоції.

Доповнена реальність для аналізу емоцій: AR можна використовувати для створення інтерактивних карт емоцій, де учні можуть використовувати мобільні пристрої для сканування об'єктів або людей і миттєво отримувати інформацію про їхній

емоційний стан. Це допомагає дітям краще розуміти емоції інших у реальному часі.

4. Соціальні мережі та платформи для обміну досвідом.

Інтернет-спільноти або спеціалізовані платформи можуть надати дітям середовище для обміну досвідом, висловлення емоцій і підтримки один одного. Такі платформи, як Edmodo, Google Classroom або навіть спеціальні форуми, можуть допомогти дітям розвинути навички онлайн-спілкування та підтримки однолітків.

Використання закритих груп або чатів для обговорення емоційних ситуацій, де учні можуть взаємодіяти в безпечному середовищі, дозволяє їм висловлювати почуття, ділитися досвідом і отримувати підтримку від однолітків і наставників.

5. Аналіз емоцій за допомогою відео та мультимедійних засобів.

Аналіз емоційного відео: за допомогою онлайн-ресурсів, таких як YouTube, учні можуть переглядати відео, в яких зображують різні емоційні стани (наприклад, сцени з фільмів або інтерв'ю з людьми, які говорять про свої емоції), і обговорювати їх у класі. Це дозволяє учням навчитися визначати емоції за допомогою міміки, жестів, інтонацій [1].

Мультимедійні проєкти: діти можуть створювати власні мультимедійні проєкти або відео, у яких вони розмірковують про свої емоційні переживання або сценарії вирішення емоційних ситуацій. Це допомагає розвинути емоційну усвідомленість і соціальні навички.

6. Інтерактивні ресурси для самопізнання та розвитку емоційних навичок.

Інтернет-ресурси, які пропонують інтерактивні тренажери емоційних навичок, можуть містити завдання на розпізнавання емоцій, вибір відповідної реакції в емоційно насичених ситуаціях і вправи на емпатію. Прикладом таких платформ можуть бути програми емоцій і почуттів або симулятори для розвитку соціальних навичок.

7. Робототехніка та штучний інтелект для емоційної взаємодії.

Використання роботів для емоційної підтримки та розвитку взаємодії допоможе взаємодіяти з дітьми, аналізувати їхній емоційний стан завдяки голосу чи міміці, можуть бути корисними для навчання соціальним та емоційним навичкам [1].

Чат-боти на основі штучного інтелекту можуть вести діалоги з учнями, допомагаючи їм висловлювати свої почуття та отримувати відгуки. Їх можна використовувати, щоб навчити дітей ефективно виражати емоції та розвивати комунікативні навички.

8. Цифрові інструменти для зворотного зв'язку та рефлексії.

Електронні портфоліо: учні можуть використовувати цифрові портфоліо, щоб відстежувати свій розвиток, записувати емоційний досвід, створювати мультимедійні проєкти, які відображають їхній емоційний розвиток. Це може бути потужним інструментом для роздумів і самопізнання.

Технологічний зворотній зв'язок: цифрові інструменти, які забезпечують зворотній зв'язок у реальному часі (наприклад, через спеціалізовані платформи зворотного зв'язку), можуть допомогти учням краще оцінити свої емоційні реакції та скорегувати свою поведінку.

Емоційно сприятливе освітнє середовище є важливим чинником успішного навчання, соціалізації та розвитку учнів. Таке середовище підтримує ментальне здоров'я, заохочує відкритість і творчість, а також сприяє позитивним стосункам між учнями, вчителями та батьками [6].

Формування позитивного ставлення до навчання є важливим аспектом розвитку особистості. Ось кілька підходів, які можуть допомогти:

1. Створіть сприятливе середовище: створіть середовище, в якому учні почуватимуться комфортно, ставлячи запитання та висловлюючи свою думку.

2. Залучайтеся: використовуйте інтерактивні методи навчання, щоб залучити студентів, наприклад групові проекти, ігри чи дискусії.

3. Позитивний відгук: регулярно надавайте учням конструктивний і позитивний відгук про їхні зусилля, щоб мотивувати їх продовжувати навчання.

4. Продемонструйте практичну значущість знань: пов'яжіть навчальний матеріал із реальним життям, щоб учні бачили його застосування та важливість.

5. Розвивайте незалежність: заохочуйте учнів мислити самостійно та приймати рішення, що допоможе їм відчувати відповідальність за власне навчання.

6. Мотивація через цілі: допоможіть учням поставити досяжні цілі, які підвищать їхню впевненість і сприятимуть успіху.

7. Різноманітність методів: використовуйте різноманітні методи навчання відповідно до особливостей та інтересів дітей.

Висновки. Створення емоційно сприятливого освітнього середовища є запорукою здорового психологічного розвитку дітей та успіхів у навчанні. Таке середовище не тільки покращує успішність, але й розвиває позитивні соціальні навички, важливі в житті. Завдяки підтримці, безпеці та можливостям розвитку учні можуть досягти успіху та стати успішними особистостями.

Це дозволяє дітям краще адаптуватися до мінливого світу та розвивати не лише інтелектуальні, а й емоційні навички, необхідні для життя. Отже, розвиток емоційного інтелекту є основою формування позитивного ставлення учнів до навчання.

Література

1. Гнідько Ю.В. Формування емоційного інтелекту у школярів, 2021. 101 с.

2. Гоулман Д. Емоційний інтелект: чому він може бути важливішим за IQ, 2018. 544 с.

3. Котик Т.М. Теорія та практика формування емоційного інтелекту в учнів, 2020. 193 с.

4. Метелюк В.І. Самосвідомість і самооцінка, 2012. 25 с.

5. Могиляста С.М. Аналіз теоретичних підходів розвитку емоційного інтелекту особистості. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. С. 362-369.

6. Омельченко І.М. Психологічні основи діагностики соціального інтелекту у дошкільників із інтелектуальними труднощами легкого ступеня прояву, 2023. 232 с.

7. Сергієнко Л.П. Психолого - педагогічні основи формування особистості, 2008. 259 с.

8. Цюприк А.Я. Соціально-психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту особистості, 2016. 536 с.

9. Чекановська І. Формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: теорія і практика, 2022. Вересень. Том 2. 76 с.

Махсма Вікторія Валеріївна

вчитель англійської мови

Одеського приватного закладу освіти

«Тіква–Ор Самеах»

ВИКОРИСТАННЯ СНАТGPT НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ПЕРЕВАГИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. В умовах швидкого розвитку цифрових технологій традиційні методи навчання все частіше замінюються інноваційними інструментами, що дозволяють зробити освітній процес більш інтерактивним, доступним та цікавим. Одним з таких інструментів є ChatGPT — штучний інтелект, здатний до ведення діалогу, генерації текстів та надання різноманітних освітніх послуг. Використання ChatGPT на уроках англійської мови відкриває нові можливості для розвитку мовних навичок учнів, але водночас ставить перед вчителями низку важливих питань.

Перша проблема полягає в тому, як ефективно інтегрувати ChatGPT в освітній процес з урахуванням специфіки

викладання іноземних мов. Чи може чат-бот замінити або доповнити традиційні методи навчання, зберігаючи при цьому високий рівень ефективності? Як правильно застосовувати цей інструмент для розвитку різних аспектів мовних компетенцій, таких як говоріння, письмова мова, слухання і читання?

Друга проблема пов'язана з потенційними обмеженнями використання штучного інтелекту в освіті. Хоча ChatGPT має здатність генерувати тексти та вести діалоги, його відповіді не завжди є точними чи відповідними до конкретного контексту. Це може стати проблемою при навчанні, де важливо не лише зберігати мовну правильність, але й враховувати культурні та соціальні нюанси. Як забезпечити контроль за використанням ChatGPT в класі, щоб учні не отримували некоректної або поверхневої інформації?

Крім того, виникає питання психологічного аспекту: чи буде учням комфортно та ефективно взаємодіяти з комп'ютерною програмою замість вчителя або співрозмовника? Чи можуть вони відчувати недостатність емоційного зворотного зв'язку в такому типі взаємодії?

Отже, використання ChatGPT на уроках англійської мови ставить низку завдань, які потребують комплексного підходу до інтеграції технологій в освітній процес. Необхідно знайти оптимальні методи поєднання традиційних підходів із новітніми інструментами для досягнення максимальних результатів у навчанні іноземної мови.

Останні дослідження та публікації свідчать про зростаючу інтеграцію ChatGPT у процес викладання англійської мови, що відкриває нові можливості та виклики для освітян.

Переваги використання ChatGPT:

- **Покращення мовних навичок:** ChatGPT сприяє розвитку навичок спілкування іноземною мовою, створенню контенту, вирішенню завдань, автоматичному перекладу текстів, а також вивченню ідіом та сленгу [3, 25-30].
- **Індивідуалізований підхід:** Використання ChatGPT дозволяє адаптувати освітній процес до потреб кожного учня,

надаючи персоналізовані пояснення та приклади граматичних правил, лексики та ідіом [2].

- Спрощення підготовки до уроків: Вчителі можуть використовувати ChatGPT для генерації планів уроків, розробки вправ та скорочення текстів, що спрощує підготовку до занять [5].

Виклики та застереження:

- Залежність від технологій: Існує ризик, що учні можуть стати пасивними слухачами, покладаючись на ChatGPT, що може знизити їхню здатність до критичного мислення. Важливо навчити дітей свідомому використанню ШІ, щоб підтримувати активну участь в освітньому процесі.

- Етичні питання: Використання ChatGPT для виконання домашніх завдань може призвести до питань академічної доброчесності. Деякі учні використовують ШІ для написання есе, що викликає занепокоєння щодо чесності та якості навчання [11].

Мета статті: дослідити можливості використання інструментів штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, у процесі викладання англійської мови, проаналізувати ефективність інтеграції ChatGPT в освітній процес, визначити його вплив на розвиток мовних навичок учнів, адаптацію до індивідуальних потреб, а також виявити ризики та етичні виклики, які можуть виникнути в освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Англійська мова є мовою міжнародного спілкування, бізнесу, освіти та науки. Вона відкриває безмежні можливості для кар'єри, навчання та подорожей.

Таким чином, в сучасному світі інформаційних технологій та швидкого розвитку штучного інтелекту використання новаторських підходів в освітньому процесі набуває все більшої актуальності. Одним із таких підходів є використання чатботів, таких як GPT (Generative Pre-trained Transformer), на уроках англійської мови. Чатботи GPT, розроблені компанією OpenAI, базуються на машинному навчанні та природній

обробці мови і можуть генерувати тексти, що надзвичайно реалістичні та адаптовані до потреб користувача.

Використання чату GPT на уроках англійської мови може стати ефективним інструментом для залучення учнів до освітнього процесу. Цей підхід сприяє інтерактивному навчанню, розвитку навичок мовлення та розуміння англійської мови, а також створює можливості для індивідуалізованого підходу до кожного учня.

Згідно з дослідженнями в галузі машинного навчання та штучного інтелекту GPT є однією з найпередовіших технологій, здатною забезпечувати інтерактивність і персоналізоване навчання [11]. Як зазначають Я. Гудфелов, Й. Бенгіо та А. Курвіль, подібні системи базуються на багат шарових нейронних мережах, що дає змогу обробляти та генерувати природну мову на високому рівні [7].

Переваги використання Чатботів у навчанні англійської мови:

1. Залучення учнів: Чатботи створюють інтерактивне середовище, яке може зацікавити учнів і підтримати їхню мотивацію для вивчення англійської мови.

2. Індивідуалізоване навчання: Чатботи можуть надати індивідуалізоване навчання, адаптуючи свій контент до потреб кожного учня.

3. Практика мовних навичок: Використання чатботів дозволяє учням практикувати різні мовні навички, такі як читання, письмо, граматику та вимова, через реальні розмови.

4. Надання зворотного зв'язку: Чатботи можуть надавати миттєвий зворотний зв'язок учням, що допомагає їм коригувати помилки та покращувати свої навички.

5. Доступність: Чатботи можуть бути доступні в будь-який час із будь-якого пристрою з підключенням до Інтернету, що робить їх зручним інструментом для самостійного навчання.

Приклади використання Чатботів у навчанні англійської мови:

1. Практика розмовної мови: чатботи можуть моделювати реальні розмови на англійській мові, дозволяючи учням вдосконалювати свої навички спілкування.

2. Вивчення нових лексичних одиниць: чатботи можуть надсилати учням нові слова або фрази для вивчення та надавати пояснення їх значень.

3. Тестування знань: чатботи можуть проводити тести з різних аспектів англійської мови, що допомагає учням оцінити свій рівень знань.

4. Коригування граматичних помилок: чатботи можуть автоматично виправляти граматичні помилки учнів та надавати пояснення правильних варіантів.

5. Підтримка зацікавленості: чатботи можуть надавати додаткові матеріали з англійської мови, такі як цікаві статті, відео або аудіозаписи, щоб стимулювати зацікавленість учнів.

Інтеграція інструментів штучного інтелекту, таких як чат GPT, в освітній процес відкриває нові можливості для вчителів і учнів. Використання GPT може бути надзвичайно корисним під час вивчення мов, розвитку креативності та формування критичного мислення. Наведемо кілька практичних прикладів застосування GPT у різних класах і під час різних тем

1. Складання діалогів

Класи: 5-9 класи.

Теми: «Мій день», «Подорож», «Магазин».

Учні можуть використовувати чат GPT для створення діалогів на задану тему. Наприклад, вони пишуть початок діалогу, а GPT генерує відповідь. Це допоможе їм покращити розмовні навички та вивчити нову лексику.

Завдання зі складання діалогів отримало позитивний відгук серед учнів 5–9 класів. Вони відмітили, що взаємодія з ChatGPT значно спрощує процес створення діалогічних конструкцій та збагачує словниковий запас. Особливо ефективним цей метод виявився для учнів із середнім рівнем знань, які потребували підтримки у формулюванні висловлювань. Додатково було відзначено, що залучення III

сприяє підвищенню мотивації до навчання через елементи інтерактивності.

2. Створення текстів

Класи: 7-11 класи.

Теми: «Опис природи», «Есе про моє місто».

Учні вводять тему або ключові слова, а GPT допомагає створити текст. Потім вони редагують його, додаючи власні ідеї. Це сприяє розвитку письмових навичок і вміння структурувати текст.

Учні 7–11 класів загалом позитивно оцінили використання ChatGPT для створення текстів на задані теми. Більшість дітей відмітили, що генерація текстів за допомогою ШІ допомагає їм краще структурувати власні думки та розвивати навички редагування. Проте деякі учні висловили занепокоєння щодо того, що запропоновані тексти інколи виглядають надто узагальненими та потребують значного доопрацювання для відповідності індивідуальному стилю письма.

3. Переклад

Класи: 9-11 класи.

Теми: «Переклад художніх текстів», «Робота з документами».

Учні використовують GPT для перекладу текстів з англійської або української мов. Потім вони порівнюють переклад з оригіналом, аналізуючи можливі неточності. Це сприяє розвитку навичок аналізу та розуміння мовних особливостей.

Учні 9–11 класів зазначили, що така практика допомагає швидко отримати базовий переклад, який потім можна аналізувати та редагувати. Однак під час роботи з художніми текстами учні звернули увагу на можливі стилістичні неточності, особливо щодо передачі образності та емоційного забарвлення. Таким чином, завдання сприяло не лише вдосконаленню навичок перекладу, а й розвитку критичного мислення.

4. Творчі завдання

Класи: 6-9 класи.

Теми: «Написання історій», «Створення коміксів».

GPT може допомогти придумати сюжет або діалоги для творчих завдань. Наприклад, учень вводить кілька ключових слів, а GPT пропонує ідеї. Це розвиває уяву та заохочує до творчості.

Учні 6–9 класів активно залучали ChatGPT для написання історій та створення коміксів. Вони наголошували на тому, що генерація сюжетів значно полегшує процес придумування ідей та надихає на творчі експерименти. Деякі учні зазначили, що взаємодія зі штучним інтелектом допомагає долати страх перед чистим аркушем. Однак інколи запропоновані ідеї здавалися передбачуваними або шаблонними, що вимагало додаткової адаптації.

5. Дебати

Класи: 10-11 класи.

Теми: «Екологія», «Сучасні технології».

GPT можна використовувати як «віртуального оппонента» для тренування дебатів. Учні задають питання або пропонують аргументи, а GPT відповідає, дозволяючи їм відпрацювати навички переконання та критичного мислення.

Використання ChatGPT у рамках дебатів серед учнів 10–11 класів було сприйняте неоднозначно. Деякі учасники відзначили, що штучний інтелект може виступати ефективним опонентом, оскільки пропонує структуровані аргументи та контраргументи. Водночас частина учнів вказала, що відповідям GPT інколи бракує глибини та індивідуальності, що знижувало рівень залученості до дискусії. Незважаючи на це, загальний ефект від завдання оцінювався як позитивний, оскільки воно сприяло розвитку навичок аргументації та аналізу інформації.

Загалом використання ChatGPT в освітньому процесі було сприйнято учнями позитивно. Вони відзначили його роль у покращенні мовних навичок, розширенні словникового запасу

та підвищенні мотивації до навчання. Разом із тим результати експерименту вказують на необхідність адаптації отриманих відповідей для збереження індивідуального стилю та глибшого аналізу запропонованих ідей. Відтак, інтеграція ШІ в освітній процес може бути ефективною за умови раціонального використання та поєднання з традиційними методами навчання.

Інноваційні заклади освіти вже почали впроваджувати чатботів в освітній процес. Наприклад, деякі вчителі використовують чатботи для домашніх завдань, підтримки учнів під час самостійної роботи та організації інтерактивних уроків.

Спираючись на власний досвід з використання чату GPT на уроках англійської мови слід зазначити, що він є позитивним та захоплюючим. Починаючи з впровадження цієї технології у своїй педагогічній практиці, був помітний значний прогрес у навчанні учнів різних вікових груп і покращення їхнього рівня володіння англійською мовою.

Завдяки чату GPT, учні мали можливість взаємодіяти зі штучним інтелектом у реальному часі, виконуючи різноманітні завдання та вправи, спрямовані на покращення навичок англійської мови. Ця інтерактивна форма навчання стимулювала їхній інтерес та мотивацію до вивчення мови, оскільки вони відчували себе активними учасниками освітнього процесу.

Крім того, використання чату GPT дозволило персоналізувати освітній процес, враховуючи індивідуальні потреби та рівень знань кожного учня. Завдяки адаптивним завданням і вправам, є можливість забезпечити ефективне навчання для кожного учня, що сприяє їхньому успіху та розвитку.

Висновки. Треба зазначити, що використання чату GPT на уроках англійської мови є дуже позитивним і продуктивним. Ця технологія не лише стала ефективним інструментом для покращення освітнього процесу, але й створила умови для

більшій зацікавленості учнів та мотивації до навчання. Завдяки інтерактивності й універсальності GPT, учні отримали можливість розвивати свої навички у цікавий та сучасний спосіб, а вчителі — урізноманітнити свої уроки та отримати нові ідеї для їх проведення.

Залучення штучного інтелекту, такого як GPT, сприяє підготовці учнів до викликів майбутнього, де цифрові технології відіграють ключову роль. Такі інноваційні підходи допомагають учням не тільки краще засвоювати матеріал, але й розвивати критичне мислення, креативність та впевненість у своїх знаннях. Впровадження чату GPT стало джерелом задоволення як для вчителів, так і для учнів, підкресливши важливість інтеграції сучасних технологій у систему освіти.

Література

1. Білецький В.С., Ковальова О.Г. Використання штучного інтелекту в освітньому процесі. *Наукові записки НАН України*, 2021. С. 10-15.

2. Іваненко О.М. Штучний інтелект у навчанні англійської мови: індивідуалізація та адаптація. *Cases.Media*, 2023. С. 34-36. URL: <https://cases.media/article/6-variantiv-yak-vikoristati-chatgpt-dlya-vivchennya-angliiskoyi> (дата звернення: 21.01.2025).

3. Ковальова Н.В. Використання ChatGPT у навчальному процесі: переваги та ризики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2023. № 5. С. 25-30. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1660> (дата звернення: 21.01.2025).

4. Козак І.М., Колос М.І. Інноваційні технології у викладанні іноземних мов. *Освітній процес у глобалізованому світі*, 2021. С. 65-78

5. Петрова І.В. Презентація: Використання ChatGPT в освітньому процесі на уроках іноземної мови. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-vikoristannya-chat-openai-v->

osvitnomu-procesi-na-urokah-inozemno-movi-371306.html (дата звернення: 21.01.2025).

6. Brown, T., et al. Language models are few-shot learners . *Advances in Neural Information Processing Systems (NeurIPS)*, 2020. С. 34-37.

7. Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. *Deep Learning*. MIT Press, 2016. С. 166-169.

8. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching*. Pearson, 2015. С. 178-182.

9. Johnson R. The ethical dilemma of AI in education. *The Times*, 2023. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/homework-cheats-parents-need-to-know-mnjdwjml> (дата звернення: 21.01.2025).

10. Sammut, C., & Webb, G. I. *Encyclopedia of Machine Learning and Data Mining*. Springer, 2017. С. 67- 80.

11. Smith J. How AI is changing ESL education. *Talken Blog*, 2023. URL: <https://talken.cloud/blog/using-ai-in-esl-teaching> (дата звернення: 21.01.2025).

Чуренова Віра Вікторівна,
вчитель української мови та літератури
Одеського приватного закладу освіти
«Тіква–Op Sameax»

ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Вступ. Сучасні освітні тенденції вимагають впровадження інноваційних підходів до навчання, серед яких ігрові технології займають важливе місце. Їх використання активізує пізнавальну діяльність учнів, розвиває критичне мислення і творчі здібності. Особливо важливим є застосування ігор на уроках української мови та літератури, адже вивчення мовних правил і літературних творів стає

більш ефективним за допомогою інтерактивних завдань, рольових ігор і творчих проєктів.

Застосування ігрових технологій у навчанні є ключовим аспектом сучасного освітнього процесу [3]. Вони сприяють підвищенню мотивації учнів, розвитку критичного мислення, творчих здібностей та комунікативних навичок.

1. Мотивація та зацікавленість.

Ігрові технології сприяють формуванню позитивного ставлення до навчання, оскільки учні можуть активно долучатися до освітнього процесу в захоплюючій, невимушеній та інтерактивній формі. Ігри мотивують учнів досягати результатів через елементи змагання, мету або нагороду.

2. Розвиток когнітивних і соціальних навичок .

Ігрові технології не тільки допомагають учням здобувати нові знання, але й сприяють розвитку важливих когнітивних навичок, таких як пам'ять, увага, логічне мислення та аналітичні здібності. Окрім цього, колективні ігри підтримують розвиток соціальних умінь, таких як співпраця, взаємодія та комунікація.

3. Індивідуалізація освітнього процесу

Ігрові технології дозволяють учням працювати на різних рівнях складності, що враховує індивідуальні потреби кожного. Ігри можна адаптувати відповідно до рівня підготовки учнів, що сприяє розвитку їхніх здібностей і талантів.

4. Активізація та розвиток креативності

Ігрові технології створюють умови для активної участі учнів у навчанні, заохочуючи їх до самовираження та творчості. Під час гри учні мають можливість проявити свої ідеї, знаходити нестандартні рішення та підходи до виконання завдань.

5. Використання на різних етапах уроку

Ігрові технології можна застосовувати не лише на етапі мотивації (для залучення уваги учнів), а й під час

закріплення, повторення або оцінювання знань. Ігри роблять процес навчання більш інтерактивним і динамічним, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

6. Зниження стресу та створення позитивної атмосфери

Ігрові технології на уроках не тільки сприяють активному засвоєнню матеріалу, а й створюють сприятливі умови для комплексного розвитку учнів, підвищуючи їхню зацікавленість і ефективність освітнього процесу.

Мета статті: розкрити сутність та роль ігрових технологій в сучасному освітньому процесі; з'ясувати шляхи впровадження ігрових технологій на уроках української мови та літератури.

Виклад основного матеріалу. Ігрові технології ґрунтуються на педагогічній концепції навчання через діяльність, що забезпечує залучення емоційної та когнітивної сфер учнів. Як показують дослідження В. Сухомлинського, Г. Балла та О. Пометуна, ігрові методи підвищують мотивацію до навчання та покращують процес запам'ятовування матеріалу.

В. Сухомлинський стверджував: «Гра – це не лише спосіб розваги, а й важлива форма розвитку мислення, уяви, творчих здібностей дітей» [7, с.23]. Він неодноразово наголошував на важливості гри як педагогічного інструменту, який не тільки розвиває творчі та пізнавальні здібності учнів, але й сприяє формуванню емоційної зрілості та активної життєвої позиції. Крім того, ігрові методи сприяють розвитку комунікативних навичок, соціальної взаємодії та адаптації до змінних умов навчання.

Розглянемо психолого-педагогічні основи ігрових технологій.

Згідно з теорією діяльності акцентуємо увагу на важливості соціальної взаємодії в освітньому процесі. Навчання повинно випереджати розвиток, а гра є інструментом, який створює зону найближчого розвитку для учнів.

Ж. Піаже вважав гру провідною діяльністю для дітей, яка формує когнітивні структури [6].

Крім того, ігрові технології підтримуються теорією множинного інтелекту Г. Гарднера, згідно з якою діти засвоюють інформацію різними способами: через мовлення, рухову активність, зорові чи слухові образи [1]. Використання різноманітних ігор дозволяє враховувати ці індивідуальні особливості учнів. Це сприяє розвитку впевненості в собі і покращує емоційний клімат уроку.

Згідно з концепцією Нової української школи (НУШ), освітній процес має бути спрямований на формування у дітей компетентностей, а не тільки на передачу знань [4]. Ігрові методи сприяють розвитку таких ключових компетентностей:

- мовленнєвої (через обговорення, рольові ігри);
- критичного мислення (завдання на аналіз тексту, пошук рішень);
- соціальної та громадянської (групові ігри, дискусії);
- інформаційно-цифрової (використання онлайн-ігор, платформ для навчання).

Ігри, що використовуються в освітньому процесі, мають різні форми та методи, які допомагають учням засвоювати матеріал, розвивати пізнавальні, мовленнєві та соціальні навички [5]. Представимо кілька основних видів ігор, які застосовуються на уроках української мови та літератури:

1. Словесні ігри

Словесні ігри сприяють розвитку мовленнєвих навичок, зокрема поповнюють словниковий запас, допомагають правильно будувати граматичні конструкції та стимулюють творчість.

- Кросворди – учні розв'язують кросворди, що сприяє розвитку лексичних навичок і покращує пам'ять.
- Загадки – допомагають не тільки збільшити словниковий запас, але й тренувати логічне мислення.
- Асоціації – учні знаходять зв'язки між словами, що сприяє вивченню їх значення, контексту та використання.

2. Лексичні ігри

Лексичні ігри спрямовані на розвиток навичок правильного використання слів у різних контекстах, а також на розширення словникового запасу.

- «Магазин слів» – учні складають списки слів за певною темою чи характеристиками (наприклад, назви кольорів, предметів тощо).
- «Синоніми і антоніми» – учні знаходять синоніми або антоніми до запропонованих слів, що сприяє покращенню розуміння значень слів.
- «Що за слово?» – учень описує слово, не використовуючи його безпосередньо, а інші учні повинні здогадатися, яке це слово.
- «Склади слово» – учні з набору літер або частин слів мають скласти правильне слово. Це розвиває пам'ять, уважність та лексичні знання.
- «Асоціації» – один учень називає слово, а інші учні відповідають асоціацією до нього. Це сприяє засвоєнню нових слів і розвитку мовної гнучкості.
- «Мовний ланцюг» – кожен учень додає слово, яке починається на останню літеру попереднього слова. Це допомагає розвивати швидкість мислення та збагачувати лексику.

3. Граматичні ігри

Граматичні ігри допомагають учням засвоювати правила граматики, покращують уважність і сприяють правильності мовлення.

- «Визначення частин мови» – учні на основі речень визначають частини мови (іменник, дієслово, прикметник) і пояснюють їх функції.
- «Помилки в реченні» – учні виправляють граматичні помилки у реченнях, що дозволяє практикувати правильне використання граматичних форм.
- «Магазин граматичних форм» – учні обирають правильну граматичну форму слова, яка відповідає певній

ситуації. Наприклад, потрібно дати правильну форму дієслова або іменника в конкретному контексті.

- «Створи правильну форму» – учитель дає слово в початковій формі (наприклад, інфінітив дієслова або початкову форму іменника), а учні повинні змінити його за певними правилами (відмінок, число, час тощо).

- «Помилки в реченні» – учні отримують речення з граматичними помилками (наприклад, неправильне використання відмінків або форм дієслів) і повинні їх виправити, що допомагає звертати увагу на граматичні деталі.

- «Запитання – відповіді» – учні складають правильні питання та відповіді в різних граматичних формах (наприклад, питання до особового дієслова, використання різних часів).

4. Ігри для засвоєння синтаксису

Синтаксичні ігри допомагають учням правильно будувати речення, встановлювати логічні зв'язки між словами та елементами речення, а також вивчати структуру складніших конструкцій.

- «Склади речення» – учні отримують набір слів або фрагментів речень і мають правильно їх розташувати, щоб утворити граматично правильне та змістовне речення.

- «Знайди помилки» – вчитель пропонує речення з порушенням синтаксичних правил, а учні повинні знайти і виправити помилки.

- «Перевтілення в речення» – учні змінюють структуру простого речення на складне, додаючи пояснювальні частини або підрядні конструкції.

- «Граматичні лабіринти» – учням пропонуються різні варіанти речень, і вони повинні вибрати правильну структуру, уникаючи граматичних помилок. Наприклад, вибір правильного порядку слів для питальних або спонукальних речень.

Переваги використання ігор для засвоєння лексики, граматики та синтаксису [3]:

1. Активізація пізнавальної діяльності – ігри сприяють активній участі учнів у освітньому процесі, що підвищує їхню зацікавленість предметом.

2. Підвищення мотивації – змагальні ігри або ті, що орієнтовані на досягнення результатів, мотивують учнів, створюючи позитивний емоційний настрій для навчання.

3. Розвиток творчих здібностей – ігри стимулюють логічне мислення, творчий підхід до вирішення завдань і допомагають адаптуватися до нових умов.

4. Індивідуалізація навчання – ігри можна адаптувати під рівень знань кожного учня, що дає можливість працювати в комфортному темпі.

5. Закріплення теоретичних знань на практиці – через ігри учні можуть безпосередньо застосовувати набуті теоретичні знання, що сприяє їх кращому запам'ятовуванню.

5. Літературні ігри

Літературні ігри сприяють розвитку зацікавленості до літератури, глибшому розумінню творів і підвищенню емоційного сприйняття текстів [6].

1. Гра «Літературна вікторина» – учні відповідають на питання з літератури (про авторів, персонажів, сюжети), що допомагає закріпити знання про твори.

2. Гра «Перевтілення в персонажа» – учні вибирають персонажа з літературного твору і намагаються відтворити його мову, манери та поведінку.

3. Гра «Літературний кросворд» – створення кросвордів, питання в яких стосуються сюжетів творів, біографій письменників, літературних жанрів та інших тем.

4. Гра «Творче продовження» – учні вигадують закінчення для обраної частини літературного твору, що сприяє розвитку творчих здібностей та фантазії.

5. Гра «Квіз про літературних героїв» – ця гра дозволяє учням перевірити свої знання про персонажів літературних творів. Вчитель задає питання про героїв, їхні риси, вчинки,

цитати та важливі події, пов'язані з ними. Учні отримують бали за правильні відповіді.

Приклад запитань:

- Хто був головним героєм роману «Тарас Бульба»?
- Як звали кохану дівчину Івана з повісті «Тіні забутих предків»?
- Як звали головного героя п'єси «Сто тисяч»?

6. Гра «Літературний квест» – учні виконують серію завдань, пов'язаних з літературними творами. Квест можна проводити на основі конкретного твору або автора. Завдання можуть включати пошук цитат, відповіді на питання, розгадування ребусів, розв'язування логічних задач, що стосуються змісту твору.

Приклад завдань:

- Знайти цитату, що описує головного героя.
- Пояснити символічне значення конкретного елемента в творі.
- Влаштувати рольову гру, де учні мають зіграти сцену з твору.

7. Гра «Літературний ланцюжок»

8. У цій грі кожен учень додає до ланцюга слово, пов'язане з попереднім на основі літературної теми. Це можуть бути імена персонажів, елементи сюжету, цитати, місця подій тощо. Учні повинні пояснити, чому вони вибрали саме це слово і як воно пов'язане з попереднім.

Приклад:

- Перший учень каже «Тарас Бульба».
- Наступний учень додає «козак», оскільки Тарас Бульба був козаком.
- Далі йде слово «смерть», бо Тарас Бульба загинув у бою.

9. Гра «Загадки про літературних персонажів».

Вчитель зачитує учням загадки, що описують відомих персонажів української літератури, і учні повинні відгадати, про кого йдеться.

Приклад загадки:

- «Він був не тільки чоловіком із великої букви,
- А й поетом, що кожному слову давав душу.
- Великий борець за волю народу,
- Якого звали...?» (Т. Шевченко)

10. «Творчі асоціації»

Вчитель називає слово, а учні повинні швидко придумати асоціації, пов'язані з ним. Зокрема, це можуть бути персонажі або події з літературних творів. Потім учні пояснюють, чому вони вибрали саме ці асоціації.

Приклад:

Вчитель каже слово «осінь». Учні можуть назвати: «листи», «сум», «печаль» (з творів І. Франка чи Л. Українки) і пояснити свої асоціації.

11. Гра «Склади твір із фраз»

Учням дається набір фраз, що належать до конкретного літературного твору. Їм потрібно створити з цих фраз короткий твір або сцену з книги.

Приклад:

Фрази для складання твору:

- «У глибині лісу, серед темних дерев»
- «Він не міг забути її погляд»
- «І ось раптово...»

Учні повинні поєднати ці фрази в один твір, створюючи логічний зв'язок між ними. Це може бути історія, заснована на літературному творі або персонажах.

12. Гра «Персонаж у словах»

У грі «Персонаж у словах» один учень вибирає персонажа з літературного твору, а інші повинні вгадати, про кого йдеться, спираючись на кілька ключових слів, що описують цього персонажа.

Приклад:

Учень:

«Самотній, мрійник, любить природу, гіркий досвід, поет».

Інші учні:

Це може бути Т. Шевченко – відомий поет, який у своїх творах розповідає про самотність і болючий досвід.

Або інший варіант:

Учень: «Герой, захисник, справедливий, сильний, воїн за батьківщину».

Інші учні: Це Тарас Бульба з однойменного твору М. Гоголя, відомий своєю мужністю та відданістю родині й народу.

У такій грі можна змінювати кількість і складність слів залежно від віку учнів і рівня їхніх знань з літератури.

Ці ігри сприяють не лише розвитку літературних знань, а й творчого мислення, полегшують запам'ятовування матеріалу та створюють атмосферу активного навчання.

Зосередимо увагу на практичних аспектах впровадження ігрових технологій на уроках української мови та літератури.

Інтерактивні платформи, як-от Kahoot, Quizlet, LearningApps, дозволяють створювати навчальні ігри, які сприяють підвищенню уваги учнів і кращому засвоєнню матеріалу.

Результати опитування вчителів української мови та літератури довели, що 87% педагогів, які застосовують ігрові методи, відзначають підвищення активності учнів, а 72% зазначають покращення успішності. Найбільш ефективними виявилися рольові ігри та квести [5].

Використання ігор у навчанні має багато переваг: підвищує зацікавленість учнів до мови та літератури; розвиває комунікативні навички та критичне мислення; сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу завдяки емоційному залученню; формує навички роботи в команді; стимулює творчість і фантазію; створює комфортну атмосферу для навчання, що зменшує рівень стресу серед учнів.

Ігри в освітньому процесі є потужним інструментом для розвитку мовних, когнітивних, соціальних та емоційних

навичок учнів, тому їх ефективно використовувати на уроках української мови та літератури для досягнення кращих результатів [8].

Використання ігор для засвоєння лексики, граматики та синтаксису – це ефективний метод навчання, який активно залучає учнів до процесу вивчення мови через інтерактивні завдання. Ігри дозволяють учням вивчати й закріплювати мовні правила в цікавій і доступній формі, що знижує рівень стресу та підвищує мотивацію до навчання.

Висновки. Ігрові технології є потужним інструментом навчання на уроках української мови та літератури. Вони сприяють активному залученню учнів до освітнього процесу, роблять його цікавим і емоційно насиченим. Впровадження ігрових технологій допомагає не тільки покращити рівень засвоєння матеріалу, але й розвивати творчий потенціал, предметну компетентність, пізнавальний інтерес учнів, а також сприяє вихованню емоційно-позитивного ставлення до навчання.

Література

1. Гарднер Г. Теорія множинного інтелекту. Харків: Основа, 2017.
2. Гузій В.О. Ігрові методи навчання в умовах Нової української школи. Харків: Основа, 2015.
3. Коваленко Т.М. Інтерактивні методи навчання на уроках української мови та літератури. Львів: Світ, 2017.
4. Методичні рекомендації щодо використання ігрових технологій у навчанні. МОН України, 2021.
5. Пометун О.І. Сучасні освітні технології. К.: Академія, 2015.
6. Ж. Мова і мислення дитини. Львів: Світ, 2018.
7. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. К, 1989.
8. Шамова С.П. Використання ігрових методів у викладанні гуманітарних предметів. Харків: Ранок, 2018.

Безклубенко Ганна Василівна
вчитель фізики
Одеського приватного закладу освіти
«Тіква—Ор Sameax»

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ ТА КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ

Вступ. В умовах сьогодення домінуючою технологією навчання є інтерактивна, в основі якої лежить поряд з колективною і індивідуальною, групова (парна) форма роботи. Групова навчальна діяльність не ізолює учнів один від одного, а навпаки дає змогу реалізувати їхнє природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги і співпраці. Ефективність групової навчальної діяльності підвищується, якщо її поєднати з дидактичною грою. Ці форми і методи яскраво проявляються при проведенні нетрадиційних уроків, зокрема з фізики.

Визначимо особливості навчальної програми з фізики:

- забезпечення логічної завершеності курсу фізики через орієнтацію його змісту на формування в учнів здатності і готовності до застосування фізичних знань у практичних життєвих ситуаціях, підкреслення універсального характеру законів збереження в природі, демонстрацію історичного шляху розвитку фізичної картини світу, ролі фізики як фундаментальної теорії сучасного природознавства, техніки, технологій;

- посилення компетентнісного підходу у формуванні змісту фізичної освіти на основі компетентнісної спрямованості вимог до рівнів навчальних досягнень учнів. Це зумовлює привнесення у зміст навчання фізики елементів, засвоєння яких орієнтоване на використання методів і форм активного навчання фізики, зокрема навчальних проєктів, що спрямовані на формування предметної та ключових компетентностей учнів. З цією метою в програмі запропоновано орієнтовні теми

навчальних проєктів і зазначено кількість навчальних годин, що виділяється на цей вид навчальної діяльності учнів;

- вилучення зі змісту освіти другорядних елементів, як правило, інформаційного спрямування і зменшення кількості дидактичних одиниць, засвоєння яких має репродуктивний характер або спрямоване на запам'ятовування;

- розширення академічної свободи вчителя шляхом надання йому можливості вносити корективи в планування освітнього процесу, перерозподіляти навчальні години між темами [2].

Мета статті: теоретично обґрунтувати та розкрити шляхи формування предметної та ключових компетентностей учнів у процесі вивчення фізики.

Виклад основного матеріалу. Компетентність включає в себе знання й уміння, але не як формальну суму, а як інтегровану здатність застосовувати ці знання й уміння не тільки у «типових» навчальних ситуаціях, а й у більш широких життєвих.

Для формування предметної й ключових компетентностей учнів у процесі вивчення фізики треба використовувати такі методи і форми організації освітнього процесу, завдяки яким забезпечується мотивація навчання, стимулювання пізнавального інтересу, розвиток інтелектуальної й творчої діяльності учнів, формуються прийоми розумової діяльності, навички самооцінки і самоаналізу.

Предметна компетентність як особистісна характеристика учня передбачає реалізацію системи вимог [4]:

- знати і розуміти основи фізичного тезаурусу (поняття, величини, закони, закономірності, моделі, формули, рівняння) для опису й пояснення основних фізичних властивостей та явищ довкілля, засад виробництва, техніки і технологій;

- уміти застосовувати методи наукового пізнання і *мати навички* проведення дослідів, вимірювань, опрацьовувати дані (обчислення, побудова графіків), розв'язувати фізичні задачі; використовувати набуті знання в повсякденній практичній діяльності;

виявляти ставлення й оцінювати історичний характер знань з фізики, внесок видатних учених, роль і значення знань для пояснення життєвих ситуацій, застосування досягнень фізики для розвитку інших природничих наук, техніки і технологій, раціонального природокористування та запобігання їх шкідливого впливу на навколишнє природне середовище й організм людини.

Головна мета навчання фізики в середній школі полягає в розвитку особистості, становленні наукового світогляду й відповідного стилю мислення, формуванні предметної, науково-природничої (як галузевої) та ключових компетентностей (уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності) учнів засобами фізики як навчального предмета [4].

Предметна компетентність як особистісна характеристика учня передбачає реалізацію системи вимог, якими є предметні компетенції: пояснювати перебіг фізичних явищ, процесів і з'ясувати їхні закономірності; застосовувати основні методи наукового пізнання; характеризувати сучасну фізичну картину світу; розуміти наукові засади сучасного виробництва, техніки і технологій; використовувати набуті знання в повсякденній практичній діяльності; оцінювати межі застосування фізичних законів і теорій; виявляти ставлення до ролі фізики в розвитку інших природничих наук, техніки і технологій, застосування досягнень фізики для раціонального природокористування та запобігання їх шкідливого впливу на навколишнє природне середовище і організм людини.

Фізика разом з іншими предметами робить свій внесок у формування ключових компетентностей, зокрема, науково-природничої компетентності. Вона сприяє розвитку математичної компетентності під час розв'язування розрахункових та графічних задач; інформаційно-комунікаційної, що передбачає уміння використовувати

інформаційно-комунікаційні технології, електронні освітні ресурси та відповідні засоби для виконання навчальних проєктів, творчих, особистісних і суспільно значущих завдань [1].

Громадянська, загальнокультурна й здоров'язбережувальна компетентності формуються під час вивчення історично-наукового матеріалу, що розкриває процес становлення фізики в Україні як поступову і наполегливу реалізацію ідей видатних представників української фізичної науки. Саме в процесі навчання фізики забезпечується становлення наукового світогляду й відповідного стилю мислення учнів, як основи формування активної життєвої позиції в демократичному суспільстві, орієнтованій на загальнолюдські цінності, дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, до навколишнього світу.

Отже, завданнями курсу фізики основної школи є: сформувати в учнів базові фізичні знання про явища природи, розкрити історичний шлях розвитку фізики, ознайомити їх із діяльністю та внеском відомих зарубіжних й українських фізиків; розкрити суть фундаментальних наукових фактів, основних понять і законів фізики, показати розвиток фундаментальних ідей і принципів фізики; сформувати в учнів алгоритмічні прийоми розв'язування фізичних— задач та евристичні способи пошуку розв'язків практичних життєвих питань; сформувати й розвинути в учнів експериментальні вміння й дослідницькі навички, вміння описувати й оцінювати результати спостережень, планувати й проводити експериментальні дослідження, здійснювати вимірювання фізичних величин, робити узагальнення й висновки; розкрити роль фізичного знання в житті людини, суспільному виробництві й техніці, сутність наукового пізнання засобами фізики, сприяти розвитку інтересу школярів до фізики; спонукати учнів критично мислити, застосовувати набуті знання в практичній діяльності, виявляти ставлення до довкілля на засадах екологічної культури; сформувати уявлення про

фізичну картину світу, на конкретних прикладах показати прояви моральності щодо використання наукового знання в життєдіяльності людини й природокористуванні. Засвоєння учнями системи фізичних знань та здатність застосовувати їх у процесі пізнання і в практичній діяльності є одним із головних завдань навчання фізики в середній школі [2].

Тому важливими елементами шкільного курсу фізики виступають: чуттєво усвідомлені уявлення школярів про основні властивості та явища навколишнього світу, які стають предметом вивчення в певному розділі фізики (наприклад, механічний рух у його буденному сприйнятті як переміщення в просторі, просторово-часові уявлення тощо); основні поняття теоретичного базису (наприклад, для механіки це – швидкість, сила, маса, енергія), ідеї та принципи, що їх об'єднують (наприклад, відносність руху), необхідні для усвідомлення суті перебігу фізичних явищ і процесів.

Одним із ефективних засобів формування компетентностей є проєктна діяльність. Виконання навчальних проєктів передбачає інтегровану дослідницьку, творчу діяльність учнів, спрямовану на отримання самостійних результатів під керівництвом учителя. У процесі вивчення того чи іншого розділу фізики окремі учні або групи учнів упродовж певного часу (наприклад, місяць або семестр) розробляють навчальні проєкти. Вчитель здійснює управління такою діяльністю і спонукає до пошукової діяльності учнів, допомагає у визначенні мети та завдань навчального проєкту, орієнтовних прийомів дослідницької діяльності та пошук інформації для розв'язання окремих навчально-пізнавальних задач. Форму подання проєкту учень обирає самостійно, або разом із учителем. Захист навчальних проєктів, обговорення й узагальнення отриманих результатів відбувається на спеціально відведених заняттях [3].

«Фізика становить серцевину гуманітарної освіти нашого часу», – зауважив І. Рабі, лауреат Нобелівської премії [3].

Необхідно створювати передумови оптимального поєднання раціонального, почуттєво-емоціонального та

ініціативно-вольового навчального пізнання навколишнього світу і себе у цьому світі. Учень стає суб'єктом своєї власної навчально-пізнавальної діяльності, а також прагне, щоб учитель не просто вербально допомагав йому, а доцільно, евристично керував його діяльністю. Це й є передумовою, запорукою засвоєння необхідної системи предметно-наукових знань.

З цією метою досить ефективною є така організаційна форма навчання як проблемна конференція [1].

Конференція проводиться не тільки з метою узагальнення теми, а й з метою формування основних світоглядних ідей, виховання людяності, активної позиції в навчанні та в житті.

Зазвичай підготовка до уроку-конференції проводиться поетапно.

I етап – учителем визначається тема конференції, навчальні задачі, що він припускає вирішити під час її проведення. Звичайно такі заходи проводяться з метою поглиблення і розширення знань учнів або роз'яснення питань, що мають велике освітнє, виховне і практичне значення.

II етап-учитель вивчає теоретичний матеріал з теми, яка вибрана для конференції, складає план її проведення, відбирає літературу для учнів.

III етап – учитель розподіляє матеріал між учнями з урахуванням їх інтересів і можливостей: підготовка дослідів, історичних довідок, підготовка презентацій та доповідей.

IV-етап-учитель проводить консультації з учнями, протягом яких допомагає доповідачам відібрати необхідний теоретичний матеріал, визначити обсяг виступу, скласти його конспект, перевіряє ілюстрації, уміння виконати фізичні експерименти.

Урок –конференція, звичайно, починається зі вступного слова учителя, який повідомляє тему уроку, розкриває його значення, знайомить з планом проведення уроку. Учні повинні не просто слухати доповідачів, а й активно працювати самостійно, конспектувати, розв'язувати задачі, робити висновки.

Активізувати увагу учнів після прослуховування повідомлень можна, організувавши дискусію про порушене в них питання. Для цього учителям варто включити в обговорення проблемне питання.

Дискусія – це один із методів розвитку творчого мислення і застосування теоретичних знань. У процесі дискусії учні вчать чітко і впевнено висловлювати думки, впевнено володіти собою, працювати разом, здійснювати комунікацію.

Підбиваючи підсумки, учитель визначає позитивне, аналізує зміст, форму виступів учнів, указує на недоліки і шляхи їх подолання. Але насамперед треба показати позитивні моменти.

Наведемо приклад уроку-конференції в 11 класі з теми «Виробництво, передача та використання електроенергії».

Цілі уроку:

- показати практичне застосування закону електромагнітної індукції; способи передачі електроенергії; вивчити фізичні основи виробництва та використання електричної енергії, познайомити учнів з видами електростанцій, вивчити їх переваги та недоліки; сформулювати уявлення про передачу енергії на відстань;

- використовувати отриману інформацію для розвитку мислення, вміння порівнювати, аналізувати, робити висновки;

- виховувати екологічну, економічну, інформаційну культуру учнів.

Тип уроку: конференція.

Обладнання: комп'ютер, проєктор.

«Нам надзвичайно пощастило, що ми живемо у вік, коли ще можна зробити відкриття», – писав Р.Фейнман.

Хід уроку

Сьогодні наш урок присвячений темі, яка займає уми людства не одне століття. Три «Е» править сучасним світом:

Економіка. Енергія. Екологія.

Урок присвячений темі «Виробництво, передача та використання електроенергії». У нас відбудеться дискусія про

користь, шкоду відкриттів та досягнень науки, техніки для людства.

Ми розглянемо такі питання:

1. Характеристики первинних джерел електричної енергії (гідроелектричні, теплові, атомні, вітряні, сонячні, термальні, припливні).

2. Сучасні електрогенератори: технічні рішення фізичних ідей, параметри, тенденція удосконалення.

3. Сучасні системи передачі електроенергії: нерівномірність навантаження та прийоми її згладжування; побудова схеми розподілу електричної потужності.

4. Екологічна проблема сучасної енергетики.

Виникнення енергетики сталося кілька мільйонів років тому, коли люди навчилися використати вогонь. Вогонь давав їм тепло та світло, був джерелом натхнення та оптимізму, зброєю проти ворогів та диких звірів, лікувальним засобом, помічником у землеробстві, консервантом продуктів, технологічним засобом тощо.

На сьогоднішній день енергія залишається головною складовою життя людини. Вона дає можливість створювати різні матеріали, є одним із головних факторів при розробці нових технологій. Простіше кажучи, без освоєння різних видів енергії людина не здатна повноцінно існувати. Важко уявити існування сучасної цивілізації без електроенергії.

Якщо в нашій квартирі відключається світло хоча б на кілька хвилин, то ми вже відчуваємо численні незручності. А що станеться у разі відключення електроенергії на кілька годин! Електричний струм – основне джерело електроенергії. Ось чому так важливо уявляти фізичні основи отримання, передачі та використання електричного струму.

Це було в липневі дні 1850 року, коли біля вітрини магазину на одній із центральних вулиць Лондона Ріджентстріт зібрався натовп роззяв. Обступивши вітрину, вони з подивом розглядали модель локомотива, що веде іграшковий потяг двома залізними смужками рейок. Рухомий невідомою силою

поїзд ще раз пробігав свій шлях. Його рухала сила, ще кому маловідома на той час – електрика.

Рівнем виробництва та споживання енергії визначається рівень розвитку продуктивних сил суспільства, здатність виробляти матеріальні блага.

Серед придатних до використання та економічно вигідних форм енергії особливе місце займає електрична енергія. Цілий ряд її переваг став причиною того, що електроенергія використовується в сучасному суспільстві найбільш широко. По-перше, електрична енергія порівняно легко може бути отримана за рахунок інших видів енергії (механічної, внутрішньої, хімічної); по-друге, порівняно просто здійснити зворотний процес; по-третє, цю енергію можна передавати з дуже незначними втратами на великі відстані від місця виробництва до місця споживання; по-четверте, електрична енергія легко дробиться, що дуже важливо для її розподілу за окремими струмоприймачами.

Немає жодної галузі народного господарства, жодного підприємства, які б не споживали електроенергію. Електричний струм, електродвигун проникають усюди, рішуче перетворюючи виробництво, полегшуючи працю, значно піднімаючи його продуктивність.

Енергетика сьогодення та майбутнього – ось про що відбудеться сьогодні розмова.

Для того, щоб людина могла жити у квартирах, щоб працювали заводи, транспорт, різні засоби зв'язку тощо, необхідна енергія. На сьогоднішній день основним джерелом енергії є мінеральне паливо: нафта, газ, вугілля, торф, дерево. Енергію, отриману від згоряння палива, на електростанціях перетворюють на електричну енергію. До традиційних джерел електроенергії належать теплові (ТЕС), гідравлічні (ГЕС), атомні (АЕС) станції. Розглянемо докладно влаштування кожного з цих типів станції.

Найпоширеніша станція це ТЕС. Про влаштування та роботу цієї станції розповість перша група учнів.

Людям відомі й інші джерела енергії, які успішно використовується для промислового отримання електроенергії. Це – ГЕС. У чому полягає перевага гідроелектростанції проти тепловими? На це запитання відповідь друга група учнів.

Однак гідроенергетичні ресурси обмежені і навіть максимальне використання не може покрити всі потреби в електроенергії. Людство потребує нових економічно вигідних джерел енергії. У середині ХХ століття вчені розробили новий спосіб отримання енергії – виділення енергії, запасеної всередині ядра. В результаті на службі енергетики з'явилися атомні електростанції. Про АЕС нам розповість третя група учнів.

Фахівці вважають, що на початку ХХІ століття кожній людині, що живе на Землі, знадобиться для нормального життя приблизно 3-4 кВт потужності. Якщо врахувати, що населення Землі становить приблизно 6 млрд осіб, то потужність, що виробляється станціями, повинна становити близько 20 млрд кВт. Демографи вважають, що до 2050 року населення досягне 12-14 мільярдів. Тому внесок атомної енергетики з кожним роком збільшуватиметься і вже до 2020 року за прогнозом фахівців становитиме 40-50%.

Проблема відновлюваних джерел енергії стає одним із найактуальніших напрямів сталого розвитку регіону. Справа не тільки в обмеженості копалин енергоносіїв, за найбільш оптимістичними прогнозами, їх вистачить лише на справжнє століття, і не в стрімкому зростанні цін на паливо, що містить вуглеводень. Головною причиною тривоги політиків та фахівців-екологів є незворотні наслідки спалювання палива для довкілля. Тому перед вченими постало питання використання нетрадиційних джерел енергії. І наступні виступи будуть присвячені цьому питанню.

Щорічно на поверхню Землі сонячні промені приносять понад 567,1023 Дж/рік. Але використовується вона недостатньо з кількох причин: мала щільність потоку; залежність припливу енергії до земної поверхні від пори року, доби та погодних умов. Тому перший виступ буде присвячений сонячним

електростанціям. Сонячну енергію використовують для вироблення тепла та електроенергії.

Енергія вітру величезна. Близько 70% сонячної енергії, що досягає нашої планети, перетворюється на енергію руху повітряних мас атмосфери. Вітер є одним із найпотужніших на Землі відновлюваних енергоджерел. Вітроенергетичні ресурси нашої країни за найскромнішими оцінками становить 8,1012 кВт/год. Тому в місцях, де віє вітер, незамінними є вітряні електростанції.

При зануренні в глиб Землі температура підвищується в середньому на 10 на кожні 30 м. У місцях з інтенсивною вулканічною діяльністю гаряча підземна вода або нагріті пари та газу, що знаходяться близько до поверхні, іноді під впливом тиску виринають назовні. Термальні підземні води – практично невичерпне джерело теплових джерел.

Величкий і прекрасний Світовий океан є своєрідним величезним акумулятором і перетворювачем енергії Сонця і Місяця. Незалежно від погодних умов через певний проміжок часу океан настає на сушу. Триває це приблизно 6 годин, після чого починається спад води, що триває стільки часу. Величезна маса води, піднесена силою всесвітнього тяжіння, має колосальну енергію. За підрахунками вчених загальна потужність складає 7,1016 кВт. Чудові слова великого флорентинця Данте: «Хай не дарма гріє і світить Сонце, нехай не дарма тече вода і б'ються хвилі об берег. Треба відібрати в них дари природи, що безцільно розточуються, і підкорити їх, зв'язавши за своїм бажанням».

Усі станції використовують механічну енергію: вітру, води, пари, Сонця тощо. Але ми споживаємо електричну енергію. Отже, потрібні пристрої, які перетворювали механічну енергію на електричну. Ці машини дістали назву генератори. Послухаємо повідомлення про генератори.

Виробити електроенергію – це пів справи. Адже ще потрібно швидко та економічно передати споживачам та відповідно до потреб розумно розподілити між ними. Коли

говорять про передачу електроенергії, мають на увазі передачу великих потужностей на великі відстані. Така передача має здійснюватися з вкрай малими втратами, тобто високим КПД, інакше вона буде нерентабельною. Наведемо приклад. Майже на 1000 км передається електроенергія з втратами 7-8 %. Послухаємо учнів, котрі готували повідомлення.

Ефективність передачі електроенергії досягається застосуванням високої напруги. Напругу на лінії передачі доводиться робити тим вищою, чим більша відстань, на яку повинна передаватися електроенергія.

Лінії передач змінного струму будують на напругу 220, 330, 500 та 750 кВт. Науково-технічні дослідження показали, що для забезпечення стійкості в роботі і великої здатності, що пропускається, доцільно робити дві паралельні лінії передач.

На лініях передач застосовуються сталевалюмінієві дроти: вони складаються з внутрішнього сталевого сердечника, зовнішніх алюмінієвих дротів, якими проходить електричний струм.

Могутність енергетичного господарства країни залежить від її єдності. Деякі електростанції не можуть працювати рівномірно: гідроелектростанції – через спад води, вітроелектростанції – через зміну швидкості вітру, приливні – через періодичність припливів та відливів, геотермальні станції не діють уночі. Потреба електроенергії значно коливається протягом доби і від пори року, а електростанції ще неспроможні виробляти енергію про запас. Саме тому, для того, щоб надійно та економічно вигідно забезпечувати всіх споживачів електроенергією, потрібно об'єднувати станції в єдину систему, щоб лише вони взаємно змогли допомагати одне одному.

Енергоспоживання має помітний вплив на природу, забруднюючи атмосферу, землю і воду шкідливими викидами газів, твердих частинок та стічними водами електростанцій. При цьому витрачається велика кількість водних та земельних ресурсів.

Прослухаємо повідомлення про екологічні проблеми електростанцій.

Вплив енергоспоживання на довкілля повністю усунути неможливо, але можливо його істотно зменшити. Деякі викиди, наприклад, сполук сірки, золи та інших твердих частинок можна зменшити переробкою шкідливих речовин у нейтральні сполуки або застосуванням сучасних ефективних фільтрів. Для викидів вуглекислого газу немає технологій переробки в нешкідливі сполуки, і єдиний шлях знизити такі викиди – це обмежити споживання викопного палива.

Отже, до 2050 року загальна щорічна кількість споживання енергії може сягнути 74 млрд. тонн. Ну, а що буде після 2050 року? Чи є межі розвитку енергетики? Якщо зростання енергетики триватиме зі швидкістю лише 2%, через 100 -150 років штучне енергоспоживання Землі становитиме 2% від сонячної. А через 1000 років величина енергії, яку видобуває людина, зрівняється з енергією, що приноситься Сонцем. Чи це межа? Чи потрібна людству ще більша енергія? (Обговорення цього питання).

Діти, сподіваюся, що наша розмова пройде не даремно. Ви це майбутнє нашої країни і вам вирішуватиме долю майбутніх поколінь.

Вчитель: у наш час споживання електроенергії нестримно зростає, а запаси викопного палива так само стрімко скорочуються. Необхідно вишукувати нові, по можливості дешеві, досить потужні та екологічно чисті джерела енергії. І сьогодні на своїй конференції ми обговоримо цю проблему. Які питання стоятимуть перед нами?

Відповідь: виробництво, передача та використання електроенергії.

Питання: які цілі та завдання ми повинні поставити перед собою та спробувати вирішити?

Заслуховуємо думки учнів.

Перший проєкт містить інформацію про ТЕС та ГЕС.

Тема наступного проєкту – «Альтернативні джерела енергії».

Висновок: споживання енергії Землі має бути економічне.

Підбиття підсумків уроку. Рефлексія.

Висновки. У процесі вивчення фізики рекомендовано впроваджувати проєктну, інтерактивну, особистісно-орієнтовану, проблемну технології навчання, що сприяють не тільки розвитку критичного та творчого мислення учнів, формуванню пізнавального інтересу та пізнавальної потреб, а ще предметної та ключових компетентностей учнів у процесі вивчення фізики.

Література

1. Бургун І.В. Розвиток навчально-пізнавальних компетенцій учнів основної школи в навчанні фізики: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2014. 528 с.

2. Засекіна Т.М. Підручник з фізики як засіб формування предметної компетентності учнів. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць / [ред. кол.; наук. ред. – О.М. Топузов]. К.: Педагогічна думка, 2014. Вип. 14. С. 197–296.

3. Пінчук О.П. Формування предметних компетентностей учнів основної школи в процесі навчання фізики засобами мультимедійних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02; НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, 2011. 20 с.

4. Формування предметних компетентностей з фізики в учнів закладів загальної середньої освіти (за результатами узагальнення передового педагогічного досвіду Лісаченко М.О.): збірник методичних матеріалів / уклад. В.М. Карпуша, М.О. Лісаченко. Суми: НВВ СОІППО, 2018. 144 с.

Наукове видання

**МОДЕРНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНИХ
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Одеса, 20-21 лютого 2025 року

Редколегія: І.А.Княжева, Т.І.Койчева, Т.Ю. Осипова,
О. А. Галіцан, І.О. Бартенєва, О.П.Ноздрова, І.С.Артемьєва,
П.П.Кинєва.

Віддруковано з оригінал-макету
Підп. до друку 03.03.2025. Формат 60 \90\16
Папір офсетний. Друк різнографічний. Обсяг вид. арк. 1,5
Тираж 100 прим. Зак. №194
Віддруковано в копіривальному центрі «Магістр»
м.Одеса, вул.Мечнікова,36, тел. +38(063)890-82-36
Свідоцтво про реєстрацію №2670316784 від 30.12.2022 р.